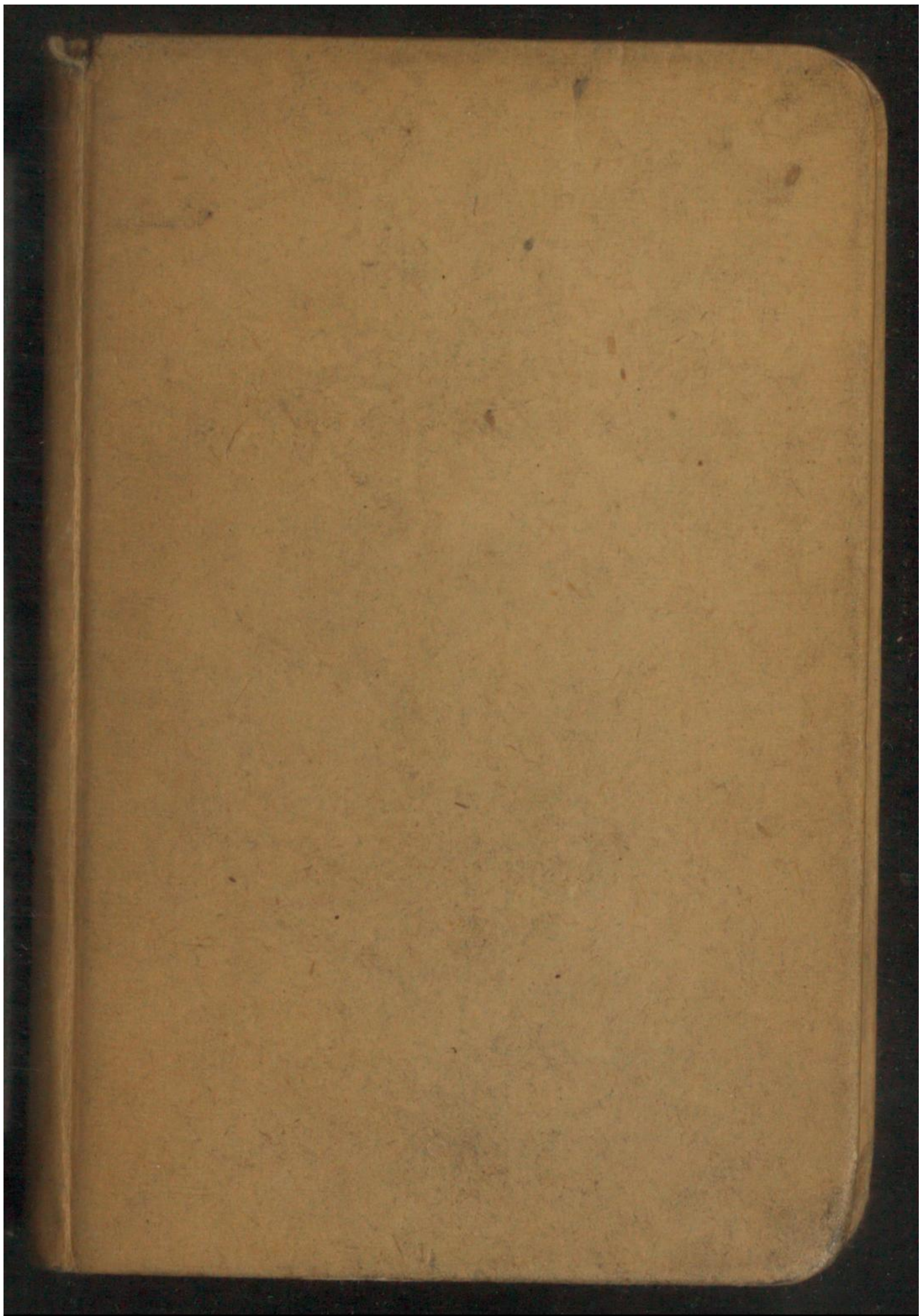
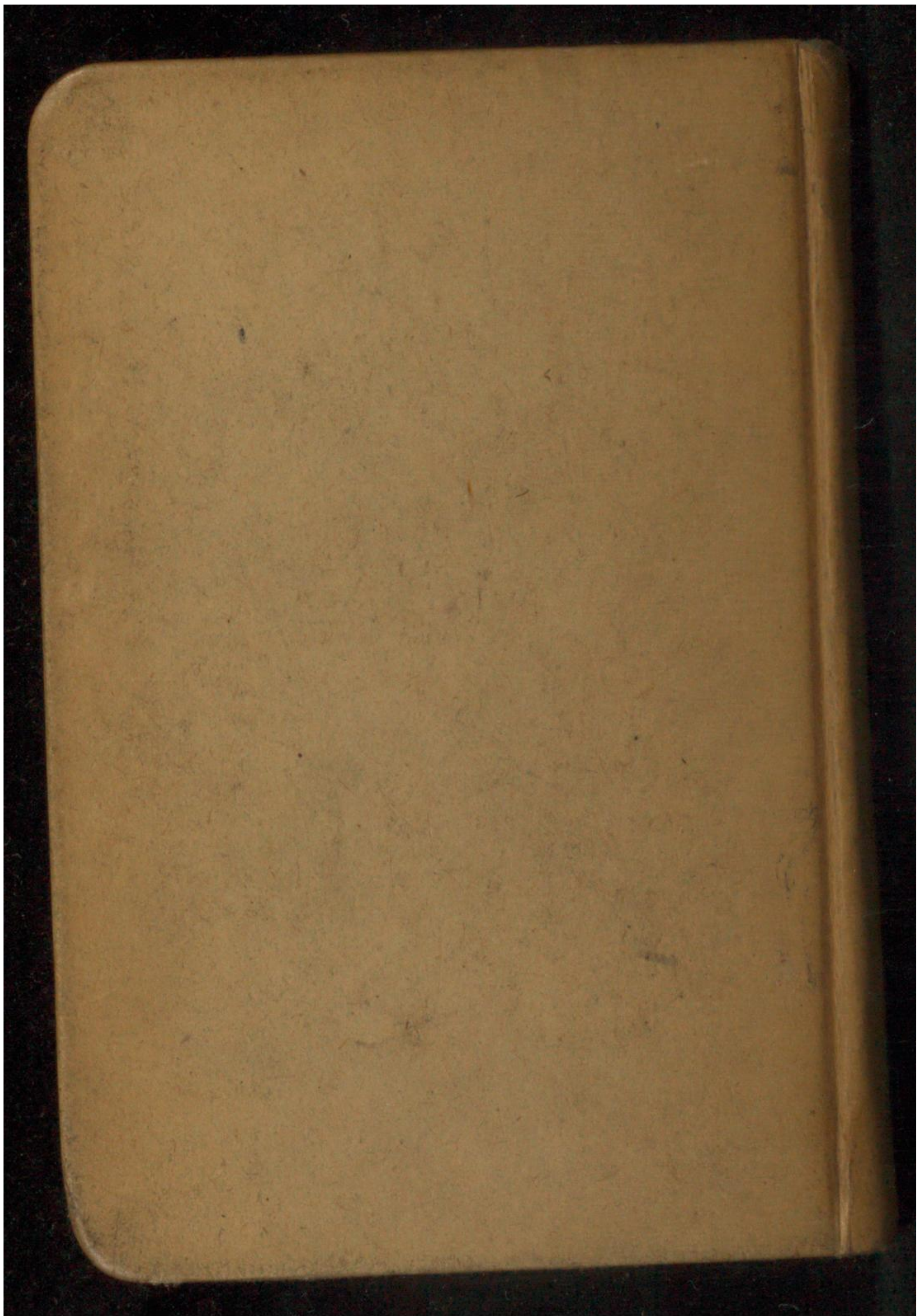

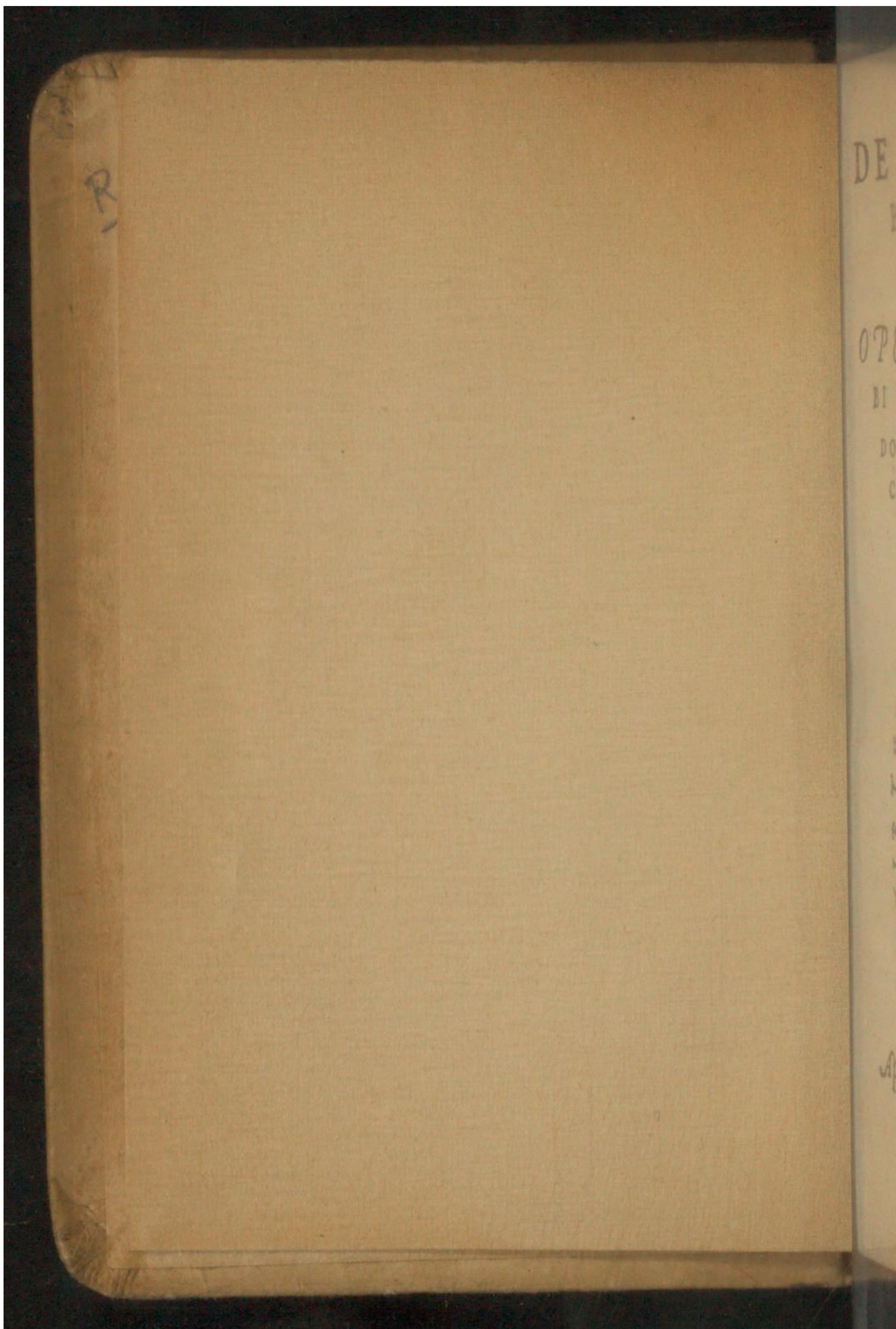

1553

R

DE PESTE LIBRI TRES,

OPERA IACOBI DALECHAMPII DOCTORIS MEDICI, CADOMENSIS, IN LVCEM AEDITI.

LVGDVNI,
Apud Gulielmum Rouillium.
M. D. LIII.

IACOBO A' TVRNONE EPISCOPO Valentiæ Allobrogũ, mœcenati ſuo, Iacobus Dalechampius Medicus S.P.D.

Os tres de peſte libros Raimũdus à Vinario ſcripſit, mœcenas optime: vir certè ſua tempeſtate ſummus medicus, philoſophus excellẽs, diſciplinísque mathematicis apprimè doctus. Scripſit autem, quod tantum licebat ſuo ſeculo, cum bonæ literæ iacerent, inepta, rudi & bar-

bara prorſus oratione, in qua tamē diuinum ipſius ingeniū ſic eluceat, vt quēadmodum Vergilius de verſibus Ennij dicere ſolebat, ex hoc ſtercore purum colligi aurū poßit. Fuit is quidem maximorum ordine triū pontificum dum Auenione conſiſterent, medicus primarius, quæ hominis autoritas & dignitas, in qua tū existimatione foret, ſatis oſtendit. Hos libros cum Gulielmus Lotherius clarus Monpeſſuli chirurgus, legendos mihi dediſſet, vt meum de illis iudiciū explicarem, quotidianam operam, qua id temporis Galeni libros de criſibus exponebam publicè, intermittendam cenſui, vt hic meo labore ſcriptor in manus hominum perueniret: Qua in re non tantum oratio mutanda fuit, vt pro

incul

inculta illa, & horrida, aliquanto ſplendidior ac nitidior in vulgus prodiret, ſed & reponenda vel potius diuinanda multa quæ in exemplari vetuſto & carioſo vix legebãtur: ad noſtrum dicendi vſum accommodanda multa, quæ pro Arabum conſuetudine inaudita nobis ille vſurpauerat: euoluendæ quæſtiones, quas vt in ſcholis didicerat, arduas & obſcuras, impediebat verius, quàm expediebat: quæ à me perfecta ſunt omnia non ſine magna difficultate, longóque tædio. Hunc verò laborem meum, & ſtudiorum in quibus tua liberalitate hactenus perduraui, quaſi primos fructus, qualemcunque apud bonos & doctos gratiam habituri ſint, tibi dico, ac nuncupo: auſpiciíſque tuis emit-

to. Non ideo tantum quòd obseruantiam erga te meam hoc officio declaratam velim: sed quòd nullus ordinis tui, vel amplioris etiam occurrat: siue nobilitatē spectes, ab vltima repetitam memoria: siue naturæ bonitatem: siue morum humanitatem, & sanctitatem: siue profusam in doctos beneficentiā: siue eruditionē, sub cuius nomine reuiuiscat autor hic lubētius.

Vale.

D. GABRIELI SYLVIO DOCTOri medico nobilißimo, Iacobus Dalechāpius Doctor medicus.

S. P. D.

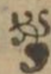
Icatos iam Episcopo Valentino de peste libros ornādos quoq; tuo nomine putaui, Doctor clarissime, tum quòd humanitas summa, qua me nō antea visum domi excepisti, hanc animi grati significatio-

nem reposcit: tum quòd arctissima tua cum iis necessitas & coniunctio qui exemplar mihi dederunt, mentionem de te flagitat: tum etiam quòd gratiæ multum accessurum & autoritatis prouideo, si nomen tuum operam meam commendet, præsertim cum is sis qui facile inter medicos Lugdunenses, & eruditione, & rerũ vsu principem locum obtineas. Hac vero nuncupatione tuis auribus quæ vanas laudatiões respuũt, quidquam à me datum fuisse, ne quis existimato: laudi potius meæ hoc consilio fauerim. Cæterum cũ magni quidquid agas, vel inceptes, mométi sit, quod inquit Horatius, princi-

pibus viris placuiſſe, ſperaui hoc opuſculum futurum gratius, ac cupidius lectum iri, ſi tibi probatum fuiſſe, ex epiſtola cognoſcerent, qui huiuſmodi tractationibus oblectãtur. Noſtro quidẽ ſeculo multos, quorum nomen taceo, in eodem verſatos argumẽto fuiſſe, haud neſcio: Extare quoque Guidonis librum de Peſte, qui tamen nondũ ſit æditus, ipſe retuliſti: Hodie ſanè multi florent ingenio præſtanti: Verùm ſi vniuerſos quotquot circũferuntur de hac re libros, cum hoc attentè compares, vt iudicio plurimũ vales, iudicabis certè, adhuc nullũ prodiiſſe, à quo tam eleganter & copioſe, de hoc malo

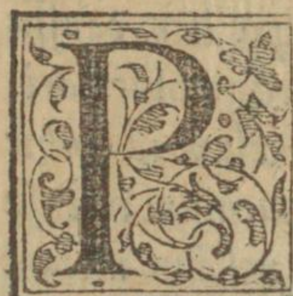
disputatum sit:id quod solum
de autore apud te dixero, qui
clarius & melius omnia vides,
quàm ego vel notare, vel mo-
nere possim. Si quid autẽ mihi
peccatum est, quod intempesti-
ue grauissimas occupationes
hoc munere tuas interpellaue-
rim, aut pro tua æquitate mihi
veniam hanc dato, quam, vt
confido, non denegabis: aut fa
cilitatem potius tuam & accu-
sato, & contrahito, quæ hæ-
rentem ac cunctabundum
me non tantum inui-
tauit, sed etiã per-
pulit, id apud te
vt auderẽ.

Vale.

De caussis pestis. CAP. I.

ESTIS caussas, medici ueteres non omnes asse-cuti sunt: uel quia non tam crebrò illorum tempestate, hoc malum sæuiebat, uel quia prorsus rationem earum nesciuerunt. unde fit, ut ignotis caußis, morbus is adhuc ignoratus uix à nobis curetur: Veteribus quidem pestis natura haud prorsus incognita fuit, sed nondum tam comperta, & explicata, ut ea cognitio ad curationem instituendam sufficeret. Atrocis igitur mali huius, triplex origo est, prima cœli, & syderum grauis aspiratio: altera ex terris sublatus nocens uapor, tertia, composita simul utraq;. Tametsi uerò Philosophi putent, nil in terris accid

accidere, quod cœli ac ſyderum ui, non fuerit excitatum: id tamen non tam anxiè medicus æſtimat. Qui ſyderum affluxu & cœli uitioſa conſtitutione morbi naſcuntur, Græcis ſunt ἐπιδημικοὶ: qui terrarum halitu, ac utriuſque item cauſſæ præſentià, multis lethales & nobis pariter, & Græcis peſtes. Cœlum id nobis malum afflat, uel dum conueniunt infenſa generi hominum ſydera, uel dum micant ſtellæ, Cometæ uiſuntur, ardētes faces per inane uolant. Sic enim uitiato aëre, corruptisq́; frugibus, & animantibus, quibus ueſcimur, humores in noſtro corpore deprauantur, ac uel multitudine, uel qualitate, uel utroque nomine ſimul graues, peſtem inducunt. Aëris igitur uitium, morbi huius cauſa eſt externa, quam primitiuam dicere ſolemus: labes uerò quæ in noſtri corporis humores tranſijt, interna, uel antecedens. hæc autem clariora meo iudicio futura ſunt, ſi peſtis, quæ noſtro æuo, annis

nis uarijs grassata est, historiam adscri-
psero. Præceßit eam quæ fuit multò cala-
mitosißima, Saturni, Martis, Iouis concur
sus ad decimum nonum gradum Aquarij,
mense Martio, anno millesimo trecentesi-
mo quadragesimo quinto. Id uerò ex A-
strologorum obseruatione regnorum euer
siones, interitus multorum, mirandas ua-
tum prædictiones, innumerasq; alias mi-
serias denũtiabat hominibus instantes, ac
diuturnas futuras, quoniam sydera in hu-
mano, & immobili signo conuenissent.
Inde scilicet prodierunt tot pestes, quæ ua
rijs temporibus ædiderunt tantam homi-
num stragem, maxime anno post tertio,
pontificatus Clementis sexti anno sexto.
Sic enim & illa syderum coitione, & quæ
succeßit pestilentia, corporum nostro-
rum uis exoluta est, sic aër, elemẽta, & ex
elementis composita, sunt affecta, ut uel
leuiuscula caussa, quemadmodũ solis defe
ctu, syderum infausto conuentu, cometa-

rum

rum ortu, pestis quæ uidebatur extincta, repullulauerit. Id nempe uitij, cum semel in aëre, elementis, ac genitis rebus, fuerit acceptum, & impressum, licet aduersis caußis, ut frigore, imbribus, fausto sydecrum conspectu, sic interdum cohibeatur, sese ut non prodat per aliquod tempus, rediuiuum tamen fit ex occasione facili: sicut rerum species, in memoria condita, nobis dormientibus, aut alibi occupatis, non succurrit: cùm uerò id agimus, & cogitamus: sese statim offert, ac obtrudit. Nec uerò tuti ab huius mali recursu fueri mus, prius quàm uitium quod aërem, elementa, & ex ijs genita omnia peruasit, læta, & æque potenti astrorum cõcordia, obliteretur: quod futurum est, anno octogesimo quinto, mense Aprili, cùm Saturnus, & Iuppiter, Saturno ualidior, ad Geminos diuersabuntur. Extitit & alia pestis, anno 1361. iam octauum annum, pontifice Innocentio sexto, quæ & illis supradi

prædictis caußis emersit & tristi præterea syderum conuersione, quoniam Saturnus apud Virginem, signum Septemtrionale, ubi prorsus inglorius est, restitit: Mars apud Geminos, signum Occidentis, ubi nulla pollet autoritate, ibidem Mars Saturno fuit obiectus ex aduerso, quod supra triginta annos non euenerat. Id autem cùm accidit, magnum exitium mortalibus portendit. Excepit hanc alia, anno 1373. pontificatus Gregorij undecimi, anno tertio, cum anno superiore, apud Taurum, Mars & Iuppiter unà fuissent. Secuta quarta, anno 1382. pontificatus Clementis septimi, anno quarto, cum anno superiore, in exorientis Leonis gradu uigesimo, tertio die Ianuarij, hora secunda, Marti Iupiter factus esset obuius, eo denique anno, Cometes horrendus, toto pene mense Nouembri, quantum oculis iudicare licebat, ulnarum uiginti, Trabem Astrologi uocant, sese ostendisset: magna

ſi ipſis credendum, internecionis, bello-
rum, ærumnarum ſignificatione. Horis
duabus, ante lucem, ille coruſcabat, recta
ſub Libra & capite Draconis, longitu-
dinis tam exporrectæ, ut capite ſub Scor-
pione ſito, ad Virginis uſque locum, cau-
dam extenderet: quanquam nec delinea-
tum caput, nec expreſſa cauda foret totus
igneus, æquabiliter, & latus & craſſus
ſub Virgine Marti adiunctus, lactea uia
proximè Libram & Scorpium iacens, ad
tres angulos mundi, Septemtrionem, Oc-
cidentem, Meridiem, inclinatus: qui quàm
grauia mala promitteret, ſi uis intelligere,
ex Ptolomæo, Haly, & Albumazar, ne
ijs recenſendis ſim longior, colligito. An-
no etiam ſequente, toto menſe Auguſto,
& Septembri, uolauit Draco longiſſi-
mus, ſtellæ frequẽter eliſæ ſunt, puniceum
ac rubrum cœlũ, ampla uoragine hiauit,
Cometes diebus uiginti, abeunte die, horis
duabus, & paulò diutius ſub Scorpione,
ad

ad Occidentem fulsit, indeq;, traiecit ad Oriẽtem, uia lactea, proximè sydera, quæ affixa minimè uagantur, & Martis naturæ similia sunt, delatus, cum Mars, & Mercurius antea congreßi fuissent, rixas nimirum inter opifices, ac seditiones, tumultuosas ille minabatur, grauidis abortus, uesicæ, costarum, ac testium, cruciatus, ijs præsertim oris, quæ illius caudæ, ac signis, in quibus rutilauit, subiectæ fuerũt, nempe Occidenti, ac Septemtrioni. Iam inde sanguis, bilisq; supra modum incalescens efferbuit, deflagrauit, putruit, uitiũ, ac uenenum contraxit: annus totus siccus fuit, squalidus, nullo imbre salutaris maxima uis bilis retorridæ aceruata: morbi plerique, omnes biliosi, melancholici, quod contingere per eiusmodi tempestatem Hippocrates monuit. Aphor. 7. libr. 2. Ea lues, cuius postremo feci mentionẽ, Auenione primum gliscens, peruagata est Allobrogas, Italiam, Græciã, Germaniã,

Britāniā Galliā, Hiſpaniā, Celtiberiā, uniuerſaſq; Orientis, & Occidētis nationes, alicubi mitior, alicubi dira, prout magis, minúſue hominum corpora, malo patebant. Porrò, quam eſſe primam cauſſam diximus, eam Auenzoar duplicem intellexit: Alteram, ſolius optimi maximi conſilium, nullis ad id paratis cauſsis, ex cœlorum & ſyderum ambitu, & ſtatu, ut cum Dauidis facinus, & libidinē, in Hebræorum gente uindicauit, ac Aegyptiorum peruicaciam, interitu filiorum, qui natu forent maximi, ultus eſt: Alteram uerò, ſyderum cōgreſsiones, Cometarumq; lampadum, & reliquarum huiuſmodi flammarum, accenſiones. Id ipſum eſt, quod Ariſtoteles innuebat, libro de cauſsis proprietatum elementorum, cùm ſcriberet, coïtione Iouis & Saturni, Regum principatus oppreſſos iri, arſuramq; peſtilentiam: quanquam hoc Ariſtotelis dictum, Meſsias Halias, ſic uerum eſſe putet, ſi Iu-

piter

piter Saturno cesserit, ac impar fuerit, contrà euenire, si Iuppiter Saturnum uicerit. Iouem enim haberi, tam & uitalem, & salutarem, ut Iulio Firmino, eius beneuolentia in lucem ædamur, mox perituri, ea si nos deserat. Idem ipsum uoluerũt, & Albertus magnus, & Albumazar Ioue, & Marte conuenientibus, præsertim ad humidorum signorum quodpiam, ut prima illa superius descripta concursione, acciderat, pestilentiã futuram. Ignium uerò cœlestium uisa huc pertinere, Auicen. cap. de pestilente febre, testatus est. Hactenus de superioribus caußis Ex inferioribus est, quæ in tota regione, molesta sit, est quæ in unico tantùm oppido, unica ciuitate, priuatis, & unis ædibus. Priorem afferũt lacus, paludes, stagnantium aquarum mephitis, cloacarum, & latrinarum colluuies, quæ aërem uitiat, ut in Sardinia, ac locis maritimis: facto prælio, insepultorum cadauerum fœtor, aßiduus

imber, perennis Austri flatus, ut olim Cranone: uentus è pestilenti loco spirans, quod prouidit Hippocr. Atheniensibus imminere, admirandaq; sapientia depulit. Posteriorem excitant luti, ac cœni, quæ uijs publicis aggeruntur, ut Auenione, & Lutetiæ. Olerum, ut Braßicæ & Erucæ: arborum, præsertim quæ succo uiscido turgent, ut Nucis & Ficus putrescētium: lini, cannabis, coriorum, quæ fluentis macerantur, graueolentia. Solæ uerò priuatorum ædes, eam sentiunt, cum latrinis, ac sepulchretis, uicinæ fuerint: si occisi cadauer in illis occultū putrescat: si adeat, qui in pestilenti loco uersatus est: si bibitur aqua, ut Auenzoar prodidit, in qua proiectum cadauer tabuerit. Sic Auenione pestis crebro irrepsit, sic paludosas regiones ubi pingue, ac concretum cœlum est, occupauit sæpe, tametsi & cœlo imputari id poßit, quoniam ut à sua caussa effectus nunquam diuellitur, sic & quæ apud homi

homines contingunt, ea fere semper ui, & cœlorum & syderum inuehuntur. Superiores caussas, medici ueteres neglexerunt omnes, præter Auicennam: qui tamen eas leuiter admodum & perfunctoriè attigit, quia parum Astrologiæ studiosi, parum illam facere ad instituendum medicum existimarunt, ut ex Galeni scriptis uidere est, qui uerbum illud Hippocratis, è primo Prognostici, oportere medicum in morbis, noscere quod diuinum est, contra eius mentem, ad cœli, & aëris constitutionem detorsit. Quod si huius rei non prorsus ignaros ueteres contendat aliquis, ego equidem nec ualde repugnauero, dum item mihi concedat, qualis foret syderum, uel æquitas, uel iniquitas, morborum natura, ipsos admonitos, longius rem non euoluisse, altius non repetiuisse, curiosius non indagasse, eo contentos quod quibus subueniendum foret auxilijs, tenerent.

Quónam pacto suis ex caussis pestis oriatur. CAP. II.

COnstat ex Aristotelis, ac Ptolemæi scriptis, quæ & procreãtur, & occidunt corpora uniuersa, ui cœlestium, ac sempiternorum, gubernari: hanc uerò legem nostris animis impositam non esse, quanquam pro natura corporum in quibus habitant, ad alia atque alia studia sese magis applicent, minimè uerò cogantur inuiti: & quemadmodum legibus Respublica suis continetur, sic & omnia cœlorum motu, luce, affluxu, regi, & administrari. Ac quoniam articulo temporis luce omnia collustrantur, ~~tem~~poris momento, nobiscum cœlorum uis, quæ in luce est, communicatur: quæ uerò in motu est, non nisi spatio temporis, sed incerto: quoniam celerius hi, illi tardius cœlorum orbes circumaguntur. Cæterùm affluxus potestas, statis, ac præfinitis temporibus, sese nobis accommodat, nimirum cùm signis

quib

quibusdam, sydera se certis admouerint. Affluxum, qui hasce res tractant, nominarunt syderum unicuique tributam uim peculiarē, ab eo qui summæ rerū præest, qualis est Magnetis cùm ferrum trahit, Electri cùm aceres. Formam specificam alij uocare malunt Ea est cōueniens aptitudo, eius quod afficit, cum eo quod afficitur, ut commode & facile alterum suam uim exerat, alterum excipiat. Hoc affluxu sydera potißimum ualent, & apud nos mutant omnia. Ea est, si Albumazari fidem habemus, præcipua & insignis potestas syderum. Nec uerò credendum infestorum syderum luce, pestem nasci, quoniam enim perpetuò lux allabitur, & repente, ut supra dictum, subita & perpetua foret pestis, eamq; præsentiorem inducerent lucidiora sydera, Sol, Venus, Iuppiter, Luna: quod Astrologi nunquam donauerint. Lucidiora enim sydera, præter cætera, nil egregium habent, nisi quod

magis calfaciunt, quod uidit Auicen. libr. 1. cap. de conditione tempestatū, quo in loco ait, plus ibi caloris esse, ubi plus est luminis. Proinde syderum luci potius acceptam referemus uitæ nostræ usurā, quàm mortis exitium. Sed & nec caussari licet, in ratione pestis, circuitus syderū. quoniā cùm nunquam cessent, ut suprà colligebamus, ea perpetuò nos urgeret, & contrà quàm res est, ab ijs quæ ocyus uoluuntur circa nos, Mercurio, Luna, Venere potius immitteretur. Restāt qualitates primæ, ut frigus, calor, humor, siccitas: secūdæ à primis effectæ, ut leuitas, grauitas & huiusmodi cæteræ, ad quas cōfugere poßimus: Verùm his qualitatibus, nullus istîc locus est: cùm in syderibus & cœlo, nullas esse 1. de cœlo Aristot. tradat. Nec magis probabile est, quod quidam excogitarunt, Saturni & Iouis, & Martis cōcursu aërem incalescere, pariter & humores nostri corporis, qui tandē urantur ac deflagrēt.

Cùm

Cùm enim Iuppiter calidus & humidus, Saturnus frigidus, ac ſiccus poteſtate ſit, alterius calorem, alterius frigiditate leniri oportuit, ut Martis ſiccitatē, Iouis humore, ſicut & augeri calorē noſtri corporis amborum caliditate, auctum uerò cōſtantius putredini reſiſtere, ac reluctari ex Ariſtotelis diſciplina, quarto τῶν μετεωρολογικῶν. Adde & calidos morbos non eſſe protinus contagioſos, ac peſtilentes, tametſi breuiores, & rapidiores. Abſurdum itē eſt, quod alijs uenit in mentē, uel directis ad perpendiculū, & ob id repercußis, uel obliquius incidentibus radijs ſyderum, hoc malum repræſentari. Iis enim ſydera nos tantum calfaciunt, humectant, ſiccant, refrigerant: Auicenna teſte libr. 1. cap. de conditione tempeſtatum. Eius ſolius autoritas, ſatis fuerit explodēdæ huic ſententiæ, ut inſuper tamen rationibus conuincatur neceſſarijs, æſtimēt, ac reputent ſecum illius propugnatores, ijs ra-

dijs, nunquam non terras feriri. Prætereà sæpius ad angulum quartæ domus, sub terris sydera conuenire, unde ad nos radius nullus peruenit, aut si quis ad cœli usque nostri partem adigatur, languidus, ac debilis incumbit, quod ostendit Sol, qui dum hyeme sub Aegocerotis Tropico it, tam parum calfacit, ut frigore omnia rigeant, ac emoriantur, quanquam ea calfaciendi potestate is excellat. Taceo radios syderum, dum conueniunt, omnes esse rectos, quoniam occursu recto, illorum conuentus fit: taceo Septemtrioni simul Orienti, ac Occidenti, Iouis, ac Martis in Tauro congressorum obliquos non fuisse radios, cùm tamen regionum earum incolas, secuta deinceps pestis, æquè uexauerit. Non aliunde igitur pestis increbescit, quàm syderum ui, ac peculiari potestate, seu mauis specifica forma, qua ea ualent in corpora nostra, nostraq; uicißim corpora, uitiatis humoribus, &

craßis & tenuibus, tantam noxam conci-
piũt. qua in re, & qui nos ambit aërẽ, ne-
cessum est cõtaminari: plærunq; tamẽ sic
tacito, & obscuro uitio, ut in nullo sensu
nostro percipiatur. Quamobrẽ Arnaldus
rectè qui pecorũ luẽ, homines: et uicißim
hominũ pecus nũquã inuadere cẽsuit. Vis
hæc syderũ propria, Magnetis exẽplo li-
quebit, ad se ferrũ ob id adducentis, quod
trahẽti ferrũ obsequitur, à nullo uerò alio
præter Magnetẽ, se duci tolerat, atq; id in
teruallo certo, & cũ magnitudinis finitus
modus est, ac qui locus est interpositus, ni
hil incõmodat, sic & syderũ potestas, cer-
ta tẽporis circũscriptione, certaq; locorũ
distãtia, & cùm aër, uelut cõiuratus, nihil
obstiterit, corporibus non quibúsuis no-
stris, sed alẽdo malo idoneis, hoc cõstat pe
riculi. Est uerò ubi nihil mutatis aëre ter-
ris, aqua, syderũ uis hæc diffunditur, ut cũ
in terræ uisceribus gẽmæ cõcrescũt, in lucẽ
nos proferimur, animãtia pariũtur, stir-
pes

pes germinant. Platonis enim, ac Mesues iudicio, nihil usquam extat quod non sua proprietate, syderũ hæc uis donauerit, etiã si à sola natura, omniũ parẽte, nõ tantũ sit procreatum, sed & hominũ ingenio con gestum, ac comparatum, ut theriaces antidotus. Obscurum interdum esse uitium aëris, sub pestis initia ac menses primos, hoc est argumento: quòd cum nec odore tetro grauis, nec turpi colore fœdatus fue rit, sed purus, tenuis, frigidus, qualis in mõ tosis & asperis locis esse solet, & tranquillus, uehemẽtißima sit tamen pestilentia infestáque, præsertim humidißimis & huic malo obiectis corporibus, qualia puerorum sunt. Fallit aduentans hoc malum, nunc multis, nunc paucis cognitum: paucis, quo primum tempore inferiores causæ sese adiungunt superioribus, mẽse puta, uel tertio, uel quarto: tum enim uapor impurus ex aquis, & terra ui solis aliarúmque stellarum eductus, ac in aërẽ

ſubiectus maleficia ſyderum excipit, quæ infauſtè conuenerunt, poſt aërem corrumpit, partim indito ſenſim ueneno, partim alienis turbatum qualitatibus. Cognoſcitur multis, ubi coniunctis antea uel Ioue & Marte, uel Saturno & Marte, uel Saturno, & Ioue, uel ſimul omnibus, ſol apparet decolor, craßi halitus, & noxij, aërem inde fœtentem humectant, ac obſident, multiſque poſt diebus, in eo reſides, partim hauſti cum anima, partim ſpiraculis arteriarum, uenarum, cutis & ſi qua alia in corpore noſtro uia eſt, ad cor uſque inſinuati, eius ſpiritus corrumpunt: hac uidelicet ratione, ſuperiores cauſæ, & ſolæ per ſe, & inferiorum ope adiutæ, peſtem ſummitunt: quanquam & interdum primarum qualitatum, ac ſecundarum moderationem peruertant, qua cauſſa intolerabilis fit æſtus, rigor, humor, ſiccitas, inſolita cœli craßities, tenebroſis ac denſis oppleta

uapo

uaporibus: ratione omnibus Astrologis prodita, & Philosophis, qui è syderum coitione, cursibus, aspectu, situ, ad Zodiacum, orbésque suos & ἐπικύκλους, & ἐκκεντρικοὺς rerũ euentus, & futuræ pestis sortes præsagiunt, ac prædicunt. Hactenus de causa externa, ad internam transeamus. Spiritus cordis, ut expositum supra fuit, uitioso aëre, tum quem inspiramus, tum qui furtim subijt, offensus, sua primum exuitur temperatione: malóque in naturalem, & animalem, serpente, ac sic paulatim augescente, humor cordis, unde spiritus materia præbetur, supramodum alieno, naturæq; minimè congruenti, & autore putredinis calore succenditur: Ideoque putrescens, postquam ardorem in corpus uniuersum disiecerit, febres pestiferas, mortiferáque tubercula gignit, quod paucis uerbis Auicennas alicubi perstrinxit. Postquam temperatio spirituum labefactata est, in humorémq;

putredo recepta, uires omnes, instrumento quod commodum sit, priuatæ affliguntur, & ad officium languent: succi corporis efferantur: quod tenue in ipsis est discutitur: quod crassum & compactum, hæret, & restat: uenenum autem quouis perrumpens, cum in partes principes impetum fecerit, quoniam tantam molestiã ferre minime possunt, ab ijs in emissaria sua protruditur: illuc uerò compulsum, ac uelut inculcatũ mora, & quia nihil perflatur, deterius fit: aliósque subinde & alios humores deuocat, se non minus prauos, unde carbunculi, Herpetes, Phlegmonæ, Erysipelata, Gangrænæ fiant Toti quidem corpori aduersa cum pestis sit, cordi tamen potißimum ea negotium exhibet, quasi corpus euicturam facile se confidat, arcis si potita fuerit, ut Mesues scripsit, & quia uitiosis qualitatibus substantiaq; pestilens humor, inimicitias cum natura gerit, certamen id ad

multos etiam dies, cor ſuſtinet, pro eius & prauitate, & copia, quoad uel eo grauatum in habitum corporis amandet, unde nigra, cærulea, uiridia, rubra, exanthemata paßim efflorescant: uel fatiſcens manus det, uictúmque ſe fateatur, & æger obeat. Hæc origo eſt febrium, ac tuberculorum peſtilentium, magna ex parte cuniculoſorum, ex cauſis tum ſuperioribus tum inferioribus, tum externis, tum internis, quam ſi nos diligentius, & accuratius perpendamus, horum morborum non eſſe deſperatam curationem, quod & Ptolemæus quinto pronūciato ſui centiloquij tradidit, intelligemus adhibita cautione, ut imminens contagio arceatur, & quando ut cœlum ſalubre, purúmque ſit, præſtare mortali non licet, data opera, ut ſi nondum malum inceßit, bona ualetudo conſeruetur, ijs remedijs, quæ domi, procul ab hominum frequentia uſurpare iuuat: ſin iam corripuerit, promptis, & expedit

peditis auxilijs, antequàm humor uenenatus tumefiat, & prodierint tubercula, quod sæpius fit post triduum, uel quatriduum. Non solum enim curationem omnem respuit pestis confirmata, sed cum aliquantulum processit, etiam contumacior est, ut Auicennas docuit cap. suo.

Quæ sint præsentis & futuræ pestis signa. CAP. III.

VT pestis caussæ uariæ sunt, ita & signa differẽtia. Ex inferioribus caussis, profecturam, ut quam descripserunt primo libro Epidemiῶn Hippocrates, & Galenus libro de euchymia, & cacochymia, ac primo capite libri de differentijs febrium, Gregorius summus pontifex, ali quo ex suis operibus: Auenzoar in suo Thesir, promittit, anni totius calida & humida tempestas austrina, pluuia, à uentis quieta, quoniam in omnibus naturis magnam ea putredinem efficit. Eius au-

tem quæ ab inferioribus pariter, & superioribus fouetur, signa ut caussa multiplex est, multiplicia memorauerunt, Rasis quarto ad Almansorem, Auicennas libro quarto, Isaac libro quinto de febribus. Solius superioris caussæ signa sunt, errantium stellarum congreßiones: Cometarum exortus: ignium per cœlum, & flammarum accensiones, ijs in locis conspectæ, quæ pestis afflictura est: complurium eadem ciuitate eadem die, eodem tẽpore, ijsdem ædibus, inexpectatus, ac repentinus languor: in regionibus frigidis, altis, montosis, uentosis, flante Borea, sicco & frigido cœlo, ex peste multorum clades, incolumibus ijs, qui locis depreßis, à Borea tectis, & cœlo crasso, ac inerti habitant. Superiorum caussarum, hæc signa, propria sunt: cum alijs uero communia ea, quæ deinceps narrabimus. Exitiosius malum est sanguine abundantibus, pueris, carnosis, iuuenibus, temperatis,
quos

quos innocentius ægrotaturos suspicamur: febres, septimum uix excedunt diem, seruatis aut interemptis, ad id tempus, ægris, & plerunque eo ipso quo corripiuntur die, aut biduo, uel triduo post, uita decedentibus, pro humoris uenenosi prauitate & multitudine, paucitatéue, & corporum aut constantia aut fragilitate. Cum morbus tenet, ægri nusquam possũt consistere: huc illuc in lectulo sese dimouentes, ac impatienter discruciantes, uigilijs conficiuntur, uomunt, nauseant, animo linquuntur: ut reliqua symptomata huiusmodi impræsens omittam. Quos malum adoritur, ijs citra uel purgationis uim, uel sectionem uenæ, corpus lassum torpescit, nec sanguinis mißione, aut pharmaco leuatur, utroque potius remedio languescens magis, ideoque statim uinum sibi dari ægri postulant: quibusdam sanguis expuitur, aut naribus, aluo, meiendo reijcitur, pernicie tam subita, ut perendie, aut

poſtridie moriantur. Quidam, & ferè omnes deplorati, ſomnum tam altum dormiunt, ut is excuti nequeat: fœtent omnia purgamenta corporis, ſudor, aluus, ſputum, halitus: cæterum hæc in alijs quoque morbis adnotantur. Lotium nunc atrum redditur, & turbidum: nunc craſſum, & ſubrubens, cum ſedimento: nunc paucum, nunc multum, & turbatum utrumque: nunc limpidũ & ſedimento conſpicuum, non aliter quàm in beneualentibus. Arteriarum pulſatio nunc obſcura, frequens, intercidens nunc plenior, & undoſa primum, deinde paulatim ad eum modum, quem Græci μηρμυκίζειν uocant, deſinens: ſudore manante, ſed quo uis corporis eneruetur, διαφορητικὸν ijdem Græci dicunt. Pueris, ac ſenibus uermes, ac lumbrici egeruntur: Tuſsiunt multi, ſed fruſtra, nihil excreantes. Quibuſdam exanthematibus nigris, cœruleis, purpureis, corpus renidet, ſecundo, uel tertio die: quod ſignum

in solis morbis pestilentibus,constituitur. Sunt quibus alæ, inguina, glandulæ post aures, aliæq; partes corporis, Bubone, Carbunculo, Phlegmone, cæterisque tuberculis,difficillimis,& quæ non nisi maximo ægrorum periculo cicatrice obducuntur,intumescant.Sunt quibus nulla est cibi appetentia: Sunt quibus auidior iusto. Sunt quibus cor tremit, & deficit animus, idque cum mors instat. Multis aluus profluit, nunc uersicolor, nunc cinerea,nunc atra,nunc flaua, & interdum unica deiectione tam multa,ut de leienteria oriatur suspitio. Multis, uenter cum hypochondrijs tenditur,& inflatur. Multi cum stupore, & amentia balbutiunt, quos ferè omnes ad tertium, quintum,septimum expirare diem obseruaui ut uiribus integrioribus, aut imbecillis fuerant, & uenenatus humor, plus minus accreuerat.

Qualia ſint in peſte, medicorum præiudicia. CAP. IIII.

MVlta ſunt quæ in peſte futura, tutò, & certò medicis prædicuntur, & aſſeruntur, minimè fallaci, ac dubia fide: quale eſt, febres aſsiduas, peſtilentes, maxima ex parte lethales eſſe: quoniam in uenenatis humoribus exardeſcant. quod ſi qui euadant, ſalutem ijs magni conſtare. alios enim excæcari, alios obſurdeſcere, alijs rigere, & cōtēdi neruos, præſertim ſi aut medico minus obediant, aut remedijs conuenientibus, morbus non procuretur, quod Auicennas tradidit. cap. de ſignis febris putridæ. Eſt autem horum morborum tam infœlix exitus, ob multas rationes. Primum, quòd eorum cauſſas abſtruſas, & deliteſcentes, medicorum pauci uident, ac intelligunt. Deinde, quòd multis ad eam redactis neceſsitatem deſunt medici: partim quòd nec ad tam multos ire poſſunt, partim quòd & ſibi cauent, ut & alij

alij ferè omnes: quò fit ut, & ministris deserentibus, & re angustiore quàm ad sumptum sufficiat, superstites futuri multi, si quæ sunt opus suppetant, desyderentur. Proinde nostra memoria, è sordida plebe, multo plures quàm è claris ciuibus, & sublati sunt, & hoc malo tentati Auenione. Etenim frequẽtia Iudæorum spurcæ, auaræ & immundæ turbæ: Hispanorum, gulosæ & uoracis gentis, ac uix unquam carnibus saturæ, unde sanguis facile putrescens gignitur: hominum libidinosorum, ac peregrinorum, quos in aulam pontificis suorum negotiorum studium exciuerat, funera fuerunt: quoniam ut arbitror, ijs in locis, unde profecti fuerant, maleficium stellarum iam dispersum, incolarum corpora sic affecerat, ut ad id mali forent procliuiora. Enecti sunt & agricolæ multi, & seruitia, tum quòd dum in agris operi uacarent, aëris multum uitiosi trahebant, tum quòd & in-

terdiu, & noctu ſub dio ſomnum capie=
bant: multos quidem oblatus terror con=
ſternauit, dum triſtem imaginem eius pe=
riculi ſibi confingerent, uel quia tintina=
bulis publicis, mortuorum funus celebra=
tur, uel quia ſacerdotes ad funera canen=
tes audiunt, uel quia noſtræ religionis my=
ſteria deportari ad eos uident, qui animã
agunt, uel quia de aliorum obitu narran=
tibus cæteris, ut forte fortuna fit, reſciſcũt:
longe tamen plurimi congreſſu eorum,
qui fuerunt in locis peſtilẽtibus, pericli=
tantur & grauißimè, quoniam è cauſſa
duplici, nempe & aëris, & eius qui uer=
ſatur nobiſcum uitio. hoc itaque modo fit,
ut unius acceſſu in totam modo familiam,
modo ciuitatem, modo uillam peſtis inue=
hatur. Præiudicatum & medicis habe=
tur, dum fuerit peſtis, eos magis exa=
nimari, qui corpore ſunt ad malum ac=
cipiendum paratiore. Primum teneros,
molles, delicatos, ut infantes, pueros,
adoleſ

adoleſcentes, fœminas. Deinde, bilioſos, graciles, calidos, quibus rarius corpus textum eſt: quibus laxiora cutis ſpiracula, ut iuuenes, puberes annum uigeſimum natos, quo tempore ad uenerem primum ſtimulantur, uirgines, quibus menſes tum primum erumpunt. Poſt hos, quibus operoſa, & laborioſa uita eſt, quique ad fœminarum concubitus multum ſunt ſalaces, & effuſi. Illorum enim corpora tum ſuperioris ſolius, ut menſibus primi, tum inferioris ac ſuperioris ſimul poteſtate, labant facilius, quàm melancholicorum: Inferioris uero ſolius, pleniores homines Cacochymi, Hydropici, Arthretici, Stomachici, Splenici, Icterici, è morbo conualeſcentes: qui prauis cibis ueſcuntur: ut fœminæ quibus arborum fructus nondum maturi, & cruda olera, ſunt in delitijs: qui lacte, butyro, caſeo, ſe alunt: qui cibo ſe ac uino ingurgitant, qui-

bus nulla cum munditie ætas degitur: quales ſunt Iudæi, & inops plebs reliqua. Ob inferiorem uidelicet cauſſam magis, quàm ſuperiorem, ex illo genere, ac ordine hominum multi, ut ſupra dictum fuit, inhumantur. Cum uero æquabilis utriuſque uis cauſſæ, æquabilis quoq; ad omneis periculi ſors eſt. Perpetuò tamen corpora quæ prauis ſuccis affluunt, reliquis in maiore diſcrimine uerſantur: quoniam citius in illis putreſcit humor, citiſsime in ſanguineis, calidis et humidis, poſt in bilioſis, deinde pituitoſis, poſtremo uerò loco melãcholicis: ægerrime, tardiſsime, difficillime in temperatis: quoniã ob cõpoſitionis robur, & temperationis ſalubritatẽ, conſtantiſsime ac fortiſsime à putredinis occaſionibus ſeſe defendunt. Quod igitur ſupra diximus, raris, & laxis corporibus, è cauſſa ſuperiore peſtis obrepit: impuris, humoréque uitioſo refertis, ex inferiore: utriſque, ex ambabus coniuratis:

tis: mundis uero, ex neutra, nec aliunde quàm contagione malo transeunte, illiúsue occursu, uel consuetudine, qui ex loco pestilenti redeat. Munda corpora medicis nũcupantur, quibus nec humores quãtitate, nec qualitate, nec utrisque inutiles sunt, & nulla plenitudo uel ad uires est uel ad uasa, sic enim Galenus libro de Euchymia interpretatur. Addidit Aristoteles animi securitatem, quæ ad bene, beatéq; uiuendum expetitur, ac necessaria est. Caussam superiorem, inferiore potentiorem esse uoluit autor libri de caußis. Nullam actionem fieri, quàm in rebus, ad patiendum aptis, Galenus libro de diff. febr. sensit. Hæc cum ita se habeant, mundi corporis, quod pro sua salute pugnat acerrime, pestis caussæ statum leuiter mutant, & alterant, sed perinde ac si futuros uideant irritos conatus, ab incepto statim discedunt: Immundi uero, quasi nactæ commodam in qua se exerceant

mater

materiam & opportunam, euertunt, subruunt, opprimunt, ut sanguinei, carnosi, florentis, malis humoribus obsiti: sicut fulmen loculis integris, aurum liquat, illæsáque uagina ensem è chalybe fundit, ut Albertus in compendio Philosophiæ tradidit. Ne uero quidpiam inexplicatū nos prætereamus, cū aërē huius luis uim, à syderibus excipere dicebamus, id sic non est audiendū, quasi aër putrescat. Putrescunt enim tantū Arist. iiij. Mete. quæ primis ex quatuor naturis cōstāt. Proinde nulla simplicis, ut quod nullum elementum sit, aut elemento proximum: nulla rari, nulla perspicui, & pellucidi aëris putredo intelligi potest, cum à syderibus solum uel refrigeretur, uel calfiat. Cæterum cum uapores, aut tenues, & occulti, aut craßi, & aspectabiles, è terris, & aquis sublati, aëri se immiscuerint, tum pestilens afflatus stellarum, sic in illo suscipitur, non ut is reapse uenenatus fiat: hoc enim

pacto

pacto uniuerſum hominum genus, abo-
leretur, ægréue haberet, ſed ut peſtiferas
& uenenatas affectiones, in morboſis cor
poribus, leui de cauſſa ſuſcitaturus ſit,
quemadmodum ſupra quoque nobis de-
mõſtratũ eſt. Eſt & prædictio medica, di-
gna certè quam non contemnamus, eos
quos peſtis interimit, longe maxima par-
te, ſeneſcente luna expirare, quoniam tum
corpora areſcentibus calido ac humore
natiuis, ut credidit Auicennas cap. de cu-
curbitulis, Ariſtotel. viij. de partibus a-
nimantium, plus excrementorum gene-
rant. unde fit, ut & alias ſuppreßi men-
ſes in fœminis, tum exuberent. Nullo non
quidem tempore, infantes, pueri, ſenes
ex hoc morbo fato concedunt, ſed luna
profecto ſilente, multo plures, quoniam
tum magna eſt in ijs uis excremento-
rum, quæ propter humiditatem aceruant
multa: quemadmodum è iuuenibus, ro-
buſtis, ſanguineis, carnoſis, ſucculen-
tis,

tis, plena Luna, quoniam illorum ſucci tum maxime iactantur, exultant, commo=uentur ob ſplendorem Lunæ illuſtrio=rem, quod & in ouis, cerebro, medulla, conchis æſtuoſi maris fluctibus recipro=cis, experimur: atque ut Luna decreſcens ægris eſt triſtior, ſic & recens mitior, ut quæ paucos nobis eripiat, tum enim nec humor natiuus, ut cõticeſcente, minutus eſt, nec ut plena iactatus, & percitus. Præter hæc tametſi uulgatum eſt, cer=tiſsimum eſſe in hoc malo remedium, è ſuſpectis locis, quamocyſsime profuge=re, & quam maxime procul, nec niſi ſero admodum reuerti, medici animad_uerterunt, ijs qui ſpem ſalutis in fuga poſuerunt, eſſe fugiendum cautiſsimè. Nam & qui fuga periculum anteuer=tentes, per cœlum peſtilens, ut neceſ=ſum eſt, plerumque iter agunt, cum ad optatam regionem peruenerint, ſta=tim obeunt: quod Hiſpanis accidit,

nostro

nostro seculo, Italis, Allobrogibus, & Vellaunijs, Auenionem commeantibus. quorum interitu, pestis quæ diu se inoxiam continuerat, mox erupit. Eius rei caussa est, quòd uiæ labore frequentius spirantes, plus aëris uiciosi trahunt, & corporis succos emouent, qui uelut irritati excandescunt, fiúntque perniciosi: quod adnotauit Galenus, commentario Aphorismi uigesimiquinti, libro secundo. Adde si uis, repentinas mutationes, nunquam non graues accidere, & corporis aut cacochymi, aut plenioris humores inconsuetæ uiæ fatigatione calescere, uri, uenenatos fieri, indéque nasci tubercula uenenata, quæ citra superiorem caussam, etiam plerumque in nobis existunt. Nec uero propterea suaserim, ut in populosis urbibus resistamus: Id enim stultum, & temerarium fuerit. Cæterum, ut terrorem, quem affert sparsus de mortuis rumor, effugiamus,

néue

néue ex aliorum familiaritate in periculum incurramus, & animus ab inquieto pauore uindicetur, in ſuburbana prædia diffugiendum eſt, cum paucis comitibus, ubi & ſolum aquoſum ſit, & cœlum craßius. Quod enim tale eſt, ut cenſuit Auicennas, libro primo, cap. de tempeſtatum uarietate, ne accipiat ſyderum uim, pertinacius reluctatur: non ſic autem lædit ſuperior cauſſa, cum ab inferiore coërcetur. At uerò fecerit ſapienter, qui cum lues popularis, non tamen peſtilens, inoleſcit, in regionem ſitu ab ea diuerſam, unde malum oritur, aufugiet, priuſquam patrium locum, ea calamitate, deprehenſum uiderit. In peſte quidem, cum malo cauſſam præbuit aëris uitium, præſtabilius eſt in ſolitudines uliginoſas, depreſſas, cœlo denſiore cinctas, quàm in æditas, aſperas, ſalebroſas, puri cœli, tenuis, ac peruij, ſecedere. Ob-

ſtina

ſtinatius enim, quæ tales fuerint, apertis, uentoſis & perflatis ſyderum afflatus reſpuunt: quod inquit Auicennas, libro primo, cap. xiij. de bonitate aëris: cuius rei argumento eſt, eorũ qui habentur in uinculis, fœminarũ ueſtalium, quæ ſuis ædibus incluſæ, à publico abſtinent, nulliuſq; utuntur cõmercio, eorum qui degũt locis paludoſis, cœlóq; ſpiſſo, ac minime difflato, ſalus, bonáq; ualetudo id temporis, quo nemo prope in tuto eſt. Cõtra uerò terrarum halitus cauſſam malo ſi dederint, primis quidem menſibus, in paulo altiora, poſtremis in altiſsima concedendum eſt: ac nuſquam diutius immorandum quàm ut ſecundo quoque menſe, ſolum non uertatur, quod adiectis etiam rationibus diluſceſcet. Cauſſas inferiores à ſuperioribus ut earum effectus, cieri oppido ſtatim, anteà nos expoſuimus. Itidémque in omni peſte, de ſyderum maleficio, nos queri poſſe declaratum eſt.

Itaque ſydera cum nobis moliri exitium cœperint, cœlum ingraueſcit, aër impurus ſentitur: nubes craſſæ, ac multæ luminibus cœli obſtruunt: immundus ac ignauus tepor hominum emollit corpora: exoriens Sol palleſcit. Hæc omnia, cum adfuiſſent ſuperiori ac proxima peſte, mẽſibus primis, in febres uehementiſsimas, et nocentiſsima tubercula homines in quibus ſola ſuperior cauſſa uigebat, inciderunt. quod genus morborũ eſt καλοξίων et quarta die, uel celerius enecti ſunt, ex pueris, iuuenibus, infantibus, multi: alios ſubita mors abſtulit, quos aptiores malũ offenderat: Sequẽtibus uerò, atrocitate morbi aliquantulum mitigata, ægri ad ſeptimum diem, ut in acutis ægritudinibus fit, uixerunt ſeruatis ijs, qui ad hanc horam non occidiſſent, cũ inferiori cauſſa, ſuperioris conſors iam foret: Poſtremis cum ſuas uires inferior magis contuliſſet, lenta mali acerbitate, ad decimum quartum, uigeſimum,

mum, & longius etiam producti morbi sunt, quales χρονίυς & ὀξέας ἐκ μεταπτώσεως appellamus. Nec solum ea notata est ratio, superiori peste sed & in alijs fere omnibus, quarum modum, uel auditione cognouimus, uel obseruatione didicimus. Scitu quoque dignißimum est, pestem hanc quæ uniuersas nationes populatur, ut alias item multas, ex præcedentibus connexam, in plures deinceps annos prolatam fuisse, non sine tamen peculiaribus caußis. Iupiter enim, & Mars, ad principium Tauri, Aprili mense, anno 1383. Mars item, ac Saturnus, eodem anno mẽse Maio, ad Geminorum septimum gradũ conuenient, occursu, quod dicere solent, mediocri. Quamobrẽ, malũ hoc superioribus futurum est diuturnius, nec quod ut præcedentia, quinto, sextóue, mense cõsidat, annis etiã integris, duraturum, ut alicubi iam usuuenit. Differt autẽ ab ijs, quæ antecesserunt, quoniam maiori

& aëris, & humorum putreſcentium ua rietate illudit, unde pruritus, ulceroſa ſca bies, coli dolor, ἀλεός lumbrici, Hemitri- tææ febres, multa inſectorũ genera, par= tim in uiſceribus latebriſque terræ, par= tim in eius ſumma facie procreantur. Dif fert &, quod ægrorum non idem eſt exi- tus, perinde ac ſi ſuperioris, & inferioris cauſſæ, nulla ſit conſenſio, ſed utriuſuis fortuitus quidam interuentus. Alios enim ut pleniores ſubita mors occupat, alij ter= tio die ut infantes, alij quinto ſeptimóue, ut adoleſcentes animam efflant, alij deci= mum quartum uident, magnáq; ex parte bonæ ualetudini reſtituuntur. Differt &, quod in plures nationes excurrit eodẽ tẽ= pore, in omnibus pene mundi partibus in= ſoleſcens, mitior tamen alijs: quoniam in iuuenes, robuſtiſsimos quoſque, durior, ſe= nibus parcit, præſertim quibus iam annus quadrageſimus effluxit: Iudæis quã chri= ſtianis longe infeſtior: ut ex quibus pene

dec

decimum quemq; abripuerit admiranda ſpecie mali, cum alijs nunc alarum, nunc inguinum, nunc aurium, glădulæ, nunc omnium ſimul earum partiũ extuberarent, nunc intro refugerent, nunc è mollibus du reſcerent, certiſsimo ægrorum exitio. Sibi redditi ſunt, quibus excreuerăt tubercula: quoniam licet praui humoris magnă uim ea ſignificarent, expellentis facultatis integritatem, ea pariter demonſtrauerunt. Differt &, quod contagione ſerpit minus periculoſa, ac lubrica. Prima enim du plo plures ſunt interempti, quàm ſeruati, nullo pene ſuperſtite, qui prehenſus foret. Altera occiſi tam multi, quàm qui ſuperfuerunt, ſanatis pauciſsimis, quos malum attigiſſet: Tertia decimuſquiſque obijt, multis ex malo curatis: hæc uero quæ quarta eſt, uigeſimum quemque interficit, quamplurimis euadentibus.

DE RATIONE QVA PESTIS LVEM A NOBIS ARCEAMVS.

LIBER II.

De vſu ſex rerum quæ non naturales vocantur.

CAP. I.

Vandoquidem hactenus de cauſsis pestilentiæ, ut res ipſa poſcere uidebatur, ſi non uerbis ornatè, aut ſententijs copioſè, diſtinctè ſaltem & ordine conuenienti fuit diſputatum, in eam prouidentiam traducenda eſt oratio, quæ nos

reme

remedijs instruat, ad uitandas horum mor
borum insidias, appositis, & accommoda
tis. Cum enim sit excellentius instans pe-
riculum arcere, quam è præsenti consiliũ
capere, aduenientiúmque morborum in-
tercipere uim, quam iam ægris mederi, æ-
quius item fuerit, arcendi prius, quam abi-
gendi huiusce mali rationes explicare, ut
nostris præceptionibus eruditi omnes &
quasi armati, ab eo se defendant. Et quo-
niã his pœnis, ob scelera nostra irritatus
quandoque nos Deus optimus maximus,
persequitur, ac meritos uelut flagris cæ-
dit, imprimis, religione pura, uotisq; pijs,
& castis placandus ille fuerit. Propitium
enim si habuerimus, ac precibus nostris
apud Deum litauerimus, iussu, & autori-
tate ipsius, quem inter caussas primũ, &
ueneramur et adoramus, reliquæ oẽs caus
sæ temporis articulo, uexare nos desinẽt:
incõmoda quæ circunstare solita sunt, eua
nescẽt cũ syderibus, alijsq; similibus cau-

ſis pax reconciliata fuerit: animique ſecuritatem magnum in hoc morbo præſidiũ nobis pepererimus, ſed à noſtræ religionis interpretibus, ac conſultis, hæc ſua uius audiantur, quàm à medico: proinde quod ars medicorum præſtat, iam tractemus. Ea curioſè ſex rerum non naturalium, neceſſariarum tamen ad uitam, uſum commodum imperat, aëris, cibi, ac potus: quietis, motus, ſomni, uigiliarum, inanitionis, plenitudinis, animi affectuum, & eorum præterea, quæ cum his copulata ſunt, ut exercitationis, balnei, thermarum, ueneris, ac huiuſmodi reliquorum. Primum omnium, ſiue ſuperiori cauſſæ peſtem, ſiue inferiori debeamus, quoad fieri licet, minime in publicum exeundum eſt: quoniam, aut publicus aër uitioſus omnino eſt: aut obambulantibus in publico, nocens uis ſyderum integrior, ac è directo magis incutitur & allabitur. Semel uerò dictum eſt, hicque

repe

repetetur denuo, faciliorem esse causarum effectum, in ijs, quæ ut ab ijs afficiantur apta sunt, quod & Auicennas, tradidit libro de uiribus cordis, cap. de Hyacintho. Quum igitur è superiore caussa pestis est profecta, intra ædes latendum, ac desidendum est occlusis fenestris uitro, aut ceratis umbraculis, locis humilibus, cauis, campestribus: ad defluxiones tamen ciendas minimè commodis: quoniam illic & spißior, & frigidior aër. Nec à sententia deduxerit quorundam opinio aliter sentientium, quoniam uelint aërem densiorem, impressam uim malam syderum retinere diutius, ac peruicacius: calfactum igitur calfacere potẽtius, ut silicẽ, ferrum, & solidiora quæuis: Præterea ut radios solis ad cauum speculum reflexos ignem accendere, sic & in locis cauis repercussu luminis aërem inflammari. Verum id quidem est, sed quod pro nobis, non aduersus nos faciat.

Magna enim caliditate nihil unquam pu=
trescit: quod subtiliter Auicennas me-
ditatus est, cùm scriberet tetros uapores,
in aërem summissos, eum putrefacere, ca=
lor ignauus si fuerit. Etenim tum ue=
hementi, tum ingenito, disturbari pu=
tredinem: ab hoc, quia naturam aduersus
putredinem tueatur: ab illo, quia cremet,
urat, in cinerem ac puluisculum redigat,
potius quam putrefaciat. Cùm uerò ex in=
feriori malum prodijt, ædifijs altiori=
bus commorandum, obturatis, quemad=
modum suprà diximus fenestris: cum au=
tem ex ambabus caußis nascitur, medijs
locis, nec ita substructis, nec ita deie=
ctis habitandum est, fenestris, ut antea
scriptum, adornatis. Succenditur ignis,
in caußis ambabus, uel inferiore sola
lignis aridis, & odoris, ut Myrto, Iuni=
pero, Libanotide, Lauendula, Lauro,
Cupresso, Tamarisco, palmitibus uitis,
Robore, Buxo, Rusco, idque tempe=
stat

ſtate nebuloſa, ac pluuia. Paratur, & in foculo ſuffitus è Gallia, & Aliptæ Moſchatis, Gallia Alephanguina, Meſues confectione, è qua formantur globuli quos uulgus Ambræ pomum uocat. auiculis Cypriis, ni paulo forent calidiores: Idq; ut ſupra uda tempeſtate, nubila, frigida, caliginoſa, fœtidóque ac turpi cœlo. Id autem haud profuerit, æſtuoſo cœlo. Tum enim & aërem, & corporis ſuccos ardere, igneſceréque ſupra nos oſtendimus. Ex quo par eſt, ignem cùm domi nos incendimus, humorum aërisque ardorem, & æſtum augeri. Huc accedit ab igne rareſcentem eum, quo nos circumſepti ſumus, aërem, tum in corpora penetrare citius, tum qualitatibus alienis celerius imbui: quod eſt ab Auicenna proditum, libro primo cap. de tempeſtatum uarietate. Ignis ergo tum ex uſu non fuerit: quin potius ne incaleſcat aër, curandum, irri-

gatis

gatis Oxycrato pauimentis, aut Rosa, Myrto, Salice, Vite, Nymphæa, Violaria, Cydoniorum fronde stratis, maximè per æstatem, madidis Rosacea, & aceto, uel sola posca lintheis ad ægrorum cubiculum suspensis, quod Rasis inuentum fuit lib. 4. ad Almansorem. Contrà si aër calfaciendus est, ut per hyemē & alioqui frigidam tempestatem, pauimentis inspergunt, Cupressus, Laurus, Calamenthū, Origanum, Chamæmelum, Libanotis, Lauendula, ni ex superiore caussa malum subortum fuerit, & in primis adhuc mensibus. Nam quacunque anni parte id accidat, iusto aër semper calidior est. Futilis quidem certè ac obtusa medicorum superiorum fabula, arbitrātium, ut Adamas ferrum non sequitur, Allio confricatum, sic ubi colluceat ignis, pestiferi uim aëris non admitti: dissimillima porrò, cùm simile facere uellent, induxerunt. Adamanti enim ferrum haud trahitur, ni tenuis aër undequaque

ac pellucidus fuerit, is autem halitu uaporeq; Allij confusus obscuratur. Diuersa planè ratio in igne est. Eius enim propinquitate aër calidior, rarior, tenuior, facilius, ac uelocius graues syderum aspirationes exorbet. Ignis igitur haud iuuerit, præterquam cùm æstus ingens non est inferiore caussa, & attenuãdo, purgãdo, mũdãdoq; aëri, tum plus satis & sordido, & crasso. Odoramẽta quidem usurpari commodè possunt, sed leuiora, & suauiora, quibus recreentur spiritus, qui dißipantur grauioribus, ut Ambra, Moscho, Xyloaloe, Croco: his enim & spiritus diffunduntur, & caput feritur ob nimiam eorum caliditatem, ut Galenus exposuit commentario Aphorismi. 28. lib. 5. Mitioribus, ac clementioribus spiritus modicè crassescunt, reficiuntur, delectantur, & simul coguntur. Talia sunt Rosæ, Spodium, Santala, Myrtus, Nymphæa, Caphura, quibus si placet, nonnihil immiscetur

Amb

Ambræ, Xyloaloes, Moschi, Ladani, Thuris, Mastiches: hyeme præsertim: domi Citrij mali cortex paßim disponendus. Is enim mirifice & supra fidem, aëris noxā emendat, quod & scriptis Auicennas mandauit libro de simplicibus medicamentis. Hic fuerunt qui odores damnarent: illis existimantes, aërem corruptum, ad cor usque peruehi expeditius. Cæterùm huius sententiæ magistri, oscitantius id hallucinati, parum animaduerterunt. Quando enim suopte nutu, uiciosus aër aßiduè corpus nostrum ingreditur, rectaq́; & obnixè cor impetit, opponendum est, quod illius prauitatem mitiget odoramentum aliquod, utilitateq́; sua compenset alterius detrimentum. Quod si testimonium è doctis petendum est, Auicen. id præscripsit lib. 4. cap. de peste: quo in loco uult per uias fœtidas, & loca pestilentia, iter facturis suffitu, & odoribus uarijs, spiritus exhilarandos esse: illis

enim

enim ſpiritus oblectari maximè, ut putidis lædi. Et quoniam mercatoribus ac nõnullis alijs peregrinationes interdum suſcipiendæ, ijs peregreq; profecturis cæteris omnibus hoc conſilij ratum esto, ut menſibus primis, cauſsáque ſuperiore, noctu, potius quam interdiu, ſeſe uiæ committant. Primum, quia diurno calore, Soliſque luce, concitatum uitium aëris, præſentius fit. Itaque fera magis illic peſtis eſt, ubi magis aër calet, Solq; radios conijcit ad perpendiculum rectos, & ſurſum percuſſu reflexos. Verum id eſſe docent tum Villæ Nouæ, quæ trans Rhodanum ob Auenionis mœnia iacet, miſerandum fatum hac peſtilentia, tum quòd peſtis ferè ſemper ingruit ab hora diei tertia, donec ueſperaſcat. Huc pertinet, & calore adiutari ſolitos abditarum cauſſarum effectus, qua ratione Succinum calfactum, ualidius ſibi paleam, & aceres applicat, ut memini

nit Auicennas, libro supra citato, de uiribus cordis, capite de Hyacintho. Vt ergo dies periculosior propter Solis lucem, sic nox tutior propter craßitiem, ac frigiditatem aëris, quæ obstinatius respuunt admotas syderum uires. Noctu igitur uia magis conficienda est mercatoribus, ni plenilunium sit, quia plenilunio calidius nox tepet, ut censuit Aristoteles, libro de partibus animantium. Alijs corpus exercendum matutino, & sublucano crepusculo, potius quàm aut meridie, aut uergente ad occasum Sole: Diuitibus, & literarum studiosis, quibus exercitatio tuendæ ualetudinis gratia obitur, domi lentius inambulandum, ne magna contentione corporis partes incalescant. In caussa sola inferiore, aut superiore, & inferiore compositis, alio prorsus tempore, exercitatio corporis constituenda, uaporem nocturnum obscuramq; nubium densitatem, cùm Sol & disiecerit, & consumpserit.

At si

At si occasione rerum gerendarum terris nondum à Sole detectis & perlustratis, exeundum cuiquam est, is antequam egrediatur, sumito panis bucceam, succo, uel Limonum uel Aranciorum, aut Punicorum acidorum, intinctam, aliquantulúmque succi post bibito. Aut Theriaces drachmam dimidiam è Rosacea: Aut pilulas communes deuorato, aut electuarium de Bolo, uel Saccharum Rosatum lingito, manúque gestato, & naribus sæpius, ac ori prætendito, è lana aut serico panniculum Coccineum, aut lineum, Rosacea Camphurata, & aceto madentem in quibus dilutus sit, Rosarum, Santalórum & Camphuræ puluisculus. Aut globulum in eum usum hoc pacto, si æstus est confici curato. Recip. Rosa. rub. florum Nymphææ & uiolarum ana unci. I. omnium Santalorum, coriandri, corticis citri, ana unc. ß. Camphuræ drachm. I. conterantur omnia, in puluisculum excipia-

tur is Tragacantho, Rosacea macerato, inde conformetur globulus. Manus, & os quidam utiliter lauant, nunc simplici Posca, nunc Aceto, & Rosacea. Horum loco hyeme circumfertur confectio quam uulgo dicunt Ambræ pomum. Medicis ad ægros inuisuris, ex usu sunt hæc omnia, & aliquid prius sumpsisse ex ijs quæ confortatiua & defensiua uocant, ideo quòd & à pestis lue, defendunt, & cordis, ac corporis totius uires tuentur, qualia sunt Pilulæ communes, Theriace, electuarium de Bolo mica panis intincta uino, Aceto, Rosacea, iusculo pulli Aceto condito, Oxalidis succo, Rhodosaccaro, Triasantalum: conditum aliquod in eam rem præscriptum: Hyeme Caryophillum, Macerem, Lauri folium, ore semper continere, æstate Rosam, Violas, Tormentillam, Acetum. Eiusdem est ipsorum quoque sapientiæ, cum accersuntur, priusquam

ad

ad ægros adeant, iubere, ut ſi quid in cubiculo ſordeat, efferatur, ac conuerratur. Poſca ſolum irroretur, feneſtris apertis, quod incluſum fuit ægri cubiculo, aëris uentiletur, ac renouetur. Et cum hæc peracta ſunt omnia, nec tum denique tam prope lectum ſedere, ut ægri ſpirantis halitu feriãtur, ſed auerſa facie colloqui, nec cum ægro diu morari, aut ſi quid morari compulerit, præcipere ut è condito, quidquam is ſumat, quale in hoc morbo ſolet à medico imperari: aut Roſacea & Aceto, os colluat. Hyeme non procul ab igne diſcedere: ægrum, qua poterit lenitate, & comitate ſermonis, leuare, conſolari, erigere in bonam ſpem: ex omnibus enim medicorum officijs nullum eſt ægro iucundius, nullum quod pluris faciat, nullum quo magis innitatur, quàm medici omnia læta pollicentis affabilitas, & comitas, unum in grauißimis qui-

busque malis solatium, quod perferre omnia constituimus, ubi salutis aliqua spes affulserit.

Cibus, & potus.

PErcurrimus locum uniuersum, qui est de aëre, nunc de cibo & potu, disserendum, ad uitam sic necessarijs, ut cum aëre de principatu certent, medicis quærentibus, horum an illius maior uis sit, in nostris corporibus. Olerum, ac fructus, arborum natura explanabitur primum, quæ tametsi uberius nutriendo corpori nō idonea sint Auic. teste, expetūtur, quoniam ut medicatum alimentum dum offerimus, prauitatem emendant, qualitatum, humorum feruescentium impetum reprimunt, putredinem cohibent. Ex illo toto genere, fructus acidos, prima mensa, medici summopere commendant, æstate præcipue, & dum prandetur, qualia sunt mala Punica. Horum succi cochlearia duo

duo ſorbenda ſunt, quouis matutino, dulcium quum frigidus, acidorum quum calidus, μετώδες cum temperatus uentriculus fuerit. Etenim frigidis ut utamur, nonniſi perſpecta, & explorata uentriculi temperatione medicus præcipere debet, frigidis namque frigidus offenditur, ni ſolertia medici eorum frigiditas aliquantulum compreſſa fuerit: Punicorum acini è mali putamine eximuntur, Aceto & Roſacea lauantur, exuguntur nuclei, expuuntur. Illorum uis inſignis eſt ad propulſandam peſtis contagionem, omnibúſque alijs ſine dubio remedijs anteferenda. Quocirca laborandum ut eorum nunquam deſit copia. A Punicis honos ſecundus Medicorum, in quo nomine Arancia, Limones, Citria comprehendimus. Horum fruſtum deglubitur, frigida eluitur, inſperſo Saccharo comeſtur, mirifica poteſtate, ad compeſcendos humorum feruores. Eodem conſilio, Me-

limeli, Pomum de paradiſo uocant, aut Appij, aut cuiuſuis alius id generis fruſtum dentibus atteritur, ſuccus exugitur, reliquum eijcitur. Numerantur & inter hæc Ceraſa & Pruna acida. Condiuntur obſonia, è ſucco Arancij, Citrij, Limonum, Oxalidis, Omphacio, Aceto & tantillo Cinamomo. Huic condimento panis intinctus, adiecto Sacchar0, & Punicorum ſucco, ſi edatur, appetentiam reddit, ſitim mulcet, uomitiones, & alui profluuia ſiſtit, additis Oxyachantes baccis. Conferunt eodem Corna, Sorba, Meſpila, Cydonia, Pyra: primis tùm menſis, alias uerò ſi effluxio nulla remoranda fuerit, ſecundis. Manſum pariter Coriandrum ad peſtilentis aëris uitia conuenit. Fugienda tum mollia, tum dulcia, ficus, Mora, Perſica matura, uuæ dulces, tum quia dulcia in bilē facile conuertuntur, & interiores corporis uias obſtruunt, tum quia mollia, uitium aëris pro

pter

pter corticis teneritatem citius imbibunt. Dura omnia qualia ſunt Auellanæ, Amygdalæ, Iuglandes, Piſtacia, Strobili, in peſtilentia facilè & impunè permittuntur. Et hæc de arborum fructibus. Olerum decoctum, oleribus ipſis, quæ crudos, aquoſos & ob liquiditatem commodè uel putreſcentes uel ardeſcentes gignunt ſuccos, ſalubrius eſt: illis propterea non ueſcendum omnino, ſi liceat. Quod ſi hos fines cupiditas hominum exiliat, lecta, tepida lauari oportet, ter aut quater, ſeu in oxyporum, ſeu in iuſcula lecta fuerint: ut quod aëris uitiū ſummam illorum partē obſederat, deponatur. Sic parantur Melo, Cucurbita, Cucumer, Portulaca, Lactuca, Braßica, quam ob ſiccitatem, ne putreſcāt humores, aiunt efficere: Bugloſſum, Cirſium, Spinachia, Cichoriū, Violaria, Atriplex. In uētriculis calidis, è Lactuca, Cichorio, Portulaca, Oxyporum paratū haud damnatur meridie præſertim. Cæterum in

hoc genere, omnes alias excellunt Intybũ laudibus Auicen. celebre, ut quod Antidoti uice habeatur, & Oxalis. Huius nouem folia, in aqua, & aceto mersa prius, & matutino deuorata, summum esse remedium experti sunt multi. Alijs ubiq; placet Oxalis in iusculis, condimentis, oxyporis. Iuuant Cappares conditi, aqua incocti, & aceto sumpti ad duodecim. Ex leguminibus, Lenticula cortice exuta, & faba fresa, cum farina Ordei, & Amygdalis tritæ, conueniunt propter siccitatem, & frigiditatem, quibus putredini repugnant ut & farina Lupinorum quæ lumbricos tum maximè nascentes, occidit. Conueniunt Amygdalatum, Ptissana ex Ordeo, uel Zæa, Auenatum, è Saccharo omnia, & Oxalidis succo, interiectis, Punicorũ acinis, cum paululo uel Cinamomi, uel Croci in frigido uentriculo, ne acidorum frigiditas lædat. Cicera, Pisa, Lens, coctura mollescunt: in cerniculo aut colo æreo

pertu

pertuſo tranſmittuntur, ex eo quod tranſijt iuſculum fit, puretam uulgo nuncupāt. Quæritur ſaporis gratia additis, Appio, Oxalide, Croco, Zingibere, Cinamomo. Rapi, & Napi eſus, non interdicitur, ſicut & nec ex illis iuſculum quod Cinamomū acceperit, nec ex Cucurbita, Croco, & Oxalide condita. utilia ſunt iuſcula, è carnibus quibus aſſueuimus, ueruecina, Bubula, Pullorū, Cappi, Gallinæ, Perdicis, admixtis Omphacio, ſucco Oxalidis, Aceto, Cinamomo, Croco, ſucco Arāciorū, Citriorū, Limonū. Acidorum enim, quoniā ſupprimūt putredinem, feruorémque humorū ſedant, nūquam nō uſus opportunus eſt eorū frigiditate, ut ſupra dictum eſt, ne uentriculis frigidioribus noceatur, calidorū acceßione ut Cinamomi, uel Croci nonnihil obtuſa, uitāda acria, omnia, Allium, Porrum, Cæpa, Eruca, Naſturciū, Siſymbrion quod in oxyporis edi ſolet, Apiū, Ruta: aromata quæuis calida,

quibus ſucci corporis uruntur & feruẽt. Quod autẽ uulgo aiunt Rutæ folia cum iuglandibus & ficu ſubacta, quo die ueſci carnibus per noſtræ religiõis inſtituta nõ cõceditur, menſa prima eſſe ſumenda, & alias matutino, cũ à peſtilentia timemus, hoc enim nos aduerſus uenenum tutari id quidẽ uerũ ſi quis uenenato cibo inſidias uitæ noſtræ moliatur: falſum, ſi aduerſus corruptelam aëris, nobis cautũ eſſe uelimus. Iſtic enim cane peius & angue, ut eſt in prouerbio, quæ humores attenuant, & immodice calfaciũt refugienda: imprimis que rancida iuglans, plane uenenata, ut Raſis prodidit, ſuorũ librorũ ad Almãſorẽ octauo, quoniam ipſius oleo humores corporis uelut perfuſi ſtatim deflagrant. Damnoſa ſunt ſalſamenta, quoniam ſalſugine corpus macreſcit: ſucci corporis accenduntur: congenitus humor areſcit, peculiari ad id ſalis noxa. Proinde libris de partibus animal. ſine unguibus filios edi

Ariſt.

Aristote. uoluit, cum grauidæ matres inanem appetentiam prægnantibus familiarem, sale copioso satiauerint, qua eadē ratione, salsa macilētis, studiosis literarū, delicatis, officiūt. Nihil è lacte paratū, nihil dulce gustandū, quoniā illa facile putrescūt, præter Oxygala, & lactis caprini serū, quæ tū nos indulgemus: Alia in bilē corrūpūtur, uias corporis impediūt, ac idcirco febres generāt, ni tollatur incōmoditas ea adiunctis acidis, siue in cibos, siue in pharmaca, dulcia nos assumamus. Eodē in numero habēda pinguia, quæ inflationes excitāt, ac bilem gignūt, oleosa, & oleū ipsum, quia inflammantur citißimè. Panis esto purus è tritico minime uitiato, horno, si tale nancisci possumus, quod in agris prouenerit æditis, arborum umbra, minime opacis, minime stercoratis. Hornum præfertur aut binum, quoniam pestis lue, stirpium & eorū, quæ terra progerminant uniuersum genus uitiatur, quæ in

animãtibus dũ ijs aluntur, mali caussa est, ut Auic. scriptum reliquit, lib. j. Ad ualetudinẽ facit Tritico, uel Zeæ, uel Hordei, nonnihil admiscere refrigerandi, & siccandi gratia. Panis fermento, & sale quibus tritici gluten euincitur, esto conditus, non ante triduũ, coctus, adhuc molliusculus. Azyma omnia ne gustanda quidẽ ut bellaria nostra, Placẽtæ, Lagana ἴτρια, τὰ γηνήται, πέμματα Græcorũ, πόπανα, Crustulæ, crustis etiam nostro more caro incocta, & reliqua id genus. Oriza, quia tenues humores cogit, & spissat nonnunquam uescendum è croco, & omphacio parata, non ut fieri solet, cum Bubula, uel Ouilla in multa pinguedine natante: uinũ esto bimũ, propter eam caussam quam in tritico nos expreximus, album uel subfuluum, astringens modice, non dulce, nõ generosius, & potentius, non uaporosum qualia sunt Cretensia, Rhodia, Cypria, & exotica multa; non aromatibus ad

uoluptatem conditum, ut Hippocraticum nostras. Iis enim humores accenduntur, iuuenum præsertim, quibus sunt nocentißima, senibus uero quibus ætas, & alijs quibus crapula uentriculum refrigerauit, ea bibere, sed parcè conceditur, ubi aliquantulum cibi præsumpserint. Eadem est in Defruto, & Sapa præceptio, uel quæ seorsum bibuntur, uel quæ miscentur cum alijs. His enim ut nigris ac dulcibus, & sanguis feruens gignitur, & obstructiones alliciẽdis febribus idoneæ. uinũ ergo probatur, tenue, fragrans è consitis uitibus in locis saxosis, montosis, glareosis, asperis, ualde dilutum, in iuuenibus, & æstate: meracius hyeme. Quibus in locis uites non coluntur, aqua bibenda est decocta prius cũ aliquantulo Aceti, & ordei, aut immersa panis medulla, ut si quod sit uitium, id abscedat. Ea uero qua panis subigitur, uinũ diluitur, quæ iusculis affunditur, cõquirẽda è puteis, citius quã amne,

uel

uel fonte, & priusquam Sol exoriatur, haurienda situlis altißime depreßis: quoniam in superiore pestis caussa cœli uitio, procurrens aqua & detecta magis afficitur, minus putei, minime in altis ac profūdis aquæ scaturientes. At in caussa uel inferiore, uel utraque, salutarior fontium & profluentium in summa terra, potus aquarum est, quod Rasis uult quarto ad Almansorem: Haurienda uero die multo aqua est, ut Solis radijs & calore perfusa purior sit. Quod si natura insalubris fuerit, ea coquenda cum Aceti paululo: colanda, ferro, chalybe, auro, argento, candentibus iniectis, ac extinctis, purganda. Hæc de aquis. Zingiber uiride, confectiones omnes calidiores, è melle, uini stillatitij liquor, quem nos aquam uitæ dicimus, rusticorum opinione incomparabile remedium, non congruunt, ut è carnibus, nec pinguiores, nec humidiores. Itaque Suilla, è porco mactato nuper, elixa

elixa præsertim, non edenda: Salsa uero, assa, & macrior non sic damnatur, dum auidius non ingeramus. Bubula maxime salsa, auium palustrium ut Anserum, Anatum, Ardeæ, caro uitanda. Humidiorem enim ac crassiorem, uel sicciorem, & melancholicum succum gignunt: aut uentriculum offendunt, quod in Anseris carne medicis reprehensum est. Ex usu est Hœdina, si curiosius à matre Hœdus fuerit educatus, ac nondum ruminauerit: Cuniculus tenellus, Lepusculus, uetus enim duræ carnis est, ac succi melancholici. Ceruorum, Damarũ, Capreatum, & huiusmodi syluestrium animantium, quæ canibus uenamur, tametsi caro quàm cicurum, & domesticorum siccior sit, excrementorúmque minus faciat, non expedit tamen, præsertim cum ex inferiore caussa pestis est. Primum quia in cœlo degunt aperto, & undique patenti, nullis unquam latebris
absc

abſconſæ: tum quia cæteris belluis cũ in-greſſu, curſu, ſaltu, ſe magis exerceant, plus aëris uicioſi, & anhelant & per cutis foramina ducunt. Poſtremo quia ab aëre uitiatis ſtirpibus, herbis, fruticibus, famem: aquis obſcœnis & rancidis, ſitim explent, unde caro ipſorum minus utilis: uolucres, quoniam paucius & rarius ſpirant, ſuſpectæ minus ſunt: quæ ſe procul à terris uolatu ſubducunt in peſte ex inferiore cauſſa: quæ propius terras nidulantur, commorantur, uiuunt, ut Perdices, Phaſiani, auiculæ, quas pedita, laqueis, uiſco captamus, in peſte ex ſuperiore. Veruecinæ uſus commodus aut leuiter ſalſæ, aut aſſæ, minus ut humida & glutinoſa ſit: Commodus, & iuuenum Gallinarum quæ oua pariunt, reficiendis ægrorum uiribus, nigrarum maxime. Illarum enim caro, quàm aliarum ſanguini uicinior eſt, ideoque mutatur in eum promptius,

ptius, ex uulgari Philosophorum dicto, facilius ex sese inuicem fieri inter quæ naturæ societas est, ac congruentia: Præter id quod Mesues uoluit, quamminimum excrementorum ab ijs gigni. Capi iuuenes, & Gallinarum pulli reliquis omnibus cibis iure anteponuntur, Magna est utilitas uitulinæ, ex Oxalidis, succo. Carnibus hactenus memoratis, quarum esum probauimus, siue aßis, siue elixis, siue crusta incoctis, Omphacis, Oxalidis, Arantiorum, Limonum, Citriorum succus esto pro condimento. Dum crusta incoquentur, pertusa sunto supra spiracula, quibus elatus uapor reddatur. Insalubria enim & fere uenenata esse uoluit Rasis quarto ad Almansorem, quæ crusta circumsepta, dum coquuntur, halitus nihil foras eijciunt. Vtilißime dantur condita, & glaciata iuscula, Gelanitas appellant, Gal-

linarum, Capi, Gallinæ, Pullorum Perdicis, auicularum montanarum, artuum, uel Hœdi, uel Porci delectorum, piscium. Coquuntur ea usq; dum pulpa tabescente, ossa diducantur, & excidant. Nunquam non tempestiuum fuerit, album condimentum ex Amygdalis tritis, si Punici mali acini interspergantur. Nec inutile fuerit id genus condimenti, quod uerbo corrupto Ciueriũ quasi Ceparium dicunt, ex carne iuuenis Cuniculi & teneri, concisa frustulatim, cum Zingibere, Croco, Cinamomo, Omphacio. Intestina Veruecis iuuenis, Hœdi, Vituli, diu cocta, in cibos etiam admittuntur, ut & Suis artus percocti, studiosè, cum Apio, & Aceti ac Ceparum tantulo. Carnis multæ & ouorum recentium potißimè ac sorbilium ea noxa est, quòd sanguinem multum generant, ob copiam facile, & putrescentem, & uias corporis

inter

interclúdentem. Quam ob causam, & pisces delecti, carnibus longe sunt conuenientiores. Deliguntur ex aquis perspicuis, limpidis, arenoso & glareoso alueo manantibus, ex maritimis saxatiles, non cœno, luto, purgamentis fluminum, non denique cibis immundis saginati, squamosi, non leues, aut chartilaginei, quales Conger, Anguilla, Lampreta, Murena, Raya, Pastinaca, Torpedo, Galæus: non uasti, & Cetacei, quales Delphinus, Thinnus, Balena, Phoca, Orca, Amia, quem Piscem Mularem Narbonæ uocant: Fluuiatiles, æstate quales Truta, Vmbra, Lucius, Barbulus, Perca, Tinca, Astacus, ex amnibus minime lutosis. Maritimi hyeme probantur magis, quales Aselli recentes, ex Oceano præsertim uel Britannorum uel Armoricorũ, Mulli, Erythrini, Cancri, Locustæ, Grãmari, Soleæ, Passer, Rhõbus, Lupus,

Coracinus Merula, Turdus, Pſittacus, Trachourus, Arincus, uel recens, uel ſi ſalſus, aqua maceratus, quoad ſalſugo eluatur: hyeme frixi, aut aßi in craticula, ex aromatibus paucis, Cepa & Aceto, uel Omphacio: æſtate elixi, ut & in iuuenibus ac bilioſis febribus, ex Apio, ſale pauco, & Oxalide. Horum eſus magis quàm carnis iuuat, Primum quia non tam multum ſanguinem, deinde quia non tam calidum ſuppeditant: Tum quia celati aquis, uicioſum aërem non inſpirant. Huc referendum, aquas ob perennem fluxum, & motum à putredine uindicari: mare uero & propter hanc ipſam cauſam, & propter ſalſuginem. Itaque libro ſeptimo, de partibus animalium Ariſtoteles: & libro ſeptimo, de naturis animantium Auicennas piſcium generi ut hominum, & aliarum quadrupedum, nullam unquam infeſtam eſſe peſtilentiam, ſcripſerunt, unde uulgatum

gatum est adagium, Pisce magis sanus: ἰχθυος μᾶλλυ ὑγιαίνων. Putredine igitur piscis nũquam ægre habet, nisi aut in pigris stagnis torpeat, aut aquam summam findere, & sulcare gaudeat. Adde si placet Apho. 18. lib. 3. uictum humidum, & frigidum, calida & sicca tempestate, & bene ualentibus, & ægris, maxime qui tenentur febre mandari. Ex omnibus piscibus, aëris uitio minime sunt obiecti, quorum & plurimæ squamæ, & minutißimæ fuerint. Post hos qui testem, pro tegumento ferunt, quales cancer, & fluuiatilis, & maritimus, Locusta, Gammarus, Ostrea, Mituli, Pectines, Hiatulæ, Telinæ, Solenes, Purpuræ, Vmbilici, ac uno uerbo Concharũ & ὀστρακοδέρμων uniuersum genus. De his Aristotelis, secundo libro de animantium naturis, elogium est, Pisces qui senectam exuunt, incredibili & admirabili potestate, nos tueri, ac conseruare: obstare ne cõgenitus humor discutiatur, ne alie-

nus & uitiosus accrescat: supplere quod è spiritu dissoluitur. Eadem in sententia fuit Arnaldus, libro de moranda senectute, cùm ad hūc modum scriberet. Animal ait, quod natura sua se innouat, innouat etiam nos: quod se instaurat, instaurat etiam nos. Sic enim uisum parenti omnium rerum uniuersæ naturæ fuit, ut ijs ipsis signis, quæ in illorum natura conspiciuntur, ostendant multa, quid poßint in nostris corporibus efficere. Id enim uitam nostram prorogat, quod diu suam producit: Id uitam breuiorem affert, quod parum uiuit. In carnibus perinde atq; piscibus condimenta fiant, Albū ex Amygdalis tritis, & uel Aceto, uel Omphacio, & Zingiberis paululo, uel Rosacea, uel Punici, uel Arancij Limonúmue succo imbutis: uiride ex Aceto, Omphacio, & Cinamomi tantulò. Multa quidem recitauimus, sed in libris medicorum paßim tradita. Vnum quidem

super

ſupereſt, & notũ paucis, & quod cæteris omnibus anteponi queat, ab ijs qui arcanæ rerum peruestigandarum Philoſophiæ dediti ſunt, ſic proditum, ut magna obſcuritate inuoluerint, Arnaldo miris laudibus & euectum & celebratum, ſed quod non niſi diuitibus uſurpetur, id eſt uſus auri, quod nunc iuſculis incoquitur, ſeu rude ſeu percuſſum, in monetamq́; formatum nunc candens in eo quod bibimus extinctum, nunc ad pateram, uel lancem fabricandam elaboratum, nunc minimè uulganda ratione, & ingenioſis ſolùm percepta ſic paratum, ut ſtupendis miraculis extirpet morbos, ac profliget, incurabiles alioquin: uitam incolumem ſuſtineat, exitum uitæ in plurimos annos differat, ut obiter poſteà demonſtraturus ſum. Huius ergo Prophylactices ſumma eſt, ac Epilogus, uictus rationem oportère eſſe huiuſmodi, ut nec attenuet præter modum, quod aliqui decreuerunt:

in hac enim ſucci noſtri corrumpuntur, & incenduntur, uitioq́; aëris feriuntur magis, ob corporis laxitatem: nec immodicè ſpiſſet, ob putredinis, ac obſtructionis periculum, ſed mediocritate iuſta contineatur, & rebus alijs non naturalibus, & cibo ac potu, ad eam reuocatis, quale eſſe uinum debere, ſupra diximus, & ex alimentis, quale potiſsimum eſt ius glatiatum, ex auribus & pedibus Suis, Hœdi, Vituli, ac Gallinæ, obſonium ex inteſtinis ueruecis, Hœdi, Vituli, ac reliqua id genus.

De veſtibus.

CVltus corporis is eſto, ne ueſtibus ſupra modum calfacientibus, quales ſunt denſis pellibus ſuffultæ, grauetur. Iis enim laxatum intra ſe uitioſum aërem, facilius recipit. Pro tempeſtate, plus, minus ueſtiendum, ſic tamen ut ueſtis perpetuò ſpiſsior ſit, textaq́; preſsius, & quo minus ad cutem uſque corruptus aër ſubeat

beat ſatis ipſa uetet. Diplois æſtate commoda fuerit è rubro Serico, coccineo: aut lineo, uel undulato panno: interiecto pauco Bombace operta. Tunica hyeme eſto anguſta, & adſtricta, ſi res permittit, Coccinea, pellibus ſubſtrata tenuibus, quales ſunt Agnorum criſpæ, aliæue nec multo nec prolixo pilo hiſpidæ, ut uariæ noſtræ, maculis & crebris & minutis: minutim uarias appellant. Toga eſto undulata. Induſia cùm elota fuerint lixiuio, & emaculata, homine ac tempeſtate calidis, rurſum madeſcant Roſacea, in qua Santalum Camphoram, Roſas diluerimus. Homine uero, ac tempeſtate frigidis, decocto Ireos & Cocci, cum pauca Roſacea ueſtitus mundities, ut ſalutaris eſt, ac honeſta, ſic & odor non curioſè affectatus, quem oderant ueteres, cùm dicerent malle ſe nihil quàm benè olere, ſed iucundus ac ſuauis, qui nec alarum hircum, nec uirus ſudoris, offundat na-

ribus. Odor *is conciliatur æstate,pului-
sculo* Rosarum,Santalorum *omnium, uio
larum,* Camphuræ,*æqua portione commi
xtorum :* Hyeme,*adiectis* Moscho, Iride,
*aut puluisculo uiolaceo,qui paßim in offi
cinis miscetur.*

Somnus.

INterdiu *minimè dormiendum, maxi-
méque & pransis , & meridie.* At *si
quis, ob consuetudinem, & æstum sibi
temperare non poßit,quominus dormiat:
is somnum capito & procul à cibo, &
discinctus, & depositis calceis, in loco
non udo, quambreuißimum poterit.* No-
*cturnus somnus, quoniam humectat, &
refrigerat,officitq; ne humores incendan
tur,commodior est,capite in ceruicali al-
tius inclinato: uigiliæ multæ,quoniam mul
tum siccant, fugiendæ.*

Motus,quies.

MOtu *corpus arescit, calorem siccitas
minuitat.*Parum *igitur corpus mouen-
dum,*

dũ, præſertim magno æſtu, quo humores ſolent efferueſcere. Corpus exercendũ ſi opus exercitatio fuerit, ueſperi, ac matuti no cũ peſtis cauſſa ſuperior eſt: alias cũ inferior. Cætera magis quieſcendũ. hume ſcit enim quiete, ac refrigeratur corpus.

Inanitio, plenitudo.

CIbo ſe multo ſemel infarcire non expedit, ut & nec multiplici. Nihil enim magis ciborum uarietate Auicennæ damnatur. cap. de ratione cibi ac potus. Priuſquam menſæ accumbatur, ſex alui egerenda eſt. Illos enim raró morbus adoritur, quibus aluus mollis fuerit: quod Galenus ſcripſit, commentario Apho. 33. lib. 6. Cœnandum parce, & citra carnis eſum, contentis iuſculo, ac panis offa intincta, cum Omphacij tantulo: uel iuſculo glaciato, cuius ſupra meminimus: aut Pulli carne pauciſsima, ex Aceto, & Roſacea. Nulli uel ſitis, uel fames toleranda. Omnium minimè ijs quibus calidior eſt

uent

uentriculus. Iis igitur crebro, ſed parum edendum, ientandumq́; ac pro meranda comeſſandum. Ientaculo modicum aut uini bibunto, aut iuſculi acidi ſorbento. Merēda, uel Mali, uel Pyri, uel corticis Citri conditi, fruſtulum ſumunto, uel Amygdalas recentes Roſacea Saccharata maceratas: uel ſi ſanguis abundat, Lactucam, Portulacam Oxalida, Cucumerem, Melonem, ex Aceto, quorum frequenti, ac repetito eſu ſpiritus & ſanguis nouantur, recentéſque aëris ſtatum magis citra noxam perferunt quàm antiqui: quod inter Auicennam lib. 4. & faciundæ medicinæ doctores, prorſus conuenit.

Affectus animi.

AFfectus animi omnes ex æquo frenandi ſunt, ne concitatius, ac uehementius tumultuentur. Gaudio multos quibus anguſtus, puſillus, & muliebris animus fuit: metu complures occidiſſe legimus. Ira præcipuè qua humores incenduntur

cohi

cohibenda. De morte nec metuendum, nec cogitandum. Tristis enim ea meditatio morbis aliquando initium præbuit. Effusius non ridendum, haud solum quod multo risu obrui mentem, & excidere pudorem, ac fatuitatem prodi, autor est Aristoteles quadam epistola ad Alexandrum. Sed & quòd risu, spiritus disperguntur, ac corpus eneruatur.

De Venere & Balneis.

IMpetus ad Venerē coercēdus. Maritos uxor si solicitat (ut fœminas semper quantum illic operis fit pœnitet) cautißimè liberis opera danda, nempe septimo quoque die, tantum, idq; matutino. Nec Balneis lauandum, nec sudandum Hypocaustis. Multos namque ob eam imprudentiam, mortem sibi consciuisse adnotaui, quòd uel Balneo, uel Hypocausto usi temere fuissent. Quanquam balneo ex aqua tepida, biliosis, ac melancholicis magnis ardoribus prorsus non interdicatur, emendandæ illorum siccitati, præser-

tim

tim cùm pestis est è superiore caussa. Lauantur pedes, ac manus decocto tepido Rosarum, foliorum Vitis, Salicis, Arundinis, Florum Chamæmeli. Puerorum totum corpus tepida humectatur, eluendis sordibus, quæ summæ cuti adhærent: ea tamen cautione, in balneo ne diu sint. Longa enim in Balneo mora, humores ipsorum inflammantur. Reliqua puerilis ætatis curatio in nutricem reijcienda, cui sumendum nihil calidum, acre, mordax: uictus imperandus refrigerans ac humectans: uenus detestanda, quòd ea uoluptate, concubituq; hominum, lac iusto fiat calidius.

*

SEC

SECVNDI LIBRI PARS SECVNDA, DE MEDICIS REMEDIIS, QVIBVS À PESTE NOBIS CAVEMVS.

HVC VSQVE uel abunde rationē uictus quæ in pestis discrimine sequenda est, memorauimus. Itaq; loco hoc pertractato, iā consentaneum fuerit de ijs remedijs, atque medicamentis orationem habere, quæ cum uictus ratione supra descripta conueniunt, ac eiusdem rei caussa, pestis ne incessat adhibentur. Corporibus enim pu-

ris,

ris, ritéque, ac decenter curatis, malum hoc nunquam incidere Auicennas uoluit. libro 4. Porrò autem, in his ſtatuendis, conſilium medicis triplex eſt, Primum ut ſuperuacuis corpora purgentur, Alterum ut puram uitam agant. Poſtremum ut facultates, à quibus reguntur, ualeant, eorumq́; uis confirmetur. Hæc tria quæſiuit pilularum communium autor. Aloe namque uoluit purgari corpora, Myrrha puritatem conſeruari, Croco ſuſtineri, ac roborari facultates corpori præfectas. Aptiſsimum quidem illud remedium: ſed quod ad mala grauiora ſit leuius. Proinde ijs qui aut multo ſanguine, aut prauis ſuccis exuberant, clemens id auxilium non ſatis fuerit. In prioribus uena ſecanda eſt, nimirum cùm uel ſeorſim ac ſolus, uel unà cum humoribus alijs, quibus permiſcetur, ſanguis abundantior fuerit. Eam poſtulant habitiora corpora, referta ſanguine, carnoſa, rubentia, huic remedio conſueſa

ſuefacta, magnis & amplis uenis conſpi-
cua: multo uini potu, multæ carnis eſu, pin
guia, & opima: otioſa, & ignaua: ac in-
terim ualida, qualia plurimum ſunt Auli-
corum ſummi Pontificis. Ea particulatim
quæ recenſemus ſi non adfuerint, ſectio
uenæ non audenda eſt, cum aliorum ſup-
petat remediorũ copia, quæ utiliora ſint,
& morbis ſanandis, & propulſandis. Ve
na cum inciditur, depellendi periculi cauſ
ſa, in optimatibus: delicatis, ac potentibus
uiris, quorum mollicies nullum medici er-
ratum ferre, nullũ diſsimulare poteſt: tem-
peſtas deligitur nec calidior, nec frigidior,
ſed temperata: ex diebus, qui talis eſt: Lu-
næ ſtatus nec obſcuræ, nec è directo in-
fauſtorum ſyderum cuiquam obiectæ: nec
ab eodem quarta Signiferi parte diuiſæ:
in lætioribus aſtris collucentis: cæteras
ſtellas hilariter & beneuolè conſpicien-
tis: hora luminéque uel poſt νεομηνίαν cre
ſcentis, uel poſt τὴν πανσέληνον decreſcen-

tis,ut magis expedit. Tũ enim ſanguis uel ſolus,uel cum bile,pituita,melancholia ad motum eſt incitatior. Sanguis alijs mittitur ſemel,alijs pluries. Quibus pluries ex Axillari uena primum dextra,deinde ſiniſtra, poſt unum uel alterum diem: ſæpius uero ſi neceſſum eſt in ſanguine redundã= tibus,rubris,carnoſis,mole corporis plenioribus,nõ obeſis, uiciſsim nunc ex hac uena, nunc ex illa. Adoleſcentibus,ac ſanguineis, quibuſuis, ſola ſanguinis abun= dantia periclitantibus,uena tunditur,cum Luna ex obſcura diuidua fit, orientéque Sole ac die ſereno. Iuuenibus bilioſis,cum Luna ex diuidua plena fit, circiter meridiem, aut paulo citius, ſi ueremur ut ie= iunio lædantur. Melancholicis ac uiris ætate conſiſtentibus, cum Luna rurſus è plena fit διχότομος, Senibus ac pituito= ſis, cum Luna obſcuratur ex dimidia= ta. Iis enim temporibus, humorum quiſque magis incitatur,ac commouetur.

Ea

Ea ratio inducta est, tum inde quod Ari=
stoteles, cæterique ab eo Philosophi, &
Astrologi animaduerterunt, eundẽ à Lu=
na menstruo spatio, atque à Sole cursum
annuo cõfici. Vt igitur Solis ambitu, æstas
est, ac hyems, aliaq; tempora, sic & Lunæ
circumactu eam temporum diuersitatem
aduenire: tum inde quod disparibus & an
ni partibus & diei, humores dispares au=
gescunt, auctiq; impetu feruntur ad mo=
tum. Modum sanguinis educẽdi Galenus
(quã quã uariũ esse pro uarijs tempera=
mẽtis & alijs cõditionibus tradat) in ado
lescente tamen lib. unam detrahit, ut planũ
est è lib. de curatione per sanguinis mißio
nem: aitq; se interfuisse, cùm detractis li=
bris duabus, febris confestim iugularetur,
nihilq; grauius accideret: in alijs sesquili-
bram effusam, sed non sine ualetudinis in
posterum detrimento, si plus abstulissent:
libram unam facilè & absque noxa demi
posse, etiam in adolescente. Aetate quidem

Galenus uixit Antonini Imperatoris, anno post Christum natum circiter centesimo quinquagesimo, cùm homines robustiores, magis torosi, & uiribus quàm nũc potentiores forent. Fidem faciet, partim quòd dentes illis quàm nobis plures duobus fuerint, diutiúsque uiuant animantia, ex Aristotelis scriptis, quibus dentium ordo numerosior est. Partim quòd & temperamento, & corporis structura, magis caduca, magísque fluxa, rariore, imbecilliore, nos quàm olim nascimur: quæ omnia uirium sane corporis impotentiã, animi uerò præstantiam, ac mentis arguunt, quod Aristoteles uoluit libris de anima, & uersiculo hoc triuiali decantatur,

Consilio pollet cui uim natura negauit:

Partim quod ea rerum necessitas est, ut in peius omnia ruant, & prolabantur. Hac necessitate, ut alia omnia, sic & nos mortales includimur. Proinde qui multum à priscis firmitate, ac robore

uincimur, nobis quoque ipsis imbecilliores natos procreamus, ac celerius consenescentes. Itaque nostra memoria uirgines anno decimo, iam ad uenerem gestiunt, & nubunt, adolescentes duodecimo, ac temporius quoque uxores ducunt. Aristoteles uero sensit libro octauo, de historia animantium, liberos ex ijs susceptos, qui annum primum ac uigesimum nondum attigerint, fragili, ac ualetudinario corpore, imbelles uiuere, quoniam ante id tempus, uel infœcunda genitura sit, uel proles inualida, impotens, ac uieta, & seratur, & concipiatur. Cum igitur uiribus corporis longè ab ijs distemus, quos Galeni æuum tulit, etenim post illos anno iam millesimo ducentesimo tricesimo sexto, lucem hanc intuemur, minuendus ille sanguinis eijciendi modus, qui Galeno summus uidebatur, nempe libræ unius, ne quod imperitis medicis exprobratur, in nobis uituperent,

morbum quidem ſanatum fuiſſe, ægrum trucidatum. In uenæ ſectione, præter hoc multa quoque alia ponderanda, & excutienda huiuſce quæſtionis principio dixi, quale eſt, uenam eſſe reſignandam, cum primum aër uitiari cœperit, quod ſanguinis euacuandi licentiam quibuſdam uelut clauſtris appoſitis compeſcendam arbitrarer, præſertim cùm nihil ſit, ubi frequentius delinquatur à medicis & periculoſius. Primum quidem, ſi Pharmacum tu conferas, naturæ prouidentia ſolus is humor educitur, quem ab alijs ſelectum medicamenti uis elicit. At uena recluſa, medico non licet humorem ſecernere, quē pelli foras utile prouiderit. Confeſtim enim ſanguis erumpens, & bonos, & prauos humores ſecum prouoluit. Quapropter uſu ſæpe uenit, ut corporis uitioſi humores, icta uena, bonis exeuntibus reſtent, ac ſuperſint. Præterea falſo quidam aiunt mittendo ſanguine obſtare nos, ne

humo

humores efferuescant. Non enim solum id non assequimur, sed illos etiam magis hoc remedio succendimus. Nam quemadmodum citius merum prunis ac flammæ impositum calescit, tardius aqua, & uinum dilutum: Vt promptius aridi ligni, quale ueterum Acapnon fuit, strues crematur, ægrius uiridis, nuper cœsi, humoréque suo adhuc turgentis: Sic & bilis, quæ in nostro corpore siccissima est, ni humore sanguinis irrigetur, ac offundatur, ardet celerrime. Quare Auicennas concinna, eleganti, bellâque metaphora, sanguinem habenas, & frenum bilis uocare consueuit: quoniam illius præsentia ne ferociat, exultet, ac insolescat bilis coërcetur: Idémque ille, temeraria uenæ sectione alibi dixit, aut contumacius frigidos humores crudescere, aut excandescere calidos ac efferari. Adde & his, cùm ea sit in corpore humorum quibus constamus

uel ἰσονομία, uel æquilibritas, quantum ſagaci perpenſione coniectari medici potuerunt, ut portione perpetuo inter ipſos dupla comparentur, uerbi cauſſa, octo libras ſanguis pendat, pituitta quatuor, bilis flaua duas, unam atra: cúmque item uenæ ſectione omnes æquabiliter humores uacuentur, quæ poſt fuſum ſanguinem cum reliquo bilis manſerit, ſi prius humores accendebat, poſtea quoque illos & accendet. Tãtum enim ualebit unica bilis pars in quatuor ſanguinis, quantũ eiuſdem partes duæ, in octo ſanguinis. Ex quo efficitur, feruidos humores ſanguinis emiſſione nunquam prorſus leniri Reſponderit aliquis, minime ſe hanc ἰσονομίαν quam declarauimus in naturalibus quidem humoribus tollere: nullam uerò eſſe talem in ſuperuacuis & alienis quos uenæ complectuntur. Etenim ut omnia quæ natura facit ordine rato, & certa conditione, ac inuiolata progrediuntur, ſic nihil

hil certum, constans, ratũ in ijs quæ præter naturam fiunt, existere potest. Recte hoc quidem, sed quod tametsi non improbemus, minime tamen rem conficiat. Id namque & hic necessum est: quandoquidem illata uenæ plaga, & praui & boni humores æquabiliter profluunt, tantũ uiciosi succi, si cum utili compares, relinqui postea, quãtũ illic antea fuit. Sicq; ad mitigandũ feruorem sanguinis, proficit nihil uena secta. Subijciet aliquis, exoneratam naturam minore, quod restat, opera uincere, ac superare potentius, uerum quidem certe id foret, si copia tantum noceret humor. At ubi qualitatis uitium est, nondum tamen à naturæ statu sic alienatæ, ut in illum referri non poßit, ea contrarijs inducenda est primum, deinde qualitate compressa, non uenæ sectione, sed pharmaco inaniendũ corpus. Dixerit & quispiam, sanguinis effusione occurrere nos putredini, quæ ob humoris caliditatẽ succedet.

Ad id est supra quodammodo satisfactū, cum humoris ob pestilentis aëris corruptionem feruentis, misso sanguine caliditatem minime deleri nos asserebamus: Sed remedijs aduersis eam expugnari, nempe alterantibus, quæ in medici potestate non naturæ sunt, & quæ naturæ medicus, non ipsa sibi suppeditat. Falsum igitur est quod uulgo dictitant, ad humorum nostri corporis leniendos feruores, sanguinem educi oportere, exemplūq; plane ridiculum quod ad id excogitarunt, ut dolio cōprehensum uinum feruere desinit, aliquantulum si dematur, sic & detracto sanguine, humoris feruorem cōpesci. Etenim uini feruor, aëris intromißi frigiditate, ut eorum quæ bulliunt omniū, iniecta frigida, cohibetur: non uero ob tantulum id, quod effundimus: Atque adeo, quamuis nōnihil mitescat hac ratione, prorsus tamen non extinguitur. Rursum enim post efferuescunt & uinū cum aëri præcluseris aditū,

& quæ ad ignem bulliunt omnia, cùm nihil præterea frigidæ instillabitur. Itaque uenà incidẽda minime est, nec in omnibus sine discrimine quod percussoris est Lanistæ, aut gladiatoris, non medici: nec alias, quin explicatæ supra conditiones hortentur. Hactenus de uenæ sectione, post quam τὴν φαρμακείαν, nos ordine collocabimus, & quod superiore ad perniciem, salutémue minoris momenti non sit: & quod medicis omnibus frequens, omnibus recte non constituatur, magna artis medicæ infamia: non tacendo hominum detrimento, quorum saluti medicina præest. In pharmacis mandandis, ea medicorum sit animaduersio, & prudentia, ne sæpius ac ualidioribus medicamentis hominum ualetudinem affligant. Præceps nãq; in uentrem solet esse, cum pestis imminet, humorum omnium decubitus, quẽ facile medicamẽtis nos prouocamus. Rem sic esse demonstrãt admodũ crebra,

tum

tum temporis alui profluuia, biliosa, melancholica, & cuiusuis alius generis. quapropter clementiores imperandæ sunt. purgationes, è decocto Prunorum, Tamar Indorum, uiolariæ, Buglossi, Cirsij, Mannæ, Iulepo Violato, sero lactis Caprini, decocto communi Brassicæ rubræ paululum incoctæ, iusculo Cicerum rubrorũ, Pisorum, Lenticulæ, Pulli, Galli ueteris ruffi, adiectis quæ adijci uoluit Mesues cap. de Gallo. Serum Caprinum noctem unam subdio ponitur: incoquuntur Lupulus, fumaria, Capillus Veneris, uiolæ, Tamarindi: Sena, Polypodium, Borrago. Leuiusculæ sunt hæ purgationes delicatis, uel pueris accommodæ. Iis diluitur, si uisum ita fuerit, Rhabarbarũ, Agaricus, Cassia, & huiusmodi reliqua. In corpore duriore, & cum è uenis trahendus humor est, nec ab Eccoprotico satis agitur, ante purgationem dandum Pepticon, humoris naturæ conueniens, quale est Oxysacchara,

ra, aut Syrupus acetosus, compositus uel simplex, addito uel Syrupo de Endiuia, uel Syrupo Byzantino, qui obstructiones expedit, & sanguinem purgat, uel Syrupo è Fumaria, qui & idem præstat, & ne humores incendantur prohibet: aut si mauis hanc formulã sequitor, ut tuopte ingenio post, eiusdẽ rationis præscribere medicamẽta scias. Reci. radicis Rusci, Asparagi, Graminis, Tunici, ana, unc. 3. Capill. ueneris, Lupuli, Buglossi, Borrag. Endiuiæ, Fumariæ, Hyssopi, Oxalidis, ana. m. 1. 4. seminũ frig. maiorũ, & Anisi, ana unc. 1. Pruna. 20. Glycyrrhizæ, pulpæ Passarũ, ana unc. ß. Ordei. p. 1. cũ Sacchari libr. 1. succi Punicorũ, unc. 3. succi Cydoniorũ, Citrij, Limonũ, ana. q. 1. fiat Syrupus perfecte coctus. aromatizetur, cũ Cinamomi, Maceris, Caryophyllorũ, ana drac. ß. Eius unc. 2. cũ totidẽ aquæ Buglossi, & Oxalidis, quoto quoq; die matutino bibãtur, horis tribus ante prãdiũ. Partis alicuius uel imbecilli

becillitas, uel quiuis affectus priuatim si
spectandus sit, licet superioribus adscri=
bere quæ illi peculiariter subueniunt. Sunt
qui alijs omnibus Caßiam anteferant:
quod & Auicennas, & Mesues quouis
morbo, temperamẽto, regione, ætate, hora
grauidis etiam ac pueris innoxie dari scri
pserint, quoniam leuißimè purgat. Cæte=
rum & mea quidem, & illorum omnium
sententia, quorum uel scriptis, uel oratio=
ne, sum eruditus, Caßia non ubique ac si=
ne discrimine usurpãda est. Primum quia
ut aduersus Thessalũ, Galenus tertio Me=
thodi censebat, ualetudinis uel tuendæ uel
reparandæ, non idem modus est in omni=
bus: maxime cùm tãta sit temperationum
diuersitas: deinde quia Caßiæ una uel alte
ra uncia, decocti uel liquoris uncijs octo,
diluitur. Quare tota potio multitudine,
spißitate, colore, odore, sapore alijs displi
cet, alijs in uomitionem effundit uentricu=
lum, adeo ut ad solam mentionem, ple=
riq

rique nauſeent: plerique ſemel ſi guſta-runt, omnem in poſterum purgationem abhorreant. Tertio quia tametſi Meſues abundantius paulo Caßiam laudauerit, uiſceribus tamen imbecillis, ac lubricis uentriculóq; ac inteſtinis ſiccioribus nocere, quoniam ab ijs minime detinetur & ſerò admodum purgare, ualdéq; impotenter, idem eodẽ capite admonuit. Quam obrem ad hanc multiplicem incõmoditatem remedium quoq; multiplex acuti, & ſolertes uiri tandem inuenerunt, additis Rhabarb. Myrob. flau. ſemine Oxyacanthes, aluus ſi præter modũ lubrica fuerit, & facilis. Sin tardior & pigrior, Oleo Amygdalarũ dulcium, uel Syrupo uiolato: ne quid uentriculũ ac inteſtina lædat: Cinamomo, Caryophyllis, Maſtiche, quibus odora fit & ob id grata, & ut purget citius, pulpa uuarũ paſſarũ, Prunis tamarindis: adhibito delectu, ut ea potius addãtur quæ ꝑ tp̃e, ac occaſione rerũ magis cõ

gru

gruũt: hæc qui nescit, ille Caßia non tẽpestiuè data nunc fastidiũ, & nauseã mouet, nunc appetentiam hebetat, nunc uentris profluuium molestũ inducit, historia memorabili Cardinalis cuiusdam, cuius intestina lubrica prorsus, & debilia fuerunt. Ei cum imperitus medicus Caßiæ unciam unam dedisset, aluus sic erupit, ut unius diei spacio miser quinquagesies desederit, ac dysenteria, & Tenesmo obierit tandem. Id uidelicet fuit quod Auicennas scripsit lib. 2. bilem ustam à Caßia deijci. Itaque ea sumpta intestina sicca, & macilenta exulcerari, ob humoris caliditatem & siccitatem, fieríque dysenteriam. Est igitur prudenter, & corporum quæ inanimus dispositio, & pharmacorum circumspicienda uel facilitas, uel difficultas, priusquam nos ad purgationem ægros cogamus. Astute, & sapienter Monpessulani prima mensa dari Caßiam uolunt. Sic enim fluxus alui periculum uitatur,

tatur, quoniam à cibo extra uentriculum pulsa totum uentrem celeriter permeat. In pueris, ac teneris corporibus, seu iam febris uel sola, uel cum tuberculis aut Carbũculo insederit, uel si febris nulla est, & aluus resistit, hoc bonum: Recip. Pru=na.20 florum uiolarum, Buglossi, Borra=ginis, ana p.1. Tamarind, unci.ß. pulpæ Passarum Glycyrrhizæ ana unc.ß. fiat dõ. in qua dissolue Iulep uiolati.4.ß. Rha=barbari noctem totam in aqua Endiuiæ macerati drac.ß. spicæ Nardi scrup.1. aut quoniam Rhabarbari quidam amarorem fugiunt, Myrobalanorum flauarum mace ratarum ut supra uel ipso decocto, uel Sy rupo uiolato drac.iij. uel Mannæ granatæ unc.1. In iuuenibus ac ætate cõsistẽtibus, hoc cõfert. Reci. pulpæ Passarum unc.1. trium florum communium, ana. p.1. Ca=ryophyllorum, Cinamomi Maceris ana scrup.1. Senæ Polypodij, Epithymi, ana drachmas duas: fiat deco. in qua dissolue,

Mannæ unciam unã, Iulep uiolati unciam unam. Fiat potus, qui aſpectu, odore, ſapore, ægros inuitabit. Mitius id ſi fuerit, adijce in iuuenibus, electuarij de ſucco Roſarum: in natu grandioribus, diacarthami, drachmã unã, aut loco Mãnæ, ſi ex ijs quæ ſupra memorauimus nihil uetat, Caßiam imperato, cum Rhab. drachma una, & Spicæ ſcrup. unico uel cum Prunis, Myxis, zizyphis, Paßis, Caricis, ſi aluum magis à Caßia uelis duci. Decocto commodè adſcripſeris Fumariam, Borraginem, Bugloſſum, Lupulum. Iſthæc cum nos Prophylactices cauſſa præſcribimus, deſignandum tempus eſt, præſertim in fortunis, opibus, & dignitate claris hominibus, quo ſumantur quemadmodum in ſanguinis mißione, ſupra faciundum eſſe, fuit à nobis explicatum. Nec enim bibenda hæc cum Lactea uia Luna ingreditur, aut plena eſt, aut in animantium quæ ruminant ſignis

moratur. Reuometur enim quod tum bi-
beris, quod & accidere sæpißimè uidi,
cùm apud Leonem foret Luna. Quod si
prætereà nos obseruemus, ut Cholagogũ
detur quo tempore in cœlo Mars siccis
& calidis humoribus præpositus: melan-
choliam purgans, quo tempore Saturnus,
qui præsidet frigidis & siccis, parum ua-
lebunt ac in reliqua sydera potestatis &
imperij nihil obtinebunt, purgationes fœ-
licius, prosperius, ac facilius procedent,
quod Arnaldus libro de Astrologia ne-
cessaria medico, & Ptolemæus in Centi-
loquio, eiusq; interpres Hali, testati sunt.
Intereà uerò clystere leui, tertio aut septi-
mo quoque die subiecto, aluus mollienda
est. Quibus enim sæpius aluus clystere
proluitur, ijs officium natura non sponte
facere consueuit, sed medicamento laceßi
ta. Clyster esto huiuscemodi. Rec. 4. emol
lientium, Borrag: Buglos. foliorum Absin
thij, añ. m. 1. Pruna 20. Ordei, & Furfuris:

ana,p.1.4. ſeminum frig. maiorũ, & mi=
norum ana unc.ß.fiat dō.In colatura diſ=
ſolue Caßiæ unc.1. Hieræ picræ unc.ß.
Mellis,uiol.4.ß.olei de lilio æſtate: Amyg
da.dulc. hyeme unc.ij.ſucci Betæ uel Mer
curialis,unc.iij.Salis drachm.1.In ſenibus
Agarici drach.1.Salis foßitij,drac.ß. aut
in decocti formula adde ſeminis Cartha=
mi,contuſi unc.1.fiat clyſter. Hoc quidem
pacto in uarijs temperamentis,uarianda
ſunt Cathartica, ijs ſi quis locus fuerit:
exempli gratia pro Agarico in bilioſis,
electa. de ſucco Roſ. drachm.1. iuuerit:
hocque modo in omnibus cæteris iudican
dum eſt. Alia multa huius claßis remedia
perſequi ac recitare queam, ſed quibus ca
rere poſſumus, communium Pilularum
uſus frequens ſi fuerit. Eæ componuntur
Aloe,croco & Myrrha,omnibus,omniq;
tempore utiles,exceptis iis,quibus aut re=
cludi ſolent Mariſcæ, aut menſes largius

emanare. Nec propterea tamẽ his nō dã=
tur

tur,ſed alia diligentia paratæ, Roſacca e=
nim in qua Tragachantum maceratũ eſt,
Aloë lauatur, donec obtuſus fuerit ſum=
mus ille amaror,quo uenarum oſcula pun
guntur,ac pateſcunt, cientúrq; fluxiones.
In omnibus alijs harũ utilitas eſt prorſus
maxima, non ideo tantum quod putredi=
ni obſtant, ſed & quod partim humores
corruptos uitioſos, ad inducendam pe=
ſtem commodos , leuiter deducunt. Par=
tim quod reſeratis Mariſcis, cum ſan=
guine tument, ac inflantur, melancholi=
cos,craſſos, ac fœculentos humores, unde
carbunculis materia ſuggeritur,expellũt:
quod citius fit, ac promptius, ſi aut folijs
Ficus,aut aſpero panniculo, Cepæ ſucco
madido,confricentur aliquãdiu Mariſcæ.
Iiſdem & tardiores fœminarũ menſtrui
fluxus accelerantur,cũ alijs remedijs,quæ
in ea re proſunt. ut eſt hominum uarius
mos . Pilulas deuorare ſi quis minime
poßit,ei puluiſculũ aloës,Croci,Myrrhæ

dato è iusculo quodam aut aqua Buglossi, si nec frigidior, nec calidior tempestas est, ex aqua Melissophylli hyeme, Oxalidis, æstate, uel Rosacea, nunquam è uino, ut ex medicis temulenti censent: quoniam ieiunis, uinum summopere noxium est, autore Galeno comment. Aphor. 21. libri 2. Nec uerò ijs assentior, qui horum puluisculum pluris quàm formatos ex eo globulos, æstimant: Primum quoniam sapore puluisculus est tam ingrato, abominando, ac insuaui, ob amarorem, ut uel in biduum gustatum uitiet, appetentiámque ciborum medico tum temporis summa cura tuendam, auertat, subruat, prosternet. Deinde quod puluisculo magis uentriculi firmitas labat: iecinoris quæ dulcibus oblectatur caro, magis offenditur: uenarum oscula magis lancinantur, ac uellicantur. Quãobrem ad Hydropem opportunis, medici ne is unquam daretur puluisculus, sanxerunt: Magis item &

men

menstruas purgationes, & mariscarum agit profluuia. Nec enim Aloes in globulos coactæ uis tam integra ad iecur usque uenit, quàm si puluisculus bibatur. Quod si Aloen, priusquam in puluisculum teratur, ut huic periculo sit prouisum, lauemus, eluta quoq; fuerit eius uis Cathartica, quæ in aluo modice pellenda requiritur, sicq; uanum, cassum, & effœtum medicamentum fuerit. Adde globulos diutius in uentriculo retineri, & cum illic diu sunt, in cor uim salutarem commodius transfundere, qua recreatum, & confirmatum, à corrupti uitiosiq; aëris noxa, animosius se defendat. Adde & globulis, prauos humores semotioribus locis euocari: Cuius rei caussa, Mesues cũ Aloe miscenda esse, quæ trahendis humoribus idonea sunt, alia uoluit, ca. de Aloe. Huc facit, quod & idẽ, & Auicẽnas memoriæ tradiderunt, Aloen potam, maximè frigida tempestate, pertimescenda molestia, sanguinem elidere. Simile est, quod alibi

prodidit Auicennas, matutino, & uesperi globulos ex Aloe, cum ijs quæ illius emendant uitia, ob id utiliter sumi, quod uentrẽ moueãt, nec cibum corrumpunt. Nõ enim cum cibo, ut puluisculos immisceri. Hoc dicto Auicẽnæ liquet puluisculum ex Aloe, cibos in uentriculo corrumpere, non item globulos, ex ea digestos. Apponetur & ratio ex Philosophia deprompta, cæteris nec minus certa, nec minus urgens: Quandoquidem simplicium permixtione compositorum fit temperatio, cuius potestate ea uis includitur, quam nos occultam proprietatem uocamus, quanto præstantior natura simplicium fuerit, tanto excellentior est temperatura, & ea quæ in temperatura sita est occulta proprietas, compositorum qualitatibusq; primis, ac secundis efficacior ad quiduis peragendũ. Permixtionem uerò Philosophi nominant, tã partium inter se compositionẽ, ut id quod in alio minimum est, minutißimam alius

Note

port

portiunculam tangat, & cohærescens amplectatur, hanc quidem solius numinis, ac Naturæ potentia, quæ numinis mandata uelut exequitur, absoluit. Ars uerò quantum nobis concessum est adumbrat, & imitatur. Eius igitur primo loco uis insignis est, quod natura commiscuit: deinde quod ad natiuæ permixtionis exemplum, artis industria composuit. Quod si puluisculi nulla est permixtio, uel artificiosa, uel naturalis, quoniam eius particulæ diffluunt, dilabuntur, disgregantur, non coniunctæ, connexæ, commissæ in unitatem coeunt, nulla est itidem eius occulta proprietas, nullus esse potest effectus, quem occultæ proprietati nos adscribimus, aut si quis est ille certè longè quàm in globulis minor, ac leuior. Itaque globulorum eadem uis est, ad quæ & puluisculi: prætereáque uim illam adipiscuntur, quam importat mixtio. Eorum enim quæ miscentur, duplicem esse uim Aui-

cennas prodidit libello de uiribus cor=
dis, alteram eorum quæ ſigillatim in
mixtionem ueniunt, alteram quæ induci=
tur mixtione. Obſtrepet aliquis iſtud à
nemine priſcorum medicorum fuiſſe de=
cretum, laudabitq; Galenum, Auicennam
Raſim, Meſuem, & reliquum uno uerbo
medicorum ſenatum, quorum nullus id
pronuntiauerit. Cæterùm ex Topicis
Ariſtotelis nos didicimus in argumentis
quæ nituntur uirorum celebrium autori=
tate, negationes à dialecticis recuſari,
atque adeo etiam affirmationes, illas iu=
ſta ratio ni fulciat. Ad me redeo. Pilula=
rum communium is uſus eſt, ut oriente
Sole matutino, ex Auicennæ ſententia, ad
unam drachmam, ex Raſis ſcriptis, ad
ſcrupu. 2. deglutiantur: ſic enim toto die
fuerimus tuti, ac præſertim meridie, quo
tempore, ſyderum nocens affluxus, ma=
ximè diſpergitur: quamquam etiam ue=
ſperi ſumere liceat, ſed inanito uentricu=
lo,

lo, cùm à prandio iam cibus descenderit. Rasim ego quidem non audiendum puto, qui scrupu. 2. quoto quoque die sumi iubet, & quoniam de alui fluxu periculum fuerit, & quoniam assuetis, natura minus lacessitur. Expedierit fortasse magis ut quauis dierum hebdomade, drachma una sumatur, in globulos nouem dispertita, hebdomadisque primo die quinque: tertio tres: quinto unica: uel ratione contraria, primo unica, tertio tres, quinto quinque hauriantur. Impari ego numero consultò globulos præscripsi, quoniam eorum ferè omnium impar numerus est, à quibus uniuersum gubernatur, rerúmque naturalium mutationes, uicissitudo, effectus, caussæ dispensantur. Id ostendunt errantes stellæ impares, Lunæ conuersio, imparibus diebus lumine Solis orbæ, illustratæ plenilunijs, bis arcuatæ: decretorij morborum dies impari numero præfiniti: corporũ

porum triplex dimenſio, ternarius à Py-
thagora mirificis laudibus commendatus,
quò deos etiam, ac res diuinas cẽſeri idem
opinatus eſt: Et alia id genus multa quæ
ſciens omitto, ne ſim prolixior. Alternis
ijs diebus, quibus globuli non ſumentur,
danda nonnũquã Theriaces. dra. ß. ut eius
calor mitigetur, è Roſacea, uel Oxalidis,
uel Bugloßi aqua, æſtate: hyeme ex aqua
Meliſſophylli. Lædit ea ſæpius ſumpta
pueros iuuenes & ſenes, decrepitos. Hye
me iuuat magis, & pituitoſos, quàm bilio
ſos. E uino minimè bibenda eſt, quoniam
ut ſupra nos expoſuimus, noxium ieiunis
uinum eſt, ac neruis inimicum. Idem & de
Mithridatio arbitrandum: utraque enim
hæc Antidotus aduerſus uenena compa-
ratur: quamquam ut ijs obſiſteretur, plus
in Theriace laboratum eſt, adiectis etiam,
uenenis, & Viperis, quæ alia uenena ſo-
pirent, ac frangerent. Proinde Theriacen
Galenus, libro quinto de Simplicibus me-
diam

diam esse inter uenenum, & corporis humani constitutionem uoluit: Auerrhous libello de Theriaca prorsus uenenatã, idq́; colligit ex eorum natura, quæ Theriacen constituunt: Id ipsum est quod Arnaldus libro de moranda senectute, reliquit scriptũ ab opifice effectoreq́; uniuersi, rebus fermè singulis id datum, quo nos & lædunt & iuuant, eaq́; sic coniuncta, ut esset quo lædentium noxa reprimeretur. Pro Theriaca iuuenibus, & ijs quos febris occupauit, Rhodosaccharũ utilius est, æstate præsertim. Sicci ac liquore nullo madentes globuli, deuorandi sunt. Id uerò si molestius quibusdam fuerit, eos uuæ passæ acino inuerso, ut labantur facilius, aut crustulis Rosacea madidis, Nebulas uocant, obuoluito: aut saccharo, quod in tragematis fieri solet, obducito, aut tubulo argenteo indito faucibus demittito, aut Syrupo uiolaceo, ac de limonibus intingito. Pilularum communium hæc formula est.

est. Rec. Aloes Hepaticæ, unc. ß. Myrrhæ drach. 2. Croci boni non adulterati. dra 1. cum Syrupo de Absinthio uel Oxalide, uel Omphacio, uel Acetato, uel de Buglosso, ut pro anni tempore & corporis temperatura magis conferent, formetur globus. Differt ab hac Rasis descriptio, quæ sic habet. Reci. Aloes partem unam, Croci, Myrrhæ, añ partem dimidiam. qua descriptione in singulis drachmis, circiter scrupulus unus est Croci. Is autem modus, paulò abundantior fuerit. quoniam Crocus in uenena refertur, si copiosius offeramus. Spiritus enim foras euocatos discutit, ac dißipat. Septimo quoq; die. drac. 1. pulueris electuarij de Bolo, cum Pulli iusculo, uel aqua Scabiosæ, Arbuti, Oxalidis, Buglosi bibenda, pueris potißimum. Eius autem hæc est descriptio. Reci. Boli Armeniæ selectæ, unc. ß. radicis Tormētillæ, drac. 2. radicis Tunici, drac. 1. Sacchari, quantum satis est, fiat puluis. Aduersus uenena calida pariter, & frigida remediū

est.

est singulare, puluisculus Auicennæ libello de uiribus cordis, quem hoc modo nos disponemus rectè. Recip. Ambræ selectæ drac. 1. Moschi electi. drac. ß. Caphuræ. scr. 1. fiat puluisculus, excipiatur succo, uel Buglossi, uel Oxalidis, formetur inde globulus. Quod enim iã admonuimus, duplo ualidius est globosum Pharmacũ, puluisculo quouis. Aliud est quod sequitur, superiori haud ignobilius. Reci. Trociscorũ è Lemnio sigillo. drac. 2. Troch. è. Spodio dra. 1. pulueris elect. de Bolo, & Tria santali, añ. unc. 1. ß. pulueris electuarij de gemmis scru. 2. pulueris diamarg. frigidi, scrup. 5. cõseruæ Rosarũ unc. 1. Sacchari, Rosa. unc. ß. succi Buglossi, & Scabiosæ, añ. unc. 1. misce omnia simul: fiat globulus aurea bractea deauratus. Detur quotidie drac. 1. Alius est & puluisculus, clarior multo superioribus, è gẽmis Bezoardicis: gẽmas sic uocauit antiquitas, cõtra uenenũ efficaces. Illas Auicẽnas lib. 5. et Auẽzoar libro quem inscripsit Theisir, Smaragdos

expo

exponunt: Hyacinthos alij, ſic lætitiã conciliantes ut eos etiam (licet Bezoar Gemma ſit cõtra uenena pollens & inſignis) qui continẽt ore, ſupra quàm credas exhilarent: Serapio Topazium, uenenis aduerſiſsimum, ad id etiam Theriace ualentius. Nam cum uenenato caſeo Arnaldus Theriacen impoſuiſſet, uenenum ab eo ſolummodò propelli antrorſum uidit, cùm Topazium & antrorſum protrudat ſumptum, & ad ſe illiciat admotum. Quare ſi puncturis, aut morſibus ſerpentum, ut in ictis à Scorpione, aut Carbunculis Tuberculisq́; uel affricetur, uel illinatur, uel infrietur, foras excitur uenenum, quod nos aliquoties experti ſumus, dum Topazio ſummi Pontificis annulo incluſo, his morbis auxiliaremur. Topazium ergo nunc appenſum collo geſtatur, nunc ore ſuggitur, nunc cibis apprimitur. Sic enim prorſus uenenum obliteratur innocẽsq́; fit. Ex ijs gemmis uel priuatim ſingulis, uel ſimul omni

omnibus contritis minutiſsime, ablutiſq; Roſacea, ut in Cyano lapide, & Armenico Meſues ſtatuit, puluiſculus fit, quem Bezoaricum appellamus: maximóque in pretio habemus. Paratur & alius nullo ad hæc remedia inferior, ex auro puro, puto, obryzo: ſerico nullodum colore infecto. Margaritis non pertuſis pellucidis, læuibus: quæ omnia tria mirabiliter ſedem ac domicilium ſpirituum, corroborant, palantes ipſos conducunt: etſi caliginoſi fuerint, tenebras fugant, ut & Carbunculi genera omnia, quæ grauatum Rubinum Palladium & δι᾽ ἀντονομασίαν Carbunculum nuncupant. Corallus uterque: gemma quæ diſſecto aſpidis capite eruitur, diuitum, ac principum hominum theſauris hæc conduntur, maximiq; cenſentur. Orientis, profundi maris, ac exterarum nationū opes, maximo uitæ diſcrimine quæſitæ. Horum ſi re tenui facultas deeſt, quotidie matutino ſumenda drac. i.

confectionis è Rhodosaccharo, conserua Buglossi, Oxalidis, cortice Citri, conditi Saccharo, Bolo Armenia, Radice Tormentillæ, ac Tunici, aurea bractea contectæ: Dilutæ si placet succo, uel Citri, uel Limonum, aqua Buglossi, Arbuti, Scabiosæ, Oxalidis. Ex eadẽ confectione globuli formãtur, auroq́; operiũtur. Gregorij summi pontifi. tempestate, quod sequitur medicamentũ nobilissimum fuit. Recip. Spodij boni, omniũ Sãtalorum, Coralli utriusq;, Galangæ, Rosarũ rubrarũ, Tormentillæ, Tunici, Dictamni, Doronici, Boli Armeniæ, Lẽnij sigilli, Tragacanthi ana unc. ß. Nucis Moschatæ, Maceris, Glycyrrhizæ, seminis Bombacis repurgati, ana drac. 2. Cinamomi selecti unciam 1. Zingiberis drach. 2 os è corde cerui. 1. seminis Anisi, Endiuiæ, Lactucæ, Oxalidis, Portulacæ, ana drac. 1. Caphuræ, drac. ß. fiat puluisculus. Cæterum quoniam in tanto harum confectionum apparatu, uix intelligitur

quem

PP.

quem modum illarum autores præstitue-
rint qualitatum & agentium & patien-
tium quæ in simplicibus sunt, portione
eorum inter se, moderãdarũ: nihilo magis
quæ totius uis post cõpositionẽ simpliciũ
existat: ac multo minimè quænã occulta
proprietas post cõpositionẽ emergat, me-
dicos præsertim lõgo rerum usu hæc iudi
care nondũ exercitatos, remedijs à ueteri-
bus summa diligentia perscriptis, iustoq;
simpliciũ modo tẽperatis, aut simplicibus
ipsis uti malim, quorũ & primas uires, et
abditam proprietatem, ac certũ quo dan-
da sunt modum, comperimus, ut in Ca-
tharticis & Cardiacis uidere est, quàm
inusitata audacius, & confidentius noua-
re, præsertim nullis simplicibus cõgestis:
hacq; in re sibi plus licere arbitrati, quàm
olim sibi grauißimi et doctißimi uiri per-
miserũt, qui traditis per manus aliorũ in-
uentis, sua nõ nisi magna religione publi-
cauerunt. Est in odoribus magnum quoq;

auxilium, uario tempore diuersis, æstate frigidioribus, calidioribus hyeme, quales hi sunt. Recip. Rosarum, florum, Violarum, & Nymphææ ana p. 1. omnium Santalorum, Cocci Baphici, corticis Citri, ana drach. 1. Caphuræ, drach. ß. terito in puluisculum. Panniculo lineo mundo, uel sericeo Coccineo, inuoluito: aut Tragacantho Rosacea diluto, in globum formato, olfacito sæpe. Recip. Ladani selecti, unc. 1. Thuris, Mastiches, Styracis, Calamithæ, Cariophyllorũ, Xyloaloës, Rosarum, Santalorum omnium, ana drach. 2. gummi Iuniperi, florum Rosmarini, Stœchadis, Amaraci, Nucis Cypreßi, & Moschatæ seminis Ocimi, ana drac. 1. ß. Ambræ, Moschi, Caphuræ ana scrup. 1. omnia in puluisculum terito, ex quo & paululo Terebinthinæ, ac Ladani puri, uino liquati, partim ad suffitum pastillos partim globulum fingito, admoueto sæpe naribus: hyeme, & si nulla febris est, si pitui

tos

rosum cerebrum. Ex optimis quibusq; lecta sunt, aduersus pestis offensas auxilia, quæ sequuntur. Recip. Margaritarum drach. 1. limaturæ Auri, drach. ß. omnium Santalorum, Doronici, ana drach. 2. Rosarum unc. ß. 4. seminum frig. maior. seminis Citri, Oxalidis, & Coriãdri, ana drac. 1. rad. Tormẽtillæ, Tunici, Dictamni Xyloaloës, Serici crudi, Ambræ, Boli Armeniæ, ana scrupu. 2. Cinamomi interioris Schœnanthi, ramentorũ Eboris, Spodij, oßis è corde Cerui, Coralli utriusque, ramentorum cornu unicornis ana scrup. 1. Caphuræ scrup. ß. conseruæ Rosarum, & Buglo. ana unc. 1. corticis Citri cõditi Saccharo unc. 1. conseruæ Oxalidis, & Nymphææ, pulpæ Tamar. Indorum minutim cõcisæ ana unc. ß. auri bracteas 5. Sacchari, Rosacea dissoluti, quod sufficit. Fiat conditum, in tessellas dispertitum, quæ bracteis aureis tegantur. Dissoluitur & Saccharum succo Cydoniorum, Limonum,

Citriorum, Arancij, Oxalidis, Buglossi. Sunt qui addant Hyacinthos, Smaragdos, Topazium, Saphirum, Rubinum, Granatum, quod equidem laudarem, si usquam in tabernis probi, ac non artificio uel interpollati, uel concinnati, uel efficti ueneant. Vnicornis cornu quem uidetur Aelianus, in Asino indico nobis ostendisse, tametsi ueteres medici scriptis non celebrauerint, uenenis tamen obsistit & Cardiacon est, perinde ac Cerui cornu, quod lumbricos interficit, fœminarum conceptus iuuat, & si quod aliud Cardiacon est. Idem ipsum & de Caphura sentiendum, cuius uires post ætatẽ Galeni, ac Dioscoridis, ut & aliorũ quæ non pauca sunt, Hali perspectas fuisse tradit à posteris, in morbis pestilentibus calidis: sicut & in frigidis Moschi. Est alia quoque Antidotus, medicis Bononiensibus, Monpessulanis, Parisiensibus, commendata omnium magna consensione

ne,cuius inuentorem ac ſcriptorem Arnaldum ferunt:ea ſic habet. Recip. ſeminis Iuniperi,unc.1.Caryophyllorum,Maceris, Nucis Moſchatæ, Zingiberis, Zedoariæ, Galangæ, ana drachm. 1. utriuſque Ariſtolochiæ, Gentianæ, Tormentillæ,Tunici,Radicis, Dictamni,Helenij, Been utriuſq;, Ireos, Doronici ana drac. 2. Ruthæ,Balſamitæ,Saluiæ,Scabioſæ,Pulegij Ceruini,Mẽthæ,ana drac.1. Baccarum,Lauri,ſeminis Oxalidis,Ocymi, Citrij, Maſtiches, Thuris, Boli Armeniæ, Lemnij ſigilli,Spodij,oßis è corde Cerui, ramentorum Eboris,cornu Cerui,& unicornis,ana ſcrup.5.utrarumq; Margaritarum,Coralli utriuſque,omnium Santalorũ,Roſarum ana ſcrup.2.Rubinorum, Hyacinthorũ,Topazij,Saphiri,ana ſcru. 2.conſeruæ,Roſarum,Buglosſi,Oxalidis, corticis Citri,conditi Tamarindorũ, ana drac.3.Theriaces, unc.1.Caphuræ,drac.1. auri bracteas.10.Sacchari diſſoluti,Roſa-

cea & aqua Arbuti quod sufficit: fiat electuariũ in tessulas discissum, uel cũ succis antea numeratis, aut Syrupo de Limonibus, qui hoc in loco solus etiam, Antidoti uice fuerit, fiat opiata: detur quotidie matutino drach. 1. si calidius medicamentum paulo existimabis, auctis frigidis, calidis subtractis, prout ipse temporis articulus suadebit. Hoc remedio uita multorum salusq; ac incolumitas seruata est. Sunt & in officinis ad hæc auxilia, destinatæ confectiones, quales Tryphera Saracenica, Hali, & Mesue testibus: electuarium de gemmis non nisi principum uirorum sumptu comparãdum, confectio Alchermes, Aromaticũ, Rosatum, maius aut Saccharo, aut Melle conditum, Diamargariton, hyeme calidum: frigidũ æstate, diambra, dianthos, electuarium Galeni exhilarans Triasantalũ, Diarhodωn, Abb. Trochisci è spodio, Diacorállꝰ, è Baccis Oxyachãtes, è terra Lemnia, Diarhodωn, cõseruæ,

ant

antea memoratæ. Horum etiã puluiſculus priuſquam in certum confectionis genus aſſumptum ſit, datur unius drach. pondere, eodem, quo & ſuperiora, conſilio. Cardiaca hæc omnia ſunt, putredineq́; & incendium humorum ſedant, obſtantq́;, ne ſpiritus euaneſcant. Libet & hîc Arnaldi remedium apponere, ſed orationis obſcuritate eadem celatum qua ille abſtrudendum iußit, uel quod non niſi maxima impenſa id perueſtigamus, uel quod multitudini hæc inaudita ridẽtur ut abſurda, aut quaſi uana deſpiciuntur, uel quod dijs iniuriam facit, eorumq́; numen uiolat, quẽadmodũ Ariſtoteles ad Alexandrũ epiſtola quadam ſcripſit, qui hæc arcana, conſcius eorum, uulgo temerãda prophanandaq́; loquacitate ſua exhibet, id uidelicet quinque rebus conſtat. Harum prima in uiſceribus terræ fouetur: Altera in mari natat: Tertia inſidet terræ: Quarta in aëre uehitur: Quinta nobilißimum id eſt à

ſuperioribus æditũ, ſatũ, genitũ, procrea-
tum animal, ſempiternæ uitæ, nũquam ſe-
neſcens, reparans ſe Phœnicis more, dijs
amicum, ſtellis familiare, humani generis
columen, uitæ noſtræ tutela, omniũ rerum
quas optare, cupere, uotis expetere licet
promptuarium, penus, ταμεῖον θάλασσα. In
iuuenibus & bilioſis, liquidis perfuſioni-
bus, Epithemata uocant, interiorũ partiũ
calor mulcetur. Ea nos ſic imperamus. Re
cip. aquæ Solani, Endiuiæ, Lactucæ, Plan-
taginis, Cucurbitæ, Abſinthij, ana q. 1. Ace
ti Roſacei unc. 2. Pulueris omniũ Santa-
lorum, & Roſarum ana drach. 1. Calami
Aromatici, Schœnãthi, Cyperi, ana drac.
ß. Caphuræ, ſcrup. 1. fiat Epithema in ca-
lidã tempeſtatẽ, & cum febris tenet. Adde
et Croci paululũ, ni moleſtũ ſit, quod lu-
teo id eſt ſuo colore ueſtes fœtat. Adhibẽ-
dum hoc ueſperi, ac matutino, & ſi quã-
do noctu uigiliæ torqueãt, impetrãdo ſo-
mno: amouendũq; ſumpto cibo, quoad in
uent

uentriculo coctus is fuerit. Sunt qui pulvisculis proxime scriptis sacculum uel Sericeum, uel Lineum oppletum Rosacea mergunt, ac madentem imponunt Hypochondrio dextro, & cum aruerit, madefaciunt rursus, denuoq; admouent quousque sat refrigeratum Hepar fuisse arbitrentur. Pro aquis superioribus, alijs herbarū succi præscribuntur, Solani, Endiuiæ, Lacturæ, Cucurbitæ, Portulacæ, Buglossi, atque similiū. Huius ergo Prophylactices, quātū à nostra disputatione, huc usq; perducta colligi potest, summa fuerit, sanguinem expurgare & aptis medicamētis obuiam ire putredini. Id præstant innumerabilia propemodum auxilia. hæc simplicia, illa composita. In simplicibus eximia sunt Citrij & cortex, & semē: radix Tormētillæ, Gētianæ, Ireos, Dictāni, Tunici, Lēnia terra, Bolus, Armenia, Sericū crudū, Cocus, Baphica, Aurū, Margaritæ, argētū, os è corde cerui ambra, caphura, mo

schus,

schus, Xyloaloe, Endiuia, Caßia, Myrobalanus flaua, & Cepula conditæ, succus Fumariæ, Endiuiæ, Lupuli, Buglossi, Borraginis, Hyperici, Cardiaca omnia quæ recensuerunt, Auicennas libello de uiribus cordis, ac capite de uenenis, lib. 4. Arnaldus, libro de senectute moranda, & uita Philosophorum. In compositis egregia sunt, pilulæ cõmunes, Mithridatium, Theriace & Andromachi & diatessarων, puluis de Bolo, puluis Bezoaricus, puluis de gemmis, & omnia cætera de quibus supra mentio habita est. Excellit tamen omnia præstans, & diuinũ illud Arnaldi remedium, quod ambiguitate orationis intricatum, non ubiuis explicandũ esse, antea nos diximus.

*

D E

DE CVRATIONE MORBORVM PESTILENTIVM.

LIBER III.

Vrationē morborum pestilētium priusquam ingrediamur, quæ solēt in quæstionem uerti, ac inter medicos disceptari, nos ea edisseremus. Primum quid sit pestis: Mox quot, & quales morbi pestiferi. Tum febris pestilens, Carbūculi ac reliquorum tumorū, symptoma ne sit: an ij potius huius. Præterea febres ne omnes pestilentes esse poßint, deinde morbi omnes pestilentes contagiosi sint nec ne: & qui ex ijs magis cōtagione obrepāt. Hæc ordi

ne

ne cũ expoſuerimus, clarior, ac dilucidior curãdi tota ratio futura eſt. Morbus quidem is peſtilens eſt, quem uel à ſuperioribus uel ab inferioribus cauſsis uel ab utriſque uitiatus, corruptus, deprauatus aër intulit. Sic Auicennas libr. 4. uiſus eſt intellexiſſe, cum de peſte uerba faceret. Qui ob has cauſſas aër deterior eſt, à nobis cum ſpiritum ducimus, acceptus, recta in cor illabitur, eiúſque ſpiritus uitiat, calfacit, abſumit, ac diſcuti primum: deinde conſecutione quadam, humores ibi reconditos inſana caliditate ac putredine facit uenenatos. Quæ igitur cauſſa peſtis, ex aëris uitio primum extitit, in cordis ſpiritu proximæ ſuæ progreſsionis fundamenta iacit, móxque tranſit in continentes humores, qui ea corruptione in corde prius, deinde & in toto corpore uenenati fiunt. Morbi huius exordia, nẽpe aëris deprauationem, Hippocrates, Galenus, Auicennas, Raſis uiderunt, ſuiſq; ſcri

ptis

ptis mandauerunt. Processum in spiritus ac humores, ij, qui nostra memoria florent, Gentilis, à Praßio, Bernardus Gordonius, Ioannes Iacobus, Ioannes à Tornamira, Iacobus à Rotundo, famosi medici, ac ingenij sui monumentis illustres, quos ut dignitas eorum postulat, honoris gratia nomino. Ex ea caussa quam triplicem constituimus, triplex quoque pestilentis morbi genus est, prout uenenum corporibus effusum, uel sæuius est, ac rapidius, uel pigrum, ac lentum. Superior caussa infesta, cùm sola est, morbis perquam acutis, ad septimum diem perimentibus, uel citius etiam, nos confli=ctamur, quales sunt febris uehemẽtißima, Carbunculi, Coli dolor, Eileos Synanche, Phrenitis, Pleuritis, Strãguria, dysenteria, quibus nos subuenimus proprijs illorũ auxilijs, additis quæ ad uenenum pestilens faciunt. inferior caussa sola cum præcessit, diuturniores ac longiores morbi na-

scunt

ſcuntur quod propemodum Hippocrates innuit, Aph.16.lib.3. Eiuſmodi ſunt Pruritus, Scabies, ſanioſum ulcus, humorum corruptela: partes corporis depaſcens, corroſio, interdum ſic ferox, ut à fœmore crus, à crure pes diſtrahatur: quod Galenus lib.1. de temperamentis, ex Epidemicis Hippocratis, uſuuenire iudicauit uertebrarũ luxatio, Synanchæ, uteri ſtrangulatus, alui profluuia, Hæmitritæi lætales, renum, hepatis, uentriculi, & aliorum uiſcerum inflammationes, ac tubercula, memoriæ iactura, & rerum præteritarum obliuio: quod Galenus addidit ex Thucycide capitulo tertio libro de Symptomat. differentijs. Ambæ uero cauſſæ peſtem ſi aduexerunt, ægritudines inter citiores ac tardiores mediæ contingunt, eiuſmodi ſunt febres, quæ altero tertioue, ſeptenario deſinũt: febres συνεχεῖς. Hydrops ex imbecilla concoctione, & id genus cætera. His de cauſsis, nimirum putreſc-

trescunt & incenduntur omnes ex æquo humores, magis tamen hic quàm ille: quod Hippocrates tacite significauit Aphorism.19.libro tertio. Quapropter Auicennas, libro quarto dixit, in morbis pestilentibus, incidi uenam oportere, cum sanguis in uitio est: dari purgationem cum humores cæteri. De febre uero pestilente, sic habendum, eam nunc esse tuberculorum Symptoma, nunc illius ea. Nonnunquam enim febrem præire, sequi tubercula, priora nonnunquam esse tubercula, posteriorem febrem: illud tamen quàm hoc, nocentius. Etenim cum Galeni sententia octauo libro Methodi, febris peßima sit ex intemperaturis: quoniam totum corpus affligit, cæteræ aliquam solam ex eius partibus: & inter febres nulli pestilens cedat malignitate: si febris tuberculum excitauit, duplici malo æger uexatur, præsertim si morbi grauitate, die non decretorio, haud

naturæ ui, & robore, tuberculi ea fuerit eruptio, quam ἐκ συμπτώματος γεγενημένην uocant. At uero ubi prodijt tuberculum, nulla dum molesta febre, si febris post assequatur, promittit id robur naturæ à se detrudentis, quæ superuacua sunt, & onerosa: præsertim cum id humorum decubitu, non collectione fit: & attollente se sponte natura, non aliunde Symptomatibus prouocata. At si quis ex Auicennæ dicto nobiscum disceptet, febres à tuberculis inductas, esse Diarias, non pestilentes: ille scito magna ex parte id uerum esse, non perpetuo. Continuas enim & intermittentes, putridas aliquando incessere, quod Hyppocrates declarauit, Aphor. 55. lib. 4. Nam cum is diceret febres omnes, ex Inguinum tumore profectas, malas esse præter Diarias, in uocabulo, omnes, quod patet latißime febres quasuis etiam pestilentes, comprehendit. Vanum est, & quod rixantur aliqui, febre

bres has ideo non esse pestilentes, quod Symptomata ut Bouillæ, & Exanthemata, quæ ab ijs excitantur: pestilentia non sint, quod ex illorum curatione patet. At si ex ijs tumoribus uenenati ac putridi halitus, in cor usque efferuntur, quæ febris pestilentis ratio est, quid iam impedit quominus febris pestilens exoriatur? nec uero absurdum est, fateri quod prius Symptoma fuit, in morbum tandem migrare: cum ea sit affinitas caussarum, morborum, Symptomatum, ut alia in aliorum naturam, transeant. Præterea Bubones, quos suo more Althooin nominat, Auicennas locis ac tempore pestilentibus, esse frequentes uult: ijsdémque remedijs tractari, quibus & pestilens febris cum tremore cordis: & eorum morbi qui in cœlo pestilenti degunt. Ex quibus omnibus colligere licet, febres eiusmodi

prorſus eſſe peſtilentes. Eſt igitur cum tuberculum febris præcedit, eſt item cum febrem tuberculum, crebrius tamen febres priores tubercula comitantur: deceptis interdum medicis, cum ægri ob loci moleſtum ſenſum, eminus de turberculo non febre, queruntur. Ea quidem tubercula in partium principum emiſſarijs prominent, cum uel copia, uel acrimonia, & caliditate humorum ſtimulata uis naturæ, eos uelut in ſentinas ſuas extrudit: quò cum peruenerunt, & propter caliditatem, febris ſubito inuadit: & propter impactam humoris colluuiem, pars extumeſcit: Qua in re obſeruandum ſine huiuſmodi tuberculis, externis, internisue, aut utriſque, qualia ſunt Exanthemata, peſtilentem febrem contingere raro admodum. Interna ſi cor occupant, ſtatim occidimus: ſi Pulmonis cauum, aut membranas Thoracis, aut interſepiens Mediaſtinum ſanguis

guis excreatur: mórſque in biduum differtur: licet nuſquam ſit deſperata ſanatio, præter quàm malum, cum in corde eſt. Morbos omnes peſtilentes eſſe contagioſos, audacter ego equidem pronuncio, & aſſeuero. Nam ſi Arnaldo, morbus omnis contagione repit, in quo fœtor eſt, multo magis peſtilens in quo & uenenati & maxime putidi halitus ſpirant. Adhæc, ſi Lippitudo contagione ſpectantium oculos afficit, ſi tabidorum halitus cum cæteris malum communicat, ſi ſpeculum fœminarum, cum menſes fluunt, intuitus maculant, longe potius febris peſtilens, in uniuerſum corpus diffuſa, contagione malum diſſeminat: eáque magis, in qua uenenati ſpiritus plures effluunt. Quapropter ſola tubercula, ex peſtilentibus morbis, contagioſa minime ſunt. Poſt illa febris: Maxime uero febris cum tuberculo. Nullum quidem eſt febris genus, quod non

in pestilentes cadat. Cæterùm hoc ut exploratum sit, obiter id est interijciendum, è tuberculis pestilentibus, quæ in emissarijs præcipuarum partium sese produnt, ad febres sæpius accedere: quæ uerò alibi ut in brachio, dorso, tibijs, apparent, nunc anteire febres, nunc aduenire simul, nunc subsequi. Quæ subsequuntur si decretorio die protuberent, fausta esse, ac læta: quoniam ualida natura suo tempore in officio sit. Sin alijs diebus, tristia, & ominosa: quoniam alieno tempore, offensa morbo & Symptomatibus, ad intempestiuas expulsiones accingit se natura. Quæ uerò aut eũt, aut simul aßiliunt, uel cum pestilentibus diarijs sunt, uel cum putridis. Nam ut calidus uapor nec uenenatus in cordis sedem euectus, inflammato spiritu Ephemeram simplicem gignit, sic & uenenatus pestilentem: quas citra ullam materiam fieri medici loquuntur, non quod illis subiecta nulla sit materi

ria febris, & incendij fomes, sed quoniam humorem nullum exurunt, qui uel coquatur, uel purgetur medicamento. Atque adeò non solum non ex ijs tuberculis Diariæ febres generantur, cum uapor ex partibus longè à corde semotis, non aßiduè cor impetit: sed & interdum nulla, cum uapor nullus in cor effertur: quod cùm accidit, curatu facillima sunt ea tubercula, & quæ natura uel Pharmaco, uel Clystere, uel glande in pueris, adiuta, ipsa per se discutiat, sudoribus, aut uomitione concitatis. Reliqua plus negotij faciunt, nunc causticis disrumpenda, nunc mollienda Mallacticis, nunc Errhypticis mundanda, nunc implenda Sarcoticis, nunc Epuloticis procuranda. Quæ febris inde putrida fit, aut suis redit circuitibus: aut nunquam abscedit: pro humoris qui putrescit, uario situ, ac maiore, mino=

réue abundantia. Quæ ſtatis diebus recurſant, haud quidem ualde ſunt periculoſæ, & Epithematibus, Theriacæ, Puluiſculis, unoq; uerbo Cardiacis omnibus ſanantur. Continuæ uerò, ac ſe nihil intermittentes, cum tuberculis uel emiſſariorum cerebri, cordis, iecinoris uel aliarum partium, ſunt tutiores, quoniam tetri uaporis non tantum in cor ſubducitur, uiſque potentior eſt naturæ, ac principum partium ualentius robur, quæ noxium humorem à ſe tam procul exegerint. Oſtentant aliæ maius periculum ob rationes ſuperioribus contrarias. Longè uerò maximum periculum eſt tuberculorum, quæ ad emiſſaria cordis extant, ſiniſtra præſertim. Docti ac periti medici famam is proculdubio meretur, qui rectè hæc curare ſciuerit. Antroſa priores medici tubercula, hæc nuncupauerunt Græci βουβῶνας: haud omnino præter rationem: quia in glandulis, tãquam ſpecu, &

ant

antro delitescant. Ea tametsi cum multo coniuncta sint periculo, Carbũculis tamẽ leuiora incidunt: quoniã ex humidiore succo, minusq́; putrido generãtur: & minore cruciatu nocentia, plus spatij medico dãt ad excogitanda remedia ægro ad se reficiendum. Totius quidem corporis in hoc malo status peruertitur, ac perturbatur, cordis tamẽ insigniter. Etenim cũ arx uitæ sit, ac præcipua sedes, in id obruẽdũ & opprimendum, impetus morbi uniuersus contendit. Iam uerò quæstionibus hisce dilutis, quod bonis auibus inceptum dij secundent, ad pestis curationem oratio traducatur, quo nomine & pestilentem febrem & tuberculũ significamus. Febris, nam de illa satius est priore loco disserere, quoniam & maiore studio medici laborant in ea curanda, triplici ratione uincitur. Primum ijs quæ feruidos spiritus cordis refrigerant, disiectos in unum congregant: imbecillos roborant: obstantq́;

uenenis tota sua natura: qualia sunt odoramentum suprascriptum, è floribus Rosarum, Violarum, Nymphææ, omnibus Santalis, Caphura: Epithemata, Electuaria, puluisculi, Cardiaco omnia, quæ antea descripsimus. Post uerò ijs, quæ humorem cordis ne absumatur seruant: qualia sunt Pullorum & Capi Iuscula, aliáque id genus, cum Lactucis, 4. seminibus frigidis, minoribus, ac Citri Oxalide, Omphacio, Cucurbitis minutim incisis, Ordeo, Croci paululo succo, Arancij, Limonij, Cytrij: Acida perpetuò: sumpta tum maximè cùm inanis est uentriculus: pinguia nunquam, ne ardore concepto febrem augeant. Postremo ijs quæ humores prauos educunt, ac leniunt Symptomatum uehementiam. ubi enim febris æstuosa ualde est, cum uomitione, sopore, animi & stupore & defectu, primo die statim inijciendus est Clyster, eluendo uentri: ac continuo secanda uena, qua

part

parte sese tumor pestilens obtrusit. Sãguis auferendus, pro modo plenitudinis: quan uis sanatos plures quibus uena minime pertusa fuerat, quàm quibus pertusa, uiderim. Altero die leuis purgatio imperanda, è Caßia, Tamarindis, Rhabarbaro, Myrobalanis flauis. Sequentibus abstimendum purgatione. Aluus ducenda uel pilulis communibus, uel Clystere facili iam inde ex quo morbus primum inuasit, bibenda quotidie Theriaces drac. 1. ex aqua Rosarum, uel Oxalidis, cum puluisculis antea commemoratis. Tuberberculis imponenda madens stupa decocto Maluæ, & Chamæmeli, idq; aßiduè, horis singulis, uesperi, matutino. Sublata stupa, inijciendum & apprimendum tepens decocti Magma. ubi uerò & febris mitior est, & nullus grauiũ Symptomatũ concursus, citra uenæ sectionem, ac purgationes, usus Clysteris sufficiet, cum ijs

quæ

quæ paulopost adscribemus. Hæc in genere methodus illa est, quæ paucis uerbis totam curationem perstringit, ac ob oculos ponit, doctis expedita, rudioribus concisa, & breuior. Itaque ut ex æquo fructum operæ nostræ omnes capiant, illam adiectis exemplis fusius explicare decretum est. Nihil enim tam conuenit ad docēdum, quàm illa facilitas, quæ hærentes in confusa rerum uniuersitate, exemplis rerum singularum adtextis, in lucem è tenebris deducit. Quocunque ergo tempore malum hoc prehenderit, aluus durior, uel glande, uel Clystere soluenda, ni uentriculus cibo adhuc onustus fuerit. tum enim aut molienda uomitio, aut si uomat æger difficilius, expectandum quoad cibus delapsus fuerit: intereaq; parandus Clyster, Iulep, Epithema. Reddito Clystere, si nihil dissuaserit, incidenda uena, quo pacto nos antea paulo commonefecimus. Clysterē, ac uenæ sectionem si nihil est quod postulet,

let, danda hæc potio: Recip. Tamar. Ind. unc. 2. Theriacæ. drac. 1. Rhabar. drach. 1. Spicæ Nardi scrup. 1. pulueris electuarij de Bolo & de gemmis, Triasantali, Diarhodon Abb. & diamargariton frigidi añ. drach. 1. Trochiscorum è Caphura drac. 2. Trochiscorum, Diacoralou & è Spodio, añ. drach. 1. Sacchar. Ros. unc. 1. Isthæc omnia dissolue in aquarum Arbuti, Scabiosæ, Oxalidis, Rosarum añ. q. 1. fiat potus. dato bibendas unc. 3. quotidie, uel matutino, uel nocte media, uel alias, dũ inanis fuerit uentriculus. Ante duas horas nihil cibi post sumatur. Adde, si lumbrici molesti sunt, puluisculum ad necandos eos quẽ post describemus, succum Leimonij, Punici: Syrupum ex Omphacio, è Ribes, & succo Citrij, ex Oxalide. Infantulorum qui lacte depulsi nondum sunt corpuscula, hæc auxilia ferre non ualent. Quapropter in eorum nutrices, cura hæc tota impendenda est, illos bono lacte ut

nut

nutriant. Maiusculis uerò & iam repitantibus, pro remedijs alijs omnibus memoratis supra, aut glans inditur è tergore folij Braßicæ, uncto uel oleo communi, uel uiolato: è frustulo Penidiorum: è dimidiatæ Iuglandis Nucis medio, oleo perfusis, ut supra: aut sumen & pubes æqua portione Butyri non salsi & olei uiolati linuntur. Ad eorum tubercula prospectum sic est medicis. Aluo libera stupæ Cannabis, purgatæ, ac malleo tusæ, ne aciculis horrentes pungant, in puluinar quadratum formantur: decocto Chamæmeli, Anethi, Meliloti, Adianti, Maluæ immerguntur: inter ligneos orbes duos exprimuntur, quos in domestico habere solemus instrumento obsonijs frustulatim discindendis: imponuntur calidæ, horis singulis mutantur, quoad tuberculum uel sit omnino discussum, uel suppurauerit, ut Bubo solet: uel liuescat ut Carbunculus. Tum enim remedia cætera fas est usurpare,

pare, Malactica, Errhyptica, Sarcotica, & id genus alia. Carbunculus mitioribus auxilijs rumpendus, non uehementioribus illis quæ malum exacerbant, non Septicis, quæ affectam partem malè perdunt, id enim dum ab indoctis Chirurgis committitur, Igne ſacro, Gangræna, Estiomeno multi perierunt, quos euaſuros ſpes erat, id niſi Chirurgus peccaſſet. Carbunculis diſrumpendis Scabioſa inter duos ſilices teritur, & cum axungia Porci uetere, ac ſalſa imponitur. Tutum hoc remedium eſt. Scalpello circumcirca humor uenenatus ut effluat, Carbunculi conciduntur & Muria ſæpius, atque ſæpius abluuntur, uel ne ſanguis concreſcat in grumos, uel ſi concretus eſt, ut diffundatur. Id ubi factum, quæ rumpant, aut putrefaciant medicamenta cum ſtupis ut antea diximus paratis, admouenda potius, quàm uel cum lineo, uel cum laneo panniculo. Per ſtupas enim

rarior

rariores, ac magis peruias facilius te= ter uapor ulceris & commodius egre= ditur, nec in cor redit egressu prohi= bitus. Posthac Errypticis, & Sarcoticis, ulcus ad sanitatem perducendum, ut medi ci norunt: uictus is esto qui & in febre nu tricis. Ante biduum ea uinum ne gustato, aut maxime dilutum potato: Ordei deco= ctum, uel decoctam simplicem bibito, cum Syrupo ex Omphacio, uel Oxysacchara: Carnem paucam, eamq; acidis ut & iuscu la omnia, conditam, ac succo Punici, Sac= chariq;, & Cinamomi tantulo, in cibo su mito. Acidis enim & putredo coercetur, & feruor humorum mitescit. Quibus ta= men uel pectus angustius est, uel tußis mo lesta, is talium acor Sacchare hebetandus est. In cibo dãda quæ cordis humorem & spiritus exhaustos reponant. Alias uerò Theriace, aut puluis electuarij de Bolo è Rosacea, aut condita suprascripta, & quæ sanguinem refrigerant cætera. Infun= den

dendus Clyster, cum aluus resistit. Iis uero qui annum iam tertium excesserunt, ad nonum usque, aluus primum Clystere solicitanda, cũ segnior est, uino prorsus interdicendum: bibendum Ordei decoctum cum Iulep Violato, Oxysacchara simplici, Syrupo, ex Omphacio. Caro nunquam offerenda. sorbendum iusculum conditum acidis suprascriptis, uel frigidis seminibus: edenda panis offula in eo macerata: arrodendi Pullorum pedes, & alæ summæ, uel Omphacio, uel Oxalidis succo intinctæ. Pyrum uel Malum coctum, Sacchar o insperso delingendũ. Tenenda hæc uictus ratio donec uel tuberculum euanuerit, uel morbi Crisis obuenerit, ad quintũ uel septimum diẽ. Sumendũ interea è puluere de Bolo Theriace, Triasantalo. Diarhodôn abb. Trochiscis de Caphura, nõnihil. Epithematibus suprascriptis, ab initio statim uiscera perfrigerãda, tuberculis admouẽdæ stupæ, queẽadmodũ antea scri-

ptũ. Hæc auxilia profecisse, in quãplurimis ego cõperi. Iis qui annũ decimũ agunt, ad decimũ quartũ usq;, aluo soluta, sanguinẽ quidẽ uena secta mittere formidamus: sed, nõ extuberãte quidẽ loco, uerũ infra quinque digitis, ut si iugulũ, uel fauces, uel parotides extumuerũt, aut primæ colli uertebræ, aut dorsi principio, aut humeris, cucurbitulæ affigũtur, capaces, ore bene patẽti, quæ multũ flãmæ cõtineãt, præsertim ubi trahẽdũ multum fuerit, ac ubi sæua febris uomitiones, soporem, insaniam, deliquia animi, cæteráque grauia Symptomata id genus attulerit. Quidã cucurbitæ fundo cerã admixto gũmi tenaciorẽ inducũt: deinde stupas quæ incẽdãtur, sic apprimũt ut cutem flamma non torreat: Alij ceream candelam in panis crusta rotunda, magnitudine numi, quæ os cucurbitulæ subire poßit, statuunt, ac decussant, & cum decußis radios accenderint, cucurbitulam superimponunt. Alij si quis

flammam expauescat, fictile uitreum aut ligneum uas diu calfaciunt, aqua feruente implent, idemtidémque uicißim & admouent, & summouent, id quod sane ualide trahit. Ablata Cucurbitula, aut uase deposito, tumidus locus & accersito sanguine rubens, nouacula, uel scalpello, altius plagam si uelis adigere, conciditur, rursumque aut uas imponitur, aut cucurbitula, quoad sanguinis unc. 3. plus minúsue pro uiribus ægri, tu elicueris. Sunt qui tuberculis Hirudines quinque, aut quatuor iniiciant & cum sanguine quem exugunt, saturæ illæ deciderint, cucurbitulam apprimunt: deinde locum unde manauit sanguis, Muria lauant. Cæterum æstimata cum diligenter omnia fuerint, minus superiore utilis est hæc ratio: Sic tamen ut glandulas emissariorum nunquam scalpendas esse putem, nunquam ipse tubercula: Glandulas quidē, quoniam præcipuis sunt partibus uiciniores, medi-

cisque studendū est, ut quammaximè procul fieri licet à partibus principibus uitiosus humor abducatur: easdémque ipsas & tubercula: quoniam aucto dolore per uulnerationes, calidi succi è toto corpore in partem ægram confluunt. unde putredo acceleratur: uenenum excandescit: humor tumore collectus inflammatur. In alarum tuberculis carnosa lateris subiecti pars inciditur: aut dorsi qui ex aduerso positus est musculus. In Bubone, coxam, uel nates scalpello diffindimus. Annum natis decimum quintum, ad uigesimū quintum usque, in corporis bona & structura & habitudine, florido colore, plenitudine, firmitate, ociosa ignauáque uita, uentri ac gulæ dedita, ciborum & uini deliciis soluta ac diffluente: primo statim die nondum humore multum uenenato, si tuberculum in alis est, sanguis effunditur è uena brachij: si in inguine, uena Malleoli eiusdē partis, unica positus ut differentia

ſit,ad tres uel 4.unc.Poſt ſex horas, uel o=
cto, æger cũ recreatus è priore ſanguinis
miſsione fuerit,ſi expedit,aliquãtulũ præ=
terea ſanguinis detrahitur. Ferienda uena
in eadẽ parte quæ inter cæteras conſpicua
magis,& ampla.In Bubone,ſecanda pri=
mũ uena Malleoli,eiuſdẽ partis,nõ aduer=
ſæ,poſitus differentia ne duplex ſit:deinde
ſi opus eſt, repetenda euacuatio poſt ali=
quot horas.In corporibus nõ ita ſanguine
confertis, cum medicus ſerius accitus ad
biduum tantum,uel triduum quatriduúm=
ue præſtò eſt, quia humor tũ copioſus in
ægram partem iam decubuit, ac multum
uenenatus ſit, ſenſim putreſcens, ægri ui=
ribus nondum ualde proſtratis, licet loco
qui tuberculo proprior eſt, ac in eadem
parte, ſanguinem ad uncias quatuor, uel
ſex detrahere:præſertim ſi faciundum id
hortetur corporis ſtatus,ut ſi iuueni fœmi
næ,quæ uel iam nupſerit,uel in collegium
ueſtalium recepta, caſtam uitam egerit:

aut iuueni cœlibi nulladum uenere pollu- to, cibisq; interea bonis educato, opitulan dum sit. Iis quibus ætas iam constare cœ- pit, nempe ab anno uigesimoquinto ad se- ptuagesimum usque, corpus si abundat sanguine, si carnosum, rubrum, educto san guine alias inanitum, uenæ amplæ, disten- tæ, robur integrum, uita ocio, cibo, uino; mollis, intemperans, effrenata, qualis esse solet eorum qui sacerdotiorum & cultus diuini prætextu, genio plus satis indul- gent & obsequuntur: ac Christum specio sis titulis ementientes, Epicurum imitan- tur: his ante tertium diem, opem nisi dede- ris, aut utilitate parua, aut frustra omnino pòst remedium experiare. Statim igitur emittendus sanguis est, ex eadem parte, ad quatuor, uel tres uncias, pro uirium aut firmitate, aut imbecillitate atq; plenitudi- ne: adiecta si conueniat, Epaphæresi, post sex horas, uel octo: non ut temerè quidam censent, post unam alterámue horam. Est

& per

& perniciosum horum consilium, qui libras duas, mittendi sanguinis iustum esse modum uolũt, quoniam tantam sanguinis profusionem hoc æuo nemo est prope qui ferat, quod multorum cædes indignis modis sic trucidatorum planius facit. Quod uerò Galenus dixit alicubi, multa sanguinis eductione grauißimas febres restingui, ac tanquam iugulari: idq; pro miraculo habitũ in quibusdã olim fuisse, quos eo remedio ab æstuosißima febre liberasset: non id quidem, sicut interpretantur ipsi, eo uertendum est, ut citra discrimen in omnibus morbis, ac quauis hominum persona & conditione id permittatur: uerum quam in libro de curatione per sanguinis mißionem secandæ uenæ præceptionẽ ille tradidit, ea sic ubiq; tenẽda est, ut nũquam frangatur, nũquam prætereatur. Eam qui seruabit, nunquam ille in corporibus hominum ea crudelitate tractandis, insaniendum sibi esse putauerit. Ipsa enim tantus

furor, & dãnatur, & coercetur. Nec uerò ut aiunt, modica ſanguinis eiectio, prauos humores cum bonis miſcet, & exagitat: nam id potius quæ eſt immodica, effecerit, quoniam immoderatum à moderato fieri credibile non eſt, ſicut & nec modica ſanguinis detractione iactatos humores uene natos in cor ire: cùm à corde potius, ij, ſi qui ſunt, auertantur atq; dimoueantur, ac ſolus ſanguis uenis incluſus euocetur hoc remedio, non ille, qui propterea quòd loco ſuo migrauit, & è naturæ poteſtate exceſſit, fit magis uenenatus. Atq; adeo, qui ſan guinis tantum demunt, cõtra quàm exiſtiment, naturam ſuis uiribus ipſam priuãt: qua deſtituta, uenenatus humor, in tumidas partes iam ſecretus, euinci non poteſt, ac mors occupat. In cerebri cũ tubercula emiſſario fuerint, & ſanguis mittitur, humeraria, aut brachij media, aut quæ pollicem, & indicem intercurrit uena, ſecatur: eiuſdem partis. Poſtrema, quoniam longius

gius ab affecta parte humores deducit,cō_
moda eſt.In alarum tuberculis, aut media,
aut iecoraria,aut quæ interponitur medi_
co digito & annulari, recluditur. Hæcq;
ualde ob rationem proximè citatam utilis
eſt.In Bubone ſubditam genui, aut quæ ad
malleolum eſt,internam uel externam in-
cidimus,prout magis Bubo in Anum uer_
git aut foras,uerſus extat:uel quæ in ſum_
mo pede notabilior fuerit. Tantiſper dum
reſignata uena ſanguis effluit, aut Cathar
cticum ſumitur, ne quid in cor ueneni re=
dūdet,& ſe inferat ampla cucurbitula in
ualidis corporibus tuberculis ipſis, aut
proximè admouenda eſt: in mollibus ac
imbecillis,madens ſpongia decocto Cha_
mæmeli,Maluæ,Meliloti,Anethi, Adian=
thi imponenda. Exempta cucurbitula, aut
ſtupæ,aut ſpōgia calfactæ ſuperimmittū=
tur, uenenato humori perpetuo reuocan=
do,cuius ſi quid ad cor uſque perrumpat,
conclamata uita fuerit. Quibus hoc acci=

dit,tubercula repentè ijs diuanescunt, & occultantur. Intrò ergo ne ipsa refugiant, his Epispasticis humor foras proliciẽdus est. Spõgia equidem minus libẽter quã stupis utor: quoniam odore est iniucundo, ac insuaui: præter modum calfacit, & siccat: ubi semel inhæsit, uix diuellitur: ob nitrosam, & astringentem salsuginem, cutem densat, ac spissat, eiusq; spiramẽta claudit, & obserat: & ut uerum fatear, spongiæ nunquã usum prospere hic successisse memini: utiliores semper ac tutiores stupas experimento cognoui. Vena secta dantur bibendæ, unc.2. Syrupi ex Omphacio Leimonijs, Ribes, baccis Oxyachantes, Acidi simplicis, Oxysaccharæ simplicis, succi Punicorum, Cydoniorum, Malorum acidorum, ex aquis Oxalidis, Scabiosæ, Arbuti, Rosarum, Buglossi, Endiuiæ, cũ Caphuræ drac.ß. Nihil enim sanguinis feruorem promptius extinguit. Decumbito æger in loco frigido, non uliginoso. Per æstatẽ irrore

roretur & cubiculi paries, & pauimentũ Oxycrato, in quo demerseris folia Vitis, Salicis, Arundinis, Iunci. Aqua fontis madida lintea quoquo uersum explicentur: Quacunq; ratione in mentem succurret, aër refrigeretur. Odoretur æger Citrium, Arancium, Leimonium, Rosas, Rosaceam dilutam Aceto, Sãtalis, ac paululo Caphuræ adiectis, aut globulum hunc. Recip. omnium Santalorum, Rosarum, Violarum, Nymphææ, Amaraci, añ. drac. 2. Coriãdri, unc. 1. Caphuræ. scrup. 1. terãtur in puluisculum, & excipiantur Tragacãtho dissoluto in aqua & Aceto Rosaceis, fiat globulus: aut puluisculus includatur sacculo sericeo, & naribus obijciatur. Detur cochlear unũ medicamenti uires instaurãtis, è Rosacea. Cor hoc Epithemate refrigeretur, Reci. aquæ Solani, Lactucæ, Portulacæ, Oxalidis, Buglossi, Nymphææ, Melissophylli, añ. un. 2. Aceti Rosacei. 4. 1. omniũ Santalorum, Spodij, Rosarum, Cocci Ba-

phi

phici, Schœnãti, añ. drac. 1. Caphuræ scru. 1. horum puluisculus in ollula noua cum aquis misceatur. Sericeus uel laneus pãniculus, Coccineus, in ijs tepidis mersus, hyeme præsertim, ac frigidis temperamentis, infra sinistram mammam duobus digitis apponatur, cùm in uẽtriculo cibi nihil est, mutetur cum exaruerit. Aut sacculus Coccineus, sericeus, cordis forma turbinatus, uel quadratus, puluisculis ijs repleatur: aquis imbuatur, admoueatur, uel frigidior uel tepidior, pro temporis ac temperamenti uarietate. Hyeme plus aquæ Melissophylli, & Sampsuci, admisce: cũ Moschi tantulo. Pectus cùm imbecillum fuerit, nõ ita frigida hæc auxilia, sed adiectis quibusdam calidis temperata, præscribẽda sunt. Dandum crebrius quod uires instaurat, Cardiacon. Imperandum hoc Iulep, Reci. succi Oxalidis, Malorum acidorũ, Arancij, Leimoniorum, Buglossi, Cydoniorum Omphacij, ana quar. 1. clarificentur hæc

quoad tota fex ſidat, & è turbidis perſpi=
cua fiant: adde tum ſucci Punicorum, &
Aceti Roſacei, ana unc. 3. omnium Santalo
rum drach. 1. Roſarum, & Caphuræ ana
ſcru. 1. Cinamomi, ſcru. 2. Sacchari, lib. ß.
fiat Iulep. aut Rec. Syrupi de Omphacio,
Leimonijs, ſucco Citrij, ana un. 3. ſucci Pu
nicorum, Aceti Roſacei, ana un. 2. Syrupi
de Ribes, un. 1. ſucci Oxalidis, uel Bugloſ-
ſi, uel Arancij, uel Scabioſæ, unc. 2. aquarũ
End. Oxalidis, Scabioſæ, Roſ. ana q. 1. fiat
Iulep cùm omniũ Santalorũ, añ. dra. 1. cla=
rificetur. Fit & Iulep è Syrupo Roſato,
uiolato, de Endiuia, Acido ſimplici, Oxy=
ſacchara ſimplici, & Ordei decocto, uel
aqua fontana ſola decocta, & refrigera-
ta. Quidam cucurbitam fruſtrulatim inci-
ſam, in clibano ſuper laterẽ aliquantulum
ſiccant, poſt autem prælo, aut diuerberato
baculis duobus craßiore lineo panno, quo
ſint inuoluta fruſtula, ſuccum exprimunt,
ac Sacchar o condiunt. Ex horum quouis
mul

mulcenda, & siti & febris uehemẽtia. Sumitur cochlear, uel instaurãtis Cardiaci, uel huiusce medicamenti. Reci. Trochiscorum Diarhodων, de Caphura, & Spodio, ana drach. 3. pulueris Triasantali, & electuarij de Bolo, ana dra. 2. pulueris elect. de gemmis, & diamargaritων frigidi añ. drac. ß. pulueris diarhodων, Abb. dra. 1. Caphuræ. gra. 5. Cinamomi interioris, dra. 2. seminis Papaueris albi. drac. 1. corticis Citri cõditi Saccharo, unc. 1. baccarũ Oxyacanthes drac. 2. bracteas auri. 4. Sacchari quod sufficiat, fiat cõditum & aureis bracteis operiatur. Trochiscorũ de Caphura, mirabilis hîc utilitas: Quare descriptionẽ illorũ adscribendam censui. Ea sic habet. Rec. Rosarũ unc. 1. Spodij, Santalorum omnium, ana un. ß. Croci dra. 1. Amyli, Glycyrrhizæ, Xyloaloes, Cardamomi, Coriãdri, ana dra. 3. Caphuræ. drach. 1. Sacchari cãdidi, Mãnæ ana dra. 3, cũ mucco Psyllij, Rosacea macerati, fiant trochisci. Sanguinem

guinem mittere ſi non expediat, uel quod citra noxam ferre corpus non poterit, uel quod nō in tēpore medicus affuerit, ut cū post triduum accerſitur: Clyſtere primū aluus lenienda: Pòſt dandū Catharticum, ſed mitius. Cætera, Syrupi antea ſcripti identidē bibendi, iuſculáue acida ſorbenda. Tubercula peſtilentia, iā enim curationem eorū priuatim exponere res ipſa monet, uel diſcutiuntur initio diaphoreticis, quod ſatius eſt, uel Epiſpaſticis amplificantur, ut ſuppurent. Quod autem ex Auicennæ dictis uolunt quidā, biduo toto hæc Oxyrrhodino perfundi, aut imbuta Poſca ſpongia foueri: principio quidem antea quàm multū uenenatus humor fiat, & cùm tuberculū in emiſſario cordis, iecinoris, cerebri non fuerit, id iuuabit: præſertim ſi uicinæ partes & circūpoſitæ perfundantur, non quæ affecta eſt: aliâs non tantū nihil, ſed & detrimentū iniunget, ut ex alijs multis Auicennæ locis uidere eſt.

Hum

Humor enim uitiosus, his quæsitis remedijs in altum corpus regreditur, & cor ac nobiles partes, maximis dānis afficit: itaq; foras is semper euocādus est, ac nullo modo repellendus. Per statū scarificādus tumor est, ut quod in eo calet, feruet, partes uicinas exest, ac corrodit extundatur. Cōpēdiosa hæc est curatio tuberculorū, quæ alibi quàm in emissarijs præcipuarū partium excrescunt. Hæc enim siue Carbūculi, siue Bubones, siue Pustulæ quædā aliæ, ex feris, & malis fuerint, mox crustosæ, quale genus est uniuersum pustularum uenenatarum subiecto Clystere, & corpore purgato, ineunda uia est, qua si licet discutiantur. Quamobrem primum Cucurbitulæ tres sic apponuntur, ut prima infra glandem proximè affigatur, altera post hanc, tertia post utranq;: ambæ deorsum uersus, recta quasi linea, qua tāgenti sentitur ueluti quidam neruus durior. Faciendū hoc matutino, uesperi, & interdiu sæpiusculè,

culè, maximè cùm ægri linquũtur animo. Id enim uenenatum humorẽ à corde procul amolitur, & suppurationem promouet. Detractis cucurbitulis, post horã mediam, aut paratis quemadmodũ antea diximus, stupis aut succida lana ex Ouis collo detõsa, bene ac studiosè carminata, aut gausape, aut filtro, decocto quod antea præscripsimus immerso ac expresso, tẽtãdũ est humorẽ discutere. In decoctis perpetuo sunto emollentia quædam, ne si aliter constitutum sit, quod craßius est, durescat, eo dißipato, quod tenuius est. Hac quidem ratione si non proficitur, cum uentriculus cibo exoneratus, ac inanis fuerit, decocto superiori, tuberculum irrigandũ est ex alto, prouidendumq́; ne calfacta pars repẽtino aëris frigidi occursu feriatur. Pòst calens stupa ut antea dictũ, identidem & apponatur, & mutetur. Hoc satis remediũ si nõ facit, superiori decocto stillans adhibenda spongia est, semel quo-

tidie, uel ad summũ bis, ne desiccet præter=
modũ. Stupis nãq; illa efficacior est. Depo
sita spongia rursum admoueatur, cũ Ma=
gmate decocti, ac mutetur, postquã refrixe
rit. Si uehemẽtius attrahendũ, Cucurbitu=
læ adhibendæ, uel hirudines, supra ut ostẽ
sum est. Si unà cũ tuberculo febris est, &
grauis & indesinens, hæc ratio tenenda
usq; ad septimũ diem: sin tuberculũ solũ,
uel cũ diaria febre, in emissariorũ quodã
promineat, ex partibus primarijs aliquã
nonnihil grauatã esse denũtians, secta ue=
na, & data purgatione, cũ opus fuerit, so=
tis stupis decocto superiore mersis, mor=
bus euincetur. His remedijs auspice me ac
duce, ætate prima firmata, præcipitata ac
affecta multi cõualuerũt. Ego equidem il=
lorũ industriã nõ probo, qui exciendis hu
moribus, unã uel duas cochleas tusas, cum
testis imponũt, præsertim si febris est ad=
iuncta, quoniã ex Auicẽna Cochleæ resic=
cant immoderatius, & statim exardescũt,
qua

quo duplici incõmodo, & ingrauescit calor febris, & tuberculorũ humor siccatus discutientiũ uim pertinacius repudiat. Sũt qui Ranam, cuius pelle uentrem exuerint, adhibeãt eodem proposito, sed nõ conuenienter, mea quidem sententia. Illam enim præsertim ustã, sicut & radicẽ harũdinis, & Aristolochiæ crematas, quãquã trahere medici ex alto uelint, quia tamen iusto plus siccant, & calfaciũt, hic obfuerint. Multo uerò minus Calamenthũ, Pulegiũ, Nasturtiũ, Pyrethrũ, Costus, Piper, Alcyonium, maris spuma, emplastra è gũmi Pini, Therebinthina, Melle, Fermento, Propoli, Arsenico, uisco Roboris: quæ omnia plus satis calfaciũt, & siccant. Quædã sicut & διαχύλων magnũ, ob lentorem & glutẽ cutis poros obstruũt, ac obturãt, halitusq; uenenati exitũ remorãtur: unde fiũt tubercula insanabilia, & lethalia, quod Cheirurgorũ inscitia frequẽter accidit. Ij enim cũ rerũ omniũ imperiti planè sint,

artisq; suæ prorsus ignari, & alioqui temerarij, ac præcipites, apud stolidã plebẽ, quæ ab indoctis doctos nescit dignoscere, uenerationem aliquam habent, qua inflati nihil nõ audent, nullũ nõ scelus patrãt: uitamq; hominũ sicario, ac lanio quouis cõfidentius eripiũt: audacia legibus publicis & iudicum seueritate punienda, ijsq; adstringenda cãcellis, ut absente medico qui consilij moderator sit, faciũdũ nihil susci pere permittatur. Sunt qui Clematidis genus secũdum, Flãmulã uocant, tusum tibijs uel brachij musculis, uel humeri alligãt, ut ijs perustis, & inducta crusta, à præcipuis partibus nocens humor retrahatur. Hoc ego nõ nisi in robustis corporibus, et quæ febre careãt laudauerim. Placet magis quod quidã reuulsis Cucurbitulis, Hirudines admouent. Cæterùm, meo consilio res si geratur, ad septimũ usq; diem, præter stupas, ac spongiã decocto Chamæme li, Meliloti, Anethi, Maluæ, Bulbi, Liliorũ
madid

madidas adponetur. Cùm enim fiat attra-
ctio, uel à calido, uel à uacuo, uel à naturæ
cognatione, hos tres modos in diuitibus
præsertim ac opulẽtis, nos usurpamus. Ob
uacuũ trahit Cucurbitula, uel cũ scarifica
tione, uel citra scarificationẽ: digitis qua-
tuor infra tuberculũ affixa, ne quid uacui
sit, carne in tumorem sublata, excitatisq;
humoribus. Calore trahũt stupæ Cãnabi-
næ, decocto superiori madefactæ, ac inter
ligneos orbes expressæ, & ut calẽt apposi
tæ. Hoc remediũ prosus excellit, quoniam
humoris multũ dißipãt, nec interea febrẽ
augẽt, uel ægris dolorem incutiũt. Naturæ
coniunctione trahunt gemmæ, quas supra
memorauimus. Eæ stupis iam admotis, uel
appendũtur integræ, uel in puluisculũ tri-
tæ, fasciaq; reuinciũtur. Hæc ad septimum
diem ubi cõtinuata sunt, coquentia tũ me-
dicamenta ex usu fuerint, nõ citius: quoniã
glutinosa illa, cutis poris impeditis, uene-
natus uapor ne transpiret obstãt, eũq; sic

in cor regerũt: & quoniã putrefaciũt o-mnia, ustis magis ac incensis eorũ apposi-tu humoribus, Gangrenas & σφακέλους, pariũt. Tempestiua igitur coquentia sunt die septimo, cũ & tuberculũ crescere, ad suppurationemq́; festinare uidebitur, & remedijs superioribus, ueneni prauitas re-missa fuerit. Amplificato uerò tertio die tuberculo, augescenteq́; febre, ac ægro ma gis quàm antea irrequieto, si floret ætas, nõdũq; robur imminutũ ualde fuerit, ala-rum & inguinis glãdulas totas discindũt multi, secũdùm partis longitudinem: haud magno doloris cruciatu, quoniã sensus ex-pertes illæ sunt. Hac in re summopere ca-uendum, ne uena, arteriáue sau cietur. Ae-gro, prius quàm id fiat, medici periculum mortis adesse nũtiãt, id ni patiatur, & qua possunt eloquentiæ facultate animum ad-dunt. Discissa glãdula sanguis sistitur stu-pis Rosaceo, & uitellis ouorũ tinctis, effu so albumine, quoniam & glutinosius, & frigidius est quàm par sit. Rigatur pectus

Cardiacis Epithematibus: dantur bibendi Syrupi Cardiaci, tosti panis offa uino fuluo aqua multa diluto maceratur, edendaq́; offertur. Aliquãtulum uini post sorbetur. Facies osq́; totũ aspergitur aqua Rosacea Caphurata. Eadem, manus lauãtur. Odorandũ cũ Rosacea, Acetũ naribus obijcitur. Glãdulas ego equidẽ proscindere semper sum ueritus, quoniã tã ancipiti curatione periculi multum accersatur. Affixis uerò ut antea dictũ, Cucurbitulis, & scarificata parte, quã attollit Cucurbitulæ flamma, uel admotis Hirudinibus, sanguinem ad sex, aut septem uncias fundere tutius esse crediderim. Sunt qui ferro cãdenti urãt tubercula, remedio nõ nisi cũ deest febris, & in ualidis corporibus utili. Horũ uehementiũ loco, præsertim si ad ea perferenda imbecillo æger est animo, ualdeq́; tumor accreuit, ter aut quater spõgia & interdiu et noctu apponẽda est, stupæq́; mersæ in decocto supra tradito, aßiduè cõti-

nendæ. Post septimũ uel nonũ diem febre iã leuata, maximè si interciderit Crisis, si de humoris ueneno suspicio remota est, si uires adhuc firmæ, si nec liuescit, aut nigrescit tuberculum, si quæ suppurationis spes obtenditur, πεπτικὸν hoc præscribimus. Recip rad. Althææ & Lilij, radicis, Helenij, & si nulla febris est, radicis Cucumeris syluestris, & Cæparum, ana libr. ß. Caricas. 20 seminis Lini, & Fœnigræci, ana unc. 1. foliorum Maluæ, Althææ, uiolæ, Acanthi, Cardunceli, ana m. 1. coquantur omnia, in aqua. pinsentur, incernantur, adde axungiæ Porci, recentis liquatæ & colatæ, libr. 1. farinæ Lini, & Fœnigræci, ana unc. 1. fiat cataplasma. Addunt multi Cochleas cum testis tusas. Illas ego non aspernari soleo, ubi cutis densior est, ut in parotidibus, ac Bubone. Adijciunt quidam fermenti panis furfuracei craßioris unc. 1. humoris trahẽdi caussa, & rumpendi tuberculi. Id ego potius in carbunculis

proba

probauero. Hoc ſuperiore πεπτικὸν mitius eſt. Re. farinæ Tritici. q. 3. aquæ lib. 1. olei de Lilio, & Chamæmeli, ana unc. 2. coq; donec ſpiſſeſcãt, cum medulla 1. panis furfuracei, & Caricis ſimul incoctis, axungiaq́; Porci recenti, uel gallinæ, uel Butyro, fiat Cataplaſma. Vetuſtus, rancidus & ſalſus adeps, Carbunculis diſrumpendis aptior eſt. Alia propemodum innumera hoc genus remedia peptica, Errhyptica, Sarcotica, Epulotica, hic ego recenſere poßim: quæ ne lõgus ſim, & quoniam in ueterum medicorum libris paßim leguntur, de induſtria miſſa facio. Tuberculum ſi liuet, aut nigreſcit, aut interius labitur, ſiue Carbunculus fuerit, ſeu puſtula quæuis alia, ex difficilibus, nouacula ſcapellóue, ut altius uulnera nos impingamus, mox ægra pars ſcarificatur, deinde Muria proluitur, ſanguis ut exeat, nec duretur. Plagis imponitur uel Cucurbitula, uel Galli deglabrati podex, uel ut multi uo-

lunt, aut Rana, aut Cochlea. Hæc calidiora ſunt in emiſſariorum tuberculis: in alijs ſat conuenientia. His actis, quod tuberculum diſrumpat, admouendum. Id ego in pueris olim è uitello Oui, & Sale pauco infriato, parare conſueui, ac ſingulis horis renouare. Quod ſi eo malum incrudeſcat, Scabioſa ſola inter ſaxa duo teritur, et cũ axũgia Porci ſalſa & uetuſta pinſitur, ac ſuperponitur, quod & hoc mõ fit. Re. Scabioſæ, & Symphyti maioris, ana m. i. tere inter duos ſilices, cũ uitello oui, & axungia Porci uetuſta, ſalſa, et rancida, ſaliſq; foßitij paululo, fiat Cataplaſma. Proſunt his, ualidiora, & cum nulla febris obſedit, & in partibus corporis, quæ lõge ab emiſſarijs ſeiũgũtur, quale eſt quod è Caricis, Fermento, & Sale fit, quale eſt & iſtud. Rec. Cãtharidas 20. cõterãtur in puluiſculum, è quo ungentum fiat, cũ axungia Porci, renouetur ter, aut quater quotidie. Vehemẽtius fuerit & in duro corpore, ac cu-

te

te ſpißiore: aptius, ſi quartã partẽ Saponis mollis adieceris. Ad hanc claſſem & hæc duo pertinent. Rec. Salis, Nitri, in puluiſculũ triti, un. 1. Fermenti unc. 1. pinſantur omnia ſimul, & cum ſtupis imponantur. Rec. Calcis uiuæ unc. ß. Saponis unc. 1. Fermenti unc. 2. Salis foßitij drac. 3. fiat unguentũ. Horũ appoſitu, ne dolor incurſet, malũ exultet, humor prauus intrò abſcedat, circũponendũ emplaſtrum Gal. cuius hæc eſt deſcriptio. Rec. Arnogloßi m. 3. panis furfuracei, unc. 6. farinæ Lẽtis unc. 1. coquãtur hæc in Aceto, deinde ſimul pinſantur. Addit Auic. Gallam, ac recte, ſanguis tenuior ſi fuerit. Ad idem ualet Emplaſtrum, è duobus malis Punicis, in Poſca uel Aceto decoctis: aut quod fit è terra Lemnia & Armenia Bolo, mixtis cum Oxyrrhodino. Ignẽ ſacrũ cũ hiſce tumoribus irrepſit, poſteaquã uehemẽtia doloris nonnihil placata eſt, Auic. hoc unguento demulcet. Rec. carnis paſſarum, Caricarum,

rũ, Nucũ ana unc. 1. farinæ Ordei unc. 3. Sapæ, lib. 1. fiat unguentũ. Hoc coquuntur ac rumpuntur Carbunculi. Discissus Carbunculus, unguẽto è succo Apij, Plantaginis, Absynthij, Melle Rosaceo, & farina Ordei, simul coctis, ac Terebinthina, lota, detergitur. Post carne impletur, ac cicatrice tegitur. His remedijs cõsultus, prudens, ingeniosus, diligẽs ac iudicio limato medicus, quãtũuis arduas morborũ difulcultates euicerit, industria præsertim, cura, & opes medicamẽtarijs abũde si suppeditauerint. Hæc enim si nõ suppetãt ægris unde opitulẽtur medicis nõ est. Quapropter deserti fato cõcedũt, letali morbo, quẽ sanari posse remediorum materia si medico suggeratur, in spe fuit. Absorbet pestis multos, quòd in re tenui nõ est, unde medico numerent. Nam ut certũ est ac præsens discrimen, eorũ qui cum ægris uersantur, sic ex medicis pauci, non nisi maximis præmijs adducti, in tantum periculum

sese

ſeſe committunt, & ſapienter, ut quidem ſentio: quoniam & multos incautius ſe obtrudentes, ruina cæterorum inuoluit, ac oppreßit: Et quamuis dies multos, citra noxam ad ægros medici nonnunquam adeant, caſu tamen aliquo in eas tandem compelluntur anguſtias, unde ſeſe educere non poßint. Paulatim enim ſic malum conſuedine radices agit, ut nulla ratione poſt extirpari queat. Cæterum ut medicorum abſentia ſalus multorum afflicta eſt, ſic & Cheirurgorũ imperitia orbati uita quamplurium: dum quos uexari nõ oportuit, eos erepto ſanguine labefaciunt, quas ſanguine profuſo ægritudines medicari conueniebat, eas nullis auxilijs tractatas, dimittunt, ac perperam in alijs omnibus remedijs hoc pacto iudicant. Qui autem ex illis doctrina & literis politi ſunt, usúque rerũ mala hæc procurare uere ſciunt, maximi lucri ſpe niſi alliciantur, periculũ horrent: ac uitæ conſulere, quàm cæteris
nulla

nulla mercede inseruire malũt. Nobis enim proximi ipsi sumus, nemoq; est tãta occæcatus amentia, qui de sua salute potius, quã aliorũ solicitus nõ sit, maximè in cõtagione tam cita, & rapida. Hactenus de remedijs. Nunc quomodo alendi sint ægri trãsigamus. In cibo dãdo Galenus libris Methodi uiriũ cõseruationem præcipuè nobis captari uult. Eæ si unquã alias, hoc certè in morbo tuendæ nõ solum ac retinendæ maxima cura sunt, sed etiã firmãdæ, augendæ, roborandæ. Hoc quidem παράδοξον, ijs uidebitur, qui magistro Hippocrate, cũ in morbis acutis cibãdos ægros esse parcius didiscerint, in pestilenti febre quæ celeritate ac uehementia nullas nõ anteit, uictum parcißimũ iniungunt. Bene Hercle, ac recte Hippocrates, sed cuius dictum ad morbos acutos nõ uenenatos trãsferendũ sit, ac uires non prorsus exolutas, quas idem ipse collatione cum morbi uiolentia, explorãdas esse ratus est. In his uerò mor-

bis, cum humoris ueneno spirituum magna copia disiijciatur, & uires exhausto spiritu cōcidāt, statim tū reparādæ illæ fuerint, tum spiritus reficiēdi, ac restituendi, quod cibo sæpiusculè sumpto nos consequimur. Multos esse certo scio quibus uituperetur hæc animaduersio. Cæterùm illi si attētius rē expenderint, & mihi suffragabuntur, aut potius ueritati, à qua prudens inter disputādū nunquā desciui, & aliorū qui in hac re peccāt, errorē coarguēt, quē satis superq́; ipse rerū euentus, palā facit. Neminē enim ex ijs qui sic habiti sunt, non ad mortem deductū fuisse memini. Sed & Galenus ut ueterū etiā testimonio nitamur cibū in accessionibus febriū se dedisse scriptis mādauit, cū ægris animum morbi uis ademisset, quod in peste frequētissimū est. Auic. cibis, uel firmissimis uel affatim nutriētibus, & acidis omnibus, appetentia ne contrahatur, ut Lenticula, ex Aceto, carne Pulli, Alaudarū, Perdicum, auicularū quæ

in montibus uiuunt, Hœdina paſcendos eſſe tradidit, cogendosq́; ſi recuſent ad cibum capiẽdum: Hæc eadem in Raſeos decimo libro, ad Almanſorem monumentis extãt. Quod ergo multi hoc ſeculo faciũt, ægri fame & inedia minime diuexandi ſunt, ſed modus hic terminandus eſt, ac exequendus. Prima quidem luce, qua morbus corripuerit, uentriculus adhuc cibo ſi premitur, aluus bona faciẽda eſt Clyſtere. In horas duodecim cibo abſtinẽdum. pòſt ſorbẽdum uel Amygdalatum uel Pulli iuſculum cum quo coxerint ſemina 4. frigida maiora & Oxalidis, Ordeum, Cucurbitæ pulpa, acerbæ uuæ, duæ uel tres. In lancem iuſculum effuſſum cum fuerit, priuſquam ſorbeatur, inſtilla ſuccũ Leimonij, Arãcij, Citrij, Oxalidis, Omphaciũ, Acetũ. Morbus uerò ſi ieiunũ ac ſiccũ hominẽ prehenderit, is offas duas, uel tres hoc iuſculo maceratas edito: poſt, iuſculũ addito, Croci tantulo, ſorbeto. Hoc idem fiat

quota

quota quoq; hora sexta, & noctu & interdiu. Altera die, eadem prorsus ratio teneatur, nisi præterea uelis malum Pyrum, Cydonium, cocta in pruna, uel sub testu, aut in olla aqua uacua, Sacchasro cõspersa, dare. Priusquam cibus offeratur, manus, facies, os abluendum. Posca, acinorũ Punici Mali, uel acidi, uel inter acidum et dulce medij, cochlearia duo exugẽda sunt, elota prius Rosacea. Mẽsa postrema pro Bellarijs esto, uel nudũ, uel Sacchasro tectum semen Coriãdri, aut panis tostus, ea lege ut nihil post bibatur. Tertia die præter memorata cibaria, ut indulgentius paulo accipiãtur, ac uis corporis redintegretur, spiritúsq; in eorũ qui sunt dilapsi locum, sufficiantur: pullorum pedes, alasq; summas arrodere, ac Galli iuuenis testiculos comesse, & carnis succũ ac uinũ bibere permitto. Modus quo carnis succũ elicimus, apud Auic. est, cap. de curatiõe torminum, ac doloris Coli. Appetentiæ dãdæ

caussa, cibus acidis perpetuo condiendus, ut aqua Rosacea, & Aceto. Quarto die glaciatū ius præter superiora cum panis frustulo, uelut auctario quodā, præbeo acidū, ut appetētia semp efficiatur. Glaciatū ius fit è carne Perdicis, Pulli, auicularū, quæ pedicis & aucupio decipiūtur, cum pauxillulo Cinamomi, Caryophyllorum, Zingiberis, Croci, quæ integra sūt inijciēda, nō pistillo cōminuenda: 4 seminib. frigidis, ac Cydoniorū, & Psyllij, Aceto, & Omphacio. Quinto die pariter ac sexto, usq; ad septimū nihil immutandū, nisi forte pulpam alæ, uel Pulli, uel Perdicis minutim incisam, sed parcè admodū exhibeas. Hanc progreßionē in uictu finiendo sigillatim, & ordine tradere placuit, ut intelligatur, tametsi pestilens morbus acutus sit, peculiarem tamē constituendi uictus modū habere. In alijs enim ad statum usq; è pleniore uictu, ad tenuiorem proceditur: Hîc uero contra è tenuiore ad pleniorem. Bibenda decocta frigida, cum aliquo ex

Syrupis acidis. Vinum ex ægris ſunt qui tam auide petãt, ut cupiditate ac deſiderio nõnunquam deficiat animus. Iis ego & faciẽ, & os, ut diluto uino abluant impero, quotidie: Die uero tertio, nunc dum prandent tantũ ſemel & principio, nũc dũ prãdent ac cœnãt, uinum bibere permitto, album, pellucidum, ſubacerbũ, ſuaue, quarta parte aquæ decoctæ, ac refrigeratæ temperatum. Tantæ ægrorum cupiditati ex medicis nonnulli paulo durius ſe opponunt, uinumq; peruicacius depoſcentes ac efflagitantes obiurgant, & increpant, poſtulationi reſiſtentes, neſcij quantum appetentis naturæ uis qua & belluæ præditæ ſunt, nos incitet, ac eorum det appetitus, quæ utilia ſunt: fugam uero ac declinationẽ monſtret, eorum, quæ nocẽt. Vini cupiditate æger ſi non flagrat, uel ſi uinum alioqui guſtanti amarum & inſuaue ſit, Cydoniorum, aut Punicorũ ſuccus bibendus, cum Iulep Roſaceo, uel aliquo alio ex acidis, quæ ſupra retulimus. Aeſtus

febris si perurat, frigida æger explendus si torosus, bene habitus ac carnosus fuerit, nõ macer, attenuatus, imbecillis: si natura frigidus uentriculus nõ est: si nulla uiscerũ Phlegmone, si aquam bibere consuetus. His enim conditionibus aquæ dandæ potestatem Gal. in Metho. facit. Iisdẽ quarta quoq; hora, dandum uel iusculũ, uel iulep aliquod, uel instaurans Cardiacon: & si animo cadunt, uinum dilutũ, cũ offa panis aßi, quo auxilio citißime, discedens animus reuocatur, Gale. si fides est. Aegro cibato, duabus horis post, tuberculis admouenda, quæ antea nos remedia præscripsimus. Vbi præterierit dies septimus, extra periculũ iam uita fuerit, ac Crisim aliquã natura commoueri, & absoluerit, abundantius ægris datur Pulli, Perdicis auicularum, quas pedicæ dolis uenamur, elixa caro. Nam elixa in febribus magis quàm assa conferunt. Hœdina, Hœdi intestina, acida iuscula, nisi aut inualidi nerui, aut

pectus angustius & astrictius fuerit. Tum enim acidorum noxa magna cura emendãda est. Cætera ut in Prophylactice nos diximus, constituenda. Carnem ego nullam uesperi in cœna dandam esse plane censeo, tum quia in bilioso uentriculo, ac impuro nõ recte coquitur, sed usta & magna corruptela deprauata, febriũ ardores duplicat. Nõ pura enim corpora, quãto magis aluntur, tanto magis lædũtur: Tũ quia mora in uentriculo, somni diuturnitate & caliditatis uehemẽtia, quæ tũ magna est, caro putrescit ac uitiatur, & febribus incrementũ adfert. Auenatũ ergo, Amygdalatum, Ptisana danda potius, uel Malum, uel Pyrum, uel Cydonium coctũ, in iusculis parata cucurbita, Lactuca, Portulaca, & si uentriculus admodũ æstuat, Lactuca cocta, ac minutim cõcisa, eo modo cõdita quo Spinachia solẽt, sed cũ oleo paucißimo, quoniã facile oleũ incenditur. Coquũtur Suis pedes, et Hœdi in aqua, & Aceti paululo, cũ seminibus frigidis qua-

tuor minoribus, Psyllij, Cydonioru͞, Papa
ueris, Cucurbita minutatim cōsecta, Oxa-
lide, Omphacio. Iusculu͞ hoc datur sorbē-
du͞ cu͞ panis tribus, uel quatuor offis, quæ
post in cibo sumantur. Crebro alimentum
offerēdu͞, sed exiguu͞ semel, ut spiritus qui
ab humore uenenato ꝑpetuo disturbātur,
ac disiiciu͞tur, æger recuperet: eoru͞q; ma-
teriā nēpe sanguinē recentē naturæ bonu͞
ac puru͞ subministremus. Itaq; nō cōmittē
dum est, ut uel esuriāt ægri, uel sitiant. Os
squalidius, & scabru͞ abluēdu͞ aqua, Syru
pis, quos antea memorauimus, sitis satian-
da. Pestilētis morbi grauißimu͞ Symptoma
est, quod Zonā uulgo nu͞cupant. Ea sic fit
Pustulæ nōnu͞quā per febres pestilētes, fu-
scæ, nigræ, liuidæ existu͞t, in partibus cor-
poris à glādulis emissarioru͞ seiu͞ctis, ut in
fœmore, tibia, capite, brachio, humeris,
quaru͞ feruore, et caliditate succi corporis
attracti, glandulas in traiectione replent,
et attolu͞t, unde Bubones fiunt atq; Carbu͞
culi. Ab ijs tāquam solidus quidā neruus,

in

in partẽ uicinam diſtentam, ac ueluti conuulſione rigentem, producitur puta brac= chium uel tibiam, nunc rubens, nunc fuſcus, nunc obſcurior, nunc uirens, nũc Iri= dis colore, duos uel quatuor digitos latus. Huius ſummo qua deſinit in emiſſarium, plerũq; tuberculum peſtilens uiſitur, altero uero extremo qua in propinquum mẽbrum porrigitur carbunculus. Hoc ſcili= cet malũ uulgus Zonam cinctúmue nominat, periculoſum minus, cũ hîc tuberculo, illic Carbunculo terminatur, quã ſi tuber= culum in capite ſolum emineat. Humores nãq; uitioſos, in artus, et extrema corporis procul à uiſceribus & primarijs partibus, fauſtum eſt ablegari, uel multis, ſi res ita ferat, tuberculis. Sic enim principales partes, iniquo ſe leuant pondere, humoris uitioſi quo grauabantur. Sumpta eſt hæc appellatio à cinguli, uel cinctus ſimilitudine. Qui hoc in morbo sũt, curãtur uenæ ſectiõe, purgatiõe, Theriaca, puluere ele= ctuarij de Bolo sũpto ex aqua Scabioſæ.

et Rosacea. Tubercula irrigãtur, decocto Chamæmeli, Anethi, Maluæ, Althææ, Meliloti. Pustulis quæ prorsus Carbunculi sunt, inijcitur uel Scabiosa trita, cũ uitello oui ac Sale: uel emplastrum de Malis Punicis. Carbunculus qui in altero Zonæ capite feruet, aut nouacula, aut scalpello dirimitur: aut Hirudinibus laceratur. Postq; admouetur Cucurbitula. Imponitur qua sanguis manat, uitellus oui, cũ Sale: In ambitu uero, quod repellat affluẽtes humores astringens medicamentũ. Cætera Syrupis Cardiacis, cõditis, Epithemate refrigerãte odoramẽtis, totũ negociũ cõficitur. Attẽdendũ huiusce mali duplicẽ esse, ac disparẽ materiã, tenuem alterã unde Carbũculus: pinguẽ, & crassam alterã, unde fiũt tubercula. Aliud est & ægritudinis huius symptoma, sanguinis uel primo die uel sequ. excreatus, fissa uena, aut arteria, in pulmone seu mẽbranis pectoris, ob Carbũculos innatos, aliáue tubercula, quæ si nõ biscãt mox occidunt: si dispescũtur, prorũpente

san

ſanguine, uita expellunt. Quare in tantis anguſtijs malũ quã ſit pernicioſum, uel me tacente quiuis intellexerit. Expuitur & nõnunquã ſanguis, qui per uenas, & arterias integras ac illæſas, uelut exudatione quadã, trãſfluit: ut in Pleuritide, ſorte quidem graui, ſed quã ſuperior minus periculoſa. Diſſiliũt in ijs uenæ, quorum pectus cõtractius: iuſto plus adductũ: uoracibus, guloſis, temulẽtis, uinoſis, intẽperãter uitã traducẽtibus, ſanguine ob deſuetã uenæ ſectionẽ, redũdãte. Hic magnum eſſe præſidiũ in Armenia Bolo quidã ſentiũt, propterea quod ſiccet multũ, adſtringat, repellat introrſum, & patentes uenas cõglutinet, ac ferruminet. Illorum ego ſentẽtiã nõ cõprobo. Quãuis enim Bolus Armenia cõmittat diductas oras uenarum, eoq́; nomine uſui ſit, quia tamen corruptũ ſanguinẽ, in cor unde pellebatur regerit, efficitq́; ne dirus & teter uapor exhalet, illã dare ſemper refugi, maxime poſt triduum cũ multũ uenenatus humor, in cordis iam

locũ appulit. Quod uero Bolũ Armeniã, scriptis suis Auic. laudauit, ad pestilentes morbos utilẽ, id quidem uerũ est in Prophylactice, nõ si pestis iam irruerit, uel si tum auxilij quidquam in ipsa sitũ fuerit, requirẽdũ id ꝑfecto est, ut antea diximus, primo triduo, quo & Theriaca multorũ opinione solũ usurpãda. Illa enim uenenũ antrorsum propulsat, ipsi ut credunt, non foras educit. Quamobrẽ nec hanc, nec Bolum Armeniam supra tubercula extrinsecus admouẽt: tametsi Bolo recte circũlini ea poßint, ut astringentibus alijs medicamentis. In pestilentibus atq; adeo cæteris acutis, & quæ nihil intermittunt, ob ualentißimum calorẽ Theriaces nõ pauci, usum extimescunt. Quàm sapiẽter ij uiderint. In febribus nõ aßiduis, eo die qui liber ac uacuus est ab interuẽtu febris, Theriacẽ opportune datã usum magnũ habere ijdem existimãt: qđ nemo nõ cõcesserit. In screatu sãguinis, cũ nihil dissuadet, ac plenitudo est, ambæ quæ sũt ad malleolos uenæ secã-

tur,

tur, aut quæ in brachio media est. Tantùm sanguinis adimitur, uires quantum ferunt. Bibitur Iulep Rosaceum, Syrupus de Omphacio succo Citrij, uel Leimonij, ex aquis Cardiacis. Sanguis ne fluat, haud laborandum est, cum ijs, quæ ualidius astringunt: quin potius cũ uenenatus sit, ut diffluat sumendum pro astringentibus: dãda quæ leuiter abstergant, ut aqua tepida, uel Ordei decoctum cum Sacch, & quæ in Pleuritide, ut sputũ facilius reddatur, præscribimus omnia: præsertim in secũdo illo genere Hæmoptoiseos. Est & quod in morbis pestilentibus usu uenire ego pluries obseruaui, aliud huiusmodi. Valentibus, robustisq; iuuenibus, febre pestilenti implicatis, sub ala in mirabilem modum glãdula tumuit, mollis appresso digito cedens, nunc flaua, nunc liuida, nunc colore bono, ac nihil alieno, qualis est in partibus corporis dum bene ualẽt. Doluit brachiũ totum, iam inde à tumore usq; ad summos

digitos. Die quarto recurſu humoris ad
cor, & dolor ſe remiſit, & tumor ſubſe-
dit. Medicis, ac ijs qui tum adfuerunt, bo-
na omnia lætáque augurantibus, cum in-
terea pulſatio micatioq; arteriarum obtre
miſceret, ac pulſus eſſet is quem Græci
μυρμηκίζοντα uocant: lotiumq; turbidum
ut in ueterinis: æger quinto die, morte ca-
ptus eſt. Hos in animo uoluebam, ac repu-
tabam mecum, ſanari poſſe altius inciſa
glãdula, qua ratione me auertit, ægrorum
ærumnoſus ſtatus, qui magnã certe miſeri
cordiam habet. Cõſcientia præterea ipſa,
quæ audaci nullo facinore bonos obſtrin-
gi permittit. Curari quoq; poſſe ego ſpe-
raui, multis alteq; demiſsis ſcarificationi-
bus, deinde Cucurbitula impoſita, ſangui-
ni multo eliciẽdo, qui uenenatus eſt, admo-
tiſue Hirudinibus. Et tumor cum minui-
tur, reuocãdo humori, qui ad cor prope-
rat Cucurbitulis affixis, alijſq; Epiſpaſti-
cis. Nullis ne ſanguinis quidẽ miſsio pro-
fuit

fuit, augeſcēte perpetuo tumore, uſq; dū nigris Exanthematibus corpore maculato, humoreq́; uenenato diſperſo in habitum corporis totius, naturæ uitā ægri redderēt. Nōnullis in hiſce febribus os interius, & fauces extumuerūt nūc molli, ſæpius duro, alias molli primū tuberculo, deinde ſenſim obdureſcēte, cū deglutiendi magna & moleſta difficultate. Quibuſdā id ſolū malū nō fuit, ſed quod & Parotidas ſecū inueheret, toto collo in molē ſtupēdā, ac tumorē elato. Hi ſanguinē expuerūt, morbus aliquātulū cū foret progreſſus VI. die, uel X. partim eorū XIIII. uel XI. extremū uitæ diē morte cōfecerūt. Idē curatiōis hic modus qui & in alijs tuberculis, ſanguinis miſsio, purgatio Syrupi cardiaci, Epithemata, odores: idq; ſi opē medicorū principio æger implorauerit. Morbus enim ſi confirmatus eſt, caſſa uanaq; uniuerſa remedia fuerint. In peſtis lue ſæpe ſolent ea de quibus nuper meminimus, Exanthemata uaria coloribus, nunc atra, nunc liuida

figu

figuris diuersa, nunc lata, & diffusa, nunc uelut signata pūctis efflorescere: medicorū uulgus morbillos nominauit: prisci Latini Bouillas. Quibus annis pestis nos afflixit Septembri, & Augusto, quo maxime tempore solent apparere, propter æstatis antegressæ ardores, æstus & squalores illæ prodierunt, in adultis maiores, latiores, tenuiores: in pueris, ac infantibus, pauciores, ac spißiores: senescente pestilente febri, per crises è bili natæ, quæ uidelicet æstate proxima, in hominum corporibus aggesta fuit. Conualuerunt quibus febris hoc modo finiјt, præsertim medicorum auxilium si ad naturæ conatus accessit. Vt aūt Bouillæ undequaq; facilius erūpāt, ab aëre frigido, sūma cura ægri defendūtur: Coccineis pannis inuoluuntur: spōgijs duabus sat patulis & magnis, decocto Meliloti Chamæmeli, florū Stœchadis, et Rosmarini, madefactis, ac inter orbes ligneos duos expreßis, sed adhuc calētibus, pectus, ac totidē spina dorsi fouetur.

Vbi

Vbi refrixerint, tollũtur, earũq; loco inferuntur tepentes, aliæ. Tegitur pannis calfactis ea pars, quam fouit ſpongia: id fit nullo dũ cibo ſumpto, aut cùm è uẽtriculo cibus deſcẽderit horis propemodũ ſingulis. Bibetur hoc decoctum, quod ad Exanthemata producenda mirificè ualet. Re. Caricarum, Lentium ana. unc. I. fiat decoctum, quod cũ puluiſculo Laccæ ablutæ, & Croci bibatur. Mirationẽ fortaſſe quibuſdam fecerit, quòd Octobri menſe, horum Exãthematum ne ueſtigium quidẽ in febribus, ac tuberculis peſtilentibus, unquã fuerit, ſuperioris cùm æſtatis ſqualor etiamnum duraret. Hoc nimirum pẽdet è diuerſitate cauſſarum peſtis. Hîc enim ſuperior, illic inferior poteſt magis efficienter: Alicubi utriuſq; poteſtas, æquabilis eſt, pro cõditione illorũ corporũ quæ afficiũtur, et regionũ ſitu, ac natura quæ cauſſarum uim recipiunt. Toto quidẽ Octobri menſe inferiores cauſſæ uiguerunt, cælo multis imbribus pluuio, nebulis fœtẽtibus,

pin

pingui humore, largo, & pigro: calore graui. Quare & pestilētes morbi id tēporis suborti, diuturniores, ac tutiores præcedentibus fuerunt: nec ut alijs perinde lethales. In his quidem tractandis morbis, sunt qui operā medici, ut inanem derideāt, quoniā uis mali, tam cita sit, tamq; abrupta, ut remedia quæuis eludat, testēq; huic fabulæ citant infaustū plerisq; hac ægritudine functis euentum. Iis nos respondemus; multa sane haud opera dedita, malóue consilio, medicos ignaros, indoctos, & inexercitatos, sed imprudētia, rerūq; ignoratiōe peccare: scientes uero ac doctos, tametsi pro cōditione sua munus officij præstent sedulò, non id tamen assequi semper, ut ægros è perdita ualetudine reuocent ad sanitatem. Quod enim uersiculo triuiali canitur, Non est in medico semper releuetur ut æger. Cæterùm ut inscitiæ medicorum nihil adblādiri uisum est, sic & eorū qui probri uniuersū medicorū ordinē insimulant, stoliditatem ego & amentiam

ferre,

ferre, ac ſilentio tranſire non poſſum: qui chariſsimam rerum omnium ſalutem, non quidem medica diſciplina tinctis cõmittant, non medicinã profitentibus, ſed aniculis, præſtigiatoribus, circulatoribus, ſortilegis etiam ac incantatoribus. Si quid ergo ſecus cadat, quàm ij uelint, quæſo cur ſe non potius accuſent, ac ſecum ipſi expoſtulent, quàm præter meritũ hac medicos aſpergant infamia. Sed de his hactenus. Nunc quod dignũ ſcitu eſt, præſertim medicorũ ijs qui morbi peſtilẽtis impetus auxilio ſuo retardaturi ſunt, explicemus. Id autem eſt, ſanguis mittẽdus, purgatioq́; an danda ſit, in his morbis nécne: Itemq́; an dormiẽdum, ægris, pariter & uomẽdũ. Auic. lib. 4. cap. de uenenis, omni ſtudio uenenum in corpore latens, foras euocãdum eſſe dixit: quòd ſi uerum eſt, nocent hæc omnia, quibus, ut idem ipſe ibidem ſenſit, uenenum introrſum pellitur. Præterea lib. 1. Aphoriſ. Hippocrates ſcripſit, ſequendã eſſe naturam, humoresq́; noſtri corporis

illò cõuertendos, quò ipsa nititur deducere. At uerò quãdoquidem illa tumoribus excitatis, Carbunculis expulsis, profusis Exanthematibus, prauos humores foras eijcere conatur, idq; sibi tẽtari præ se fert, cur somno, uomitione, Pharmaco, Apocrousticis, uenæ sectione, introrsũ humores, ut antea dictũ, cõpellẽtibus, naturæ medicus obluctetur. At si remedia hæc negligimus, quæ Rasis, Aui. & uno uerbo cæteri oẽs, prodiderũt, quibus tãdẽ auxilijs pestilẽtiæ furor cõpescetur? ut in rebus cæteris, sic & in hac medẽdi ratiõe, tẽporis occasio diligẽter est cõsyderãda. Nã si hæc ꝑ initia fiãt, priusq̃ multũ humor in uenenũ deprauetur, & in cor meauerit, salutem plane reddũt: Alias uero nostris ut rationibus supra cõfirmatũ est, exitio sũt. Aliter quidẽ hoc distinxit Ioãnes Iacobus, medicus æuo nostro clarißimus, & amplißimus, ex doctrinaq; nobilis. Is.n. sic putauit uenenũ aliud in cor spõte cõcedere, quale est quod uel morsu, uel pũctura iaculãtur
feræ:

feræ: aliud inde ſecedere, quale eſt uicioſus humor, unde Carbũculus enaſcitur. In hoc, uenenatã eſſe partẽ eã ſolã quã extra uenas reijcit natura in Carbũculi materiã & proinde hic tũdendã eſſe uenã, maxime primo triduo, ne portiũcula ueneni è qua genitus eſt Carbũculus, totus reliquus ſanguis inficiatur. In ferarũ uenenis, quæ recta in cor irrepũt, id nõ eſſe faciũdũ: quoniã sãguinis miſsiõe, ſi Auic. audimus, uenenũ in cor protrudatur. Speciosa, bellaq́; oratio, minime tñ ad ueritatẽ directa. Primũ enim, pace tãti uiri dixerim, quaſi uerũ, quodq́; donẽt omnes, ea ſumit, uenenũ eſſe, quod à corde recedat: cũ ea ſit natura ueneni cuiuſuis, ut potiſsimũ cor appetat: deinde quod eſſe diſsimile, is iudicat, omnino ſimile eſt. Nã et in Carbũculo, et in beſtiarũ ueneno, sãguis principio uenis abſtruſus purus eſt, ueneni uero extra uenas paululũ, quo ſanguis uniuerſus ni obſiſtas poſterius corrũpatur, cordiſq́; robur uitale capiat detrimẽtũ, ac labefiat. Diuerſum

id quidem est, quod uirus à bestijs inditum eadem potestate uenenum semper est, non item uiciosus humor, quem foras amãdat natura Is enim dum extrinsecus putret, ac succenditur, fit magis uenenatus. Qui autẽ sic efferbuit, nulla unquã resignata uena exhauritur, cũ humor qui uenis semel ex=cidit, in eas se nũquã post recipiat. Quod igitur ex hac disputatione, in summã con=cludimus, cum adhuc fluit humor alienus, necdũ cessauit à natura incitata defluxio, & qui extra uenas in Carbũculũ uel tuber cula cætera humor accumulatus est, nõdũ putruit, ac in uenenũ atrox trãsijt, sanguis rite detrahitur, ea legis obseruatione, quã nos antea sanximus. Neque uero ut apud quasdã gẽtes more cõparatũ est, quæ pre=hensis utrinq; brachijs spaciãdo, & in=ambulãdo uigilare cogũt, adhibitis tympa nis, ac tibijs, ut strepitu dormitãtes exper=gefaciãt, ægri per triduũ in Carbũculis sõ no arcẽdi sunt. Nã quibus ægre nihil est, ij tã lõga uigilia, si cõficiũtur, quãto magis,

qui

qui morbo laborãt, præſertim uiribus ma li uehemẽtia iam proſtratis. Hos mediusfi dius ſi nullo ſomni leuamento recreentur, perire ac opprimi neceſſum fuerit. Quocirca illos nõnihil dormire quotidie, donec triduum uel quatriduum abierit, puta duabus horis, uel tribus, concedendum: nõ autem ſomno ſepeliri, nec diutius adquieſcere. Itaq; ſiſtendus prope illos fuerit, qui expergat, uel ſtertentes ſomnóque fruentes otioſius, uel manibus pedibusq; refrigeratos. Hoc enim defectum animi ſignificat, inſtãtemq; mortem, ni ſuſcitẽtur. Qui ijs aßiſtet ſingulari uigilantia: id ſer uato, ne ſomni dulcedine ineſcati, perpetuo dormiãt. De uomitiõe ſic habendũ, toto bi duo eã iuuare, præſertim in corporis plenitudine, ut quod in uẽtriculo ſuperuacuũ natat, foras elidatur, minimeq; traducatur in uenas. Eadẽ profuerit, & ſi qui ueneni hauſtũ, bibitũ, deuoratũ fuerit, cũ uenenũ è uẽtriculo nõdũ exceſſerit, ac nõdũ in cor impreßionẽ dederit: ubi uerò nulla ple

nitudo est, aluum Clystere laxari, quã uomitiones ciere præstiterit: & quod superest, omissa uenæ sectione, ac Theriace & Armenia Bolo, instaurãtibus, & Cardiacis Syrupis datis, mollientibus, & quæ leuiter discutiunt Epithematibus foras prauum humorem elicere. Verum enimuero quando toties, nostro sermone uersata est mẽtio ueneni pestilẽtis, quod in febribus, Carbũculis, ac tuberculis subest, quale uenenũ id sit, nõ præter rem fuerit explanasse, cum uenenorũ multiplex sit diuersitas, qua parum intellecta, & explicata, minus peruia, claraq; minus tota res futura sit. Venenũ sic Auic. mediciq; ueteres dispertiuntur, aliud ut sit propria peculiariq; natura uenenũ, aliud ut solis qualitatibus. Quod est prioris generis, obiectu suo necat statim, ac omnibus æquabiliter necessitatem mortis affert. ut Aui. exposui libr. 4. Haud uero tale pestilentiũ morborũ uenenũ esse inde cõijcias, quod magna ex parte, citius quã die III. V. VII. nõ interimat. Aliquos enim

enim primo etiã die, uel altero, nos expirasse memoria retinemus: idq; uel propter humoris copiam, quo natiuus calor extinctus est: uel imbecillitatem summã uirium, quæ morbi principio perculsæ repẽtè sũt: uel quoniã ab offensa cordis initium mali profectum est. Adde quod & nullã interitus neceßitatẽ, pestis lues nobis imponit, cùm, in tempore medicus si occurrat suppetias, multi ex hac ualetudine prorsum emergãt. Cùm ergo pestiferũ uenenũ qualitate sola uenenum sit, restat declarãdum quibúsnã qualitatibus in calamitatem, ac perniciem nos trahat: calidis scilicet, quibus erodit, putrefacit, exest, ulcerat. Quapropter Auicennas Carbunculos, ac tumores pestilẽtes, si eo usq; uitæ usurã deus largiatur, in Gãgrænas, Sphacelos, ac ἐσθιομένους tandem exire testatus est. Vnde certe planũ fit, uictum hic mandandum esse, qui humectet, ac refrigeret, ægrosq; nutriẽdos iusculis carnium, in quibus frigida maiora quatuor semina, Ordeũ, Omphacium,

Oxalis, coxerint: quæ etiã Auicennas lib. 4. ſumpto Arſenico, Calcéue ſorbenda eſſe ſtatuit. His ſolis, & offis intinctis, ac immaceratis, ad ſeptimum diem, ægri ſuſtimendi ſunt. Aliquanto liberalius ij nutriẽtur, ſi rodere Hœdi pedes, ſummamq́; pulli alam, & crura in prandium tu permittas: cænãq; Malo cocto uel Cydonio, uel Pyro facias auctiorẽ. Iuſcula perdicibus, auiculis mõtanis, & alijs delicatioribus cibis præponũtur, quoniã ob liquiditatem ad intimos receſſus corporis, facile traijciũt: quod Hippocrates innuit Apho. undecimo. lib. 2. Cœnaturis carne prorſus abſtinendum eſt. Viribus iam ualde feßis, quod & in prandio hic conceditur, nẽpe ſeſe ut oblectent, rodẽdis alis, uel cruribus Pulli, uel Hœdi pedibus: aut ut glaciato iuſculo ſenſim delingendo moueãt appetentiam ſibi. Cõgrua quoque ſunt, ut medicamenta, quæ refrigerant, & humectant omnia: acida præſertim danda ſæpiuſculè

uel

uel iuſcula, uel inſtaurãtia Cardiaca. Definiendus modus è uiribus ægri. Nunquam uenæ per inediam uacuandæ, inaniendæq́; ſunt. Nã quæ intra ſunt, quãdoquidem, arcent ea quæ appellunt extrinſecus, ut Auicennas. lib. 4. ſcripſit, uenis contenti ſucci, & uenenatis humoribus, & aëri uitioſo præcludunt ac obſtruunt aditus.

De variis peſtilentis febris Symptomatibus, & eorum remediis.

DE Symptomatibus peſtilentis febris, diſſerturo, abſurdum nõ fuerit huius quæſtionis principio, quidnam ſit peſtilẽs febris, quidue hoc uocabulo ſignificemus, oſtendere. Sic enim patefacta magis fuerint, quæ accedunt illi Symptomata. Febrẽ nos peſtilentem uocamus, calorem intemperatum in humoribus, magis & magis ob putredinem morbo progrediente uenenatis exardeſcẽtẽ, à corde, uel in cor profectũ, quo primũ omniũ cor æſtuãs, in uniuerſum corpus ardorem diſpergit naturæ

lædentem actiones. Absoluta perfectaq; hæc definitio uidetur, neq; manca neq; redundans, singula si examinaueris. Harum quædã est diaria, quædã in humoribus accẽsa. Secũdi generis alia perennis, alia quæ se intermittat. Pestilentem enim cõplexu tenere unũquodq; harũ genus, è capite superiori perspicuũ est. Ob putredinẽ morbo progrediẽte, humores fieri magis uenenatos dixi, quoniã primo die uel sequenti etiã ij paululũ uitiati incussa caussa superiore, ac impressa, in uenenũ atrocius conuertũtur. Pestilẽtiũ febriũ cõtinuarũ, perquã acutæ, die quarto: ualde acutæ, die septimo: Celeres quidẽ, sed nõ insigniter acutæ, decimo quarto finiũt. Humor in quo febris cõcipitur, aut est in cordis sinibus, aut in magnis uenis, & arterijs: qua situs diuersitate fit, ut uel cõtinẽter, uel interuallis certis, grauis qui febrem cõmittit uapor, in domiciliũ cordis subuolet. Hoc ergo inter pestilentẽ ac nõ pestilentẽ febrẽ, interest, quòd humore uenenato pestilens, non uenenato quæ minimè pestilens est fouea-

tur. Hoc uerò perpetua, differt ab intermittente, quod incendium perpetuæ intra uenas sit cordi proximũ, ac nonnunquam in ipso corde, qua rerum cõditione sæpe animus deficit, & cor intremiscit, & subita mors abripit. Diuersum præterea hoc est inter acutas cæteras, & pestilentes, quod cùm periculosæ sint acutæ, omnes, ut Aph. 19. lib. 2. Hippocrates uoluit, lethalis sit pestilens, nedum uiolenta, ob humoris in quo succenditur aduersißimam naturæ qualitatem, ni sedulitate ac opera medici tam sæuo malo resistatur. Cor omnium primum humore uenenato incalescere, definitio proposuit, quoniam uenenatum id demum est, quo perniciosè offendi cor potest. Febris uerò tum procreatur, cùm uenenatus humor ardore deflagrans, æstum & flammam in cordis sedem pertulit. Nec temere unquam febris pestilens, citra tubercula, Carbũculos, Exanthemata, nos inuasit: Aliæ uerò nihil horũ secũ adportant. Porrò autem febris pestilentis hæc curatio est.

est. Aluus si tardior est, Clystere deijcitur, Cibus uentriculũ si grauat is uel excutitur uomitione, uel inedia coquitur. Post si priuata corporis natura id exigit, sanguis mittitur. Sin non requirit, purgatio datur, non expectata humoris cõcoctione, ut Hippocrates Aphoris. 10. lib. 4. præcepit. Confestim enim si pellendus humor est, qui huc illuc prouoluitur, ac irrumpit, nec unquã tumultuari cessat, turgentem ac furentem medici uocant, quanto magis uenenatus, cuius breui etiam mora in corpore, ac exigua copia, detrimentũ nos magnum facimus? Hic, qui Syrupi præscribuntur, nõ ut in cæteris morbis, coquendi id. est attenuãdi, incidendi, liquãdi, ac fundendi humoris gratia, sed feruoris sedãdi caussa, imperãtur: nisi & hanc rationem, ut Galenus in arte parua, ad cõcoctionẽ reuocaueris. Cõferunt Syrupus ex Omphacio Leimonijs, succo Citrij, acidus, è Cydonijs, è baccis Oxyachãtes, è Berberis: Itẽq; Oxysaccha-

ra dãda. Mox post Syrupos cõdita: Odores præbendi, Epithemata præscribenda. Bibendus ex aqua Scabiosæ, Oxalidis, Arbuti, unus ex Trochiscis de Caphura: cum puluisculo diamargariti frigidi, & Triasantali. Ex iisdẽ Trochiscis formãtur minuti globuli nouem uel etiam plures, ac inaurantur, & deglutiũtur. Iis qui potiones fastidiũt, his ego pilulis, subueni, Rec. Trochiscorũ de Caphura, de Succino, de Spodio, de Terra Lemnia, & diacorallou, ana un. ß. pulueris Triasantali drac. 3. pulueris diarhodων Abb. & diamarg. frigi. ana dr. 1. Syrupi ex Omphacio, uel Oxalide, quod sufficit: figuretur globus, de quo sumat quotidie. hoc enim remediũ, cor roborat: sitim lenit: & si quod aliud eximia spe ferme explorata cõsolatur, ac morbi toto decursu ualet. Theriacã multi addunt, & rectè quidem, per initia: Morbi uerò accrementis, & uigore, iusto calidior ea fuerit. Adiiciũt quidã cõseruam Rosarũ, Bu-

glossi,

glossi, Oxalidis idq; bona ratiõe. Ego equidem nõ has tãtum, sed & corticẽ Citri cõditũ Saccharo, in uentriculis frigidis probo. Trochiscorum è Caphura singularis usus est, in tabidis etiã febribus cõmendandus. Aluus segnior nõ catharticis ualidis, sed aut Syrupo uiolato, aut molliente Clystere, ducenda est. Acrius enim lacessita, in dysenterias, & diarrhoeas graues, ac difficiles prorũpit. Quapropter errãt, qui in clysterum decoctis Hierã picrã, diaphœnicon, Benedictam, & ualentia huiusmodi pharmaca, dissoluunt, extra modum calfaciẽtia, ualẽtiusq; humores extorquẽtia, ac in ulcerationes intestinorũ & letũ præcipitantia. Enimuerò utilius fuerit, refrigerãtiũ herbarũ succos cũ Tryphera Sarracenica Clysteribus admiscere, uel eos hac prorsus formula parãdos curare. Reci. 4. herbarũ emollientiũ, Scabiosæ, & Oxalidis, ana m. 1. quatuor seminũ frigidorũ maiorũ, ana drach. 2. Ordei p. 1. Pruna 10. fiat decoctio, cui adde succi Betæ, Lactucæ, et

Bugloss

Bugloßi,añ.un.2.Caßiæ,uel Triphera Saracenicæ,un.1.olei uiolati unc.2. fiat Clyster. Ventriculi doloribus inde natis quod bilis ſtomachũ uellicet,ac lancinet,appetẽtiæq̣ lãguẽti nos ſic opitulamur. Re. Roſ. rubrarũ ſiccarũ,p.4.pulueris foliorum Mẽthæ, Abſynthij, Melliſſophylli,corticis Citri, Coriãdri,añ.dr.1.omniũ Santalorũ,Coralli,Maſtiches,Caryophyllorũ, Maceris añ.drac.ß. Caphuræ.ſcr.1.cõtundãtur omnia,ſed leuiter:includãtur ſacculo ad formã ſcuti conſuto,qui irroretur aqua Roſ. Caphur.admoueatur uẽtriculo, niſi forte æger ſudauerit. Ad idẽ uẽtriculus Sãtalino cerato inũgitur. Immoderatæ uomitiones ſiſtũtur,rigato cũ ſpõgia uẽtriculo Aceto in quo Roſas Nucẽ, Cypreßi,baccas Myrti,Gallas,Maſtichẽ,Balauſtia,Malicoriũ decoxeris,et cætera quæ impetus uẽtriculi ad uomitiones effuſi cohibent.Irritatur appetentia,condimento è ſucco Cydoniorũ, Oxalidis,Punicorũ, & tantulo Cinamomi, confecto. Sudor impetratur, cutiſq̣ ſpiramenta repãduntur, mollibus Spõgijs

duabus immersis, decocto Chamæmeli, Meliloti, florũ Libanotidis, Stœchadis, ac Rosarũ obditis alis, & crebrò immutatis, sudore donec affluant. Cibus esto Gallinæ iusculũ, in quo decoxeris 4. semina frigida maiora, cũ Omphacio, Cucurbitæ, & Oxalidis, succoq́; Croci paululo, maximè si animi deliquiũ, uel tremor cordis imminere uideatur. Quibus cor palpitauit, corũ iuscula, uel diamargariti frigidi puluisculo, uel Triasantali præter superiora condienda sunt. His & exhibere licet Malum Pyrũ, Cydonium, cocta sub prunis: crura, uel extremas alas Gallinæ, quas arrodãt, è uiridi cõdimẽto, quod accipit Omphaciũ, succos Oxalidis, Leimonij, Arãcij, Punici, cũ Cinamomi tantillo. Nihil in cœnam carnis offeratur. Aeger cõtentus esto aut Lactuca, & Oxalide, uel cocta uel cruda, ex Aceto: aut glatiato iusculo, offaq́; una, aut altera, eo madida: aut erosis Gallinæ cruribus, & summis alis, cũ panis tribus quatuórue bucceis, intinctis superiore cõdiment

dimento. Animi si defectus impendet, uel æger tabescit eius desiderio, uinum sed bonũ, odoratũ, lene, ualde dilutũ, in prandiũ bibatur, præsertim à quinto die, aut si crisis quæpiam antegressa est: nullũ in cœnã, nisi magna neceßitas obuenerit, idq; quàm matutino dilutius. Manus, facies, os sæpius lauentur, aqua Rosarũ, & Aceto, uel sola posca, præterquam, Crisim natura cum molitur. Abluãtur quoq; pedes, ac crura, decocto tepido, Ros. Chamæmeli, Salicis, uitis, inani uentriculo: quoniã hac lotione, & somno ægri cõquiescunt, & sudore manãt. Vbi lauerint, ne perfrigeãt operiẽdi sunt, ac molliter in lectulo reponendi. Criticis diebus, aut Criticorũ nũcijs, quales sunt tertius, quintus, septimus, natura sudorẽ si nõ effundat, uel si pigrius ac remißius effundere nitatur, auxiliũ medicitũ adiungendũ fuerit, sudorq; medicamentis exciendus. Tertio quidẽ die, si prorsus natura cesset, Crisimq; nullam ipsa suscipiat, uiribus nõ ualde afflictis, ægroq; sat

patienter malũ ferente, quintus expectandus est, Et quia tum medicus progressum morbi, ac naturã uidet apertius, Et quia è cælestiũ signorum, ac syderum conuersione, traiectiõe, ambitu, Criseos nulla tertio die penitus occasio est. Etenim Luna cum in proximũ signũ trãscurrit, exẽpli causa, in Taurũ ex Ariete, nullus inter ea signa, prospectus est, nulla uis eiusmodi qualis ex astrorũ collocatione, dispositione, con tuitu, ad nos pertinet: quamuis altera, uel utraq; qualitate, ea dissideant, ut Aries à Tauro, Taurus à Geminis. Sin die tertio, circiter meridiem, facies rubet, undosæ au plenæ micant arteriæ, nonnihilq; sudatur. quæ omnia gliscentem sudorem, & appro pinquantem significant, tum eliciendus is est magnis spongijs duabus, imbutis deco cto florum Chamæmeli, Meliloti, Rosmarini, Stœchados, Hyssopi, Calamẽti, Origani, Polij, singulo. Manipulorum trium. Exprimũtur eæ, & ut calent dorso pectoriq; admouentur. Ea Crisis quam tertio

die

die natura incœperat, ut dictum proxime fuit, pro bilis fit iactatiōe, quæ tertio quoq; die concitatur, potiusquam syderū impulsu. Quinto die nihil si natura mouerit, ac eadem omnia fuerint, quæ in tertio nos antea designauimus, nempe & tolerantia ægri facilis, & constans uirium firmitas, in septimum diem spes est sustinenda, Si uero quinto, ignauius, ac tardius, ipso desinēte die, natura paululum sudoris extundat, adiuuanda prorsus ea fuerit, quo pacto in tertio nos præcepimus, Et quia naturæ conatus imbecillior hoc efflagitat: Et quia diebus imparibus acuti morbi, plane recrudescunt, ac ingrauescunt, tametsi quinti diei principio, Luna ad id signum adeat, quod sextili conspectu nonnihil beneuolo ac familiari, signum in quo primum morbus aßilijt contuetur. Nisi uero placet morbum esse tum importuniorem, quòd ea signa qualitatibus pugnent inter se, ac dissentiant, præsertim ijs quas paßiuas nuncupamus. Septimo die,

si ut & superioribus fatiscat, lãgueat, torpeat naturæ uis, ei subsidio ueniendum: qua ratione antea nos exposuimus. Hoc meum consilium fuit, hæc mea prouidentia, in continua febre Cardinalis Albani, cuius prosperrimus successus, & uota mea & spem ita me dij ament, longe uicit. Die septimo si quid concoctionis iam ostenditur, non potest non fructuosa, & utilis esse opera medici, qui sudorem prouocat. Naturæ enim uel intentæ iam operi se præbet adiutorẽ, uel si prorsus iners, ac deses munus suũ defugit, illã ut officiũ exequatur stimulat. Præterea, septimo die Luna eius signi spacia peragrat, quod nõ solũ qualitatibus actiuis, & paßiuis: uel si nõ utrisq;, saltẽ actiuis: quæ dissensio maior est, & acerbior: sed etiam loco atque situ primo aduersarium sit: idq; aspectu quarto, odioso, maleuolo, & infenso prospiciat. Ex his scilicet rationibus, diligẽs, & callidus rerũ æstimator medicus, quãdo grauior aut leuior, quando lætior, aut

trà

triſtior, quando celerior, aut ſerior, Criſis futura eſt, ſi hæc omnia ſecum deputet ac reuoluat, cogitatione anticipauerit. Hiſce febribus, ut multis in locis antehac diximus, tremor cordis interuenire ſolitus eſt. Is uidelicet cordis, eſt quaſi titubatio, ac uacillatio, ſeu tremula cõcußio. Hãc efficit quicquid cor lædit, offendit, ac debilitat, eiuſq; actionẽ interrũpit, ac interturbat: idq; uel ſuo ipſiusmalo, ut et Græci loquuntur ἰδίως: uel διὰ συμπαθείας, ſi cum aliarum partiũ malis afficitur, atq; uiolatur, quod in his febribus accidit. Vnà enim cũ totius corporis ualetudine ꝑ febres peſtilẽtes, ſicut Aui. prodidit, hæret in corde hæc iniuria. Malũ hoc, uel cauemus, et depellimus, uel ſanamus, & ſedamus nõ tantũ edomita febre, ſed & inſuper Cardiacis, Epithematibus, odoribus inſtaurantibus. Quocirca uel odorãdũ ꝑpetuo quidquã eſt, ex ijs quæ ſupra memorauimus, uel urẽdũ, ac cremãdũ, ut eius uapore cubiculũ et ædes ſuffiãtur. Ad tremorẽ è qua=

uis caussa, hoc remediũ quod in Rasis cõtinẽte legitur, singulare, ac efficax est. Re. Spodij drac. 2. omnium Santalorum, ana dra. 1. Rosarum dr. 6. Caphuræ scru. 1. Coriandi, dra. 3. florum Buglossi, dra. 2. seminis Oxalidis, Citrij, Portulacæ, cucurbitæ, Ocymi, Melissophylli, foliorũ Sampsuci, ana dra. 1. Succini, Margaritarum, Serici, crudi, Xyloaloes, añ. dra. ß. Myrobalanorũ, flauarũ unc. ß. lapidis Lazuli, drac. 1. baccarũ, Oxyacanthes, dra. 2. Boli Armeniæ, terræ Lemniæ, ana. dra. 2. Coralli rub. Maceris, Caryophyllorum, Spicæ Nardi, añ. dra. 1. Hæc omnia terantur in puluisculum, è quo dato dra. 1. cum iusculis, Rosacea aqua uel Buglossi: succo Cydoniorũ, Punicorũ Buglossi: Aut in globulos formetur, qui post inaurẽtur. Porro autẽ ut cor in ijs febribus intremiscit, sic & animus delinquit societate & cõmunione quã habet cũ reliquis membris, uexato corde, ac spiritu, ob uapores uenenatos, toto genere infestos, ex uniuerso corpore in ipsum cõ

spiran

ſpirantes: ut & uel cœli & aëris graui-tate, ac peſtilentia, uel proiecti cadaueris fœtore: uel cauſſa interiore, qualis eſt lumbricorũ in ſtomachũ irruptio, halitusq; uenenati acceſſus, quem tubercula per arterias in cor extulerũt ac ſubdiderunt. Curatur hoc malum ſublata cauſſa odoribus frigidis, lotis manibus. Poſca, ore conſperſo Roſacea, Caphurata: & ſi æger recubet in lintheis lineis, Roſis & Moſcho fragrantibus: id enim ſpiritus refocillat. Sumitur crebrius puluiſculus Diamarg. frigidi, & electuarij de gemmis, è Roſacea Saccharata. Bibitur uinum craßius, & nonnihil aſperum, ualde dilutum cum cibi quod ſatis eſt sũpſerit. Sorbetur aqua carnis cõdita Santalis, Moſcho, Caryophyll. Cinamomo, Macere. Panis turunda ſucco Punicorũ & Roſacea Moſchata imbuta, exugitur. Adhibẽtur omnia cætera, quibus animũ colligi, & cor exhilarari ſupra diximus. Harũ quoq; febrium Symptomata ſunt, & Aſthma, & Pleuritis, quã Philo-

laus ſputũ ſanguinis peſtilens nominauit. Qua ratione his medendũ ſit, libro noſtro de curandis morbis, expoſuimus, capit. de pleuritide peſtilẽti. Lingũtur Penidia, Saccharum candefactum, Diatragacanthũ refrigerãs, ſuccus Glycyrrhizæ, Syrupus de Zyziphis, Papauere, uiolatus. Mitigatur dolor, unguento reſumptiuo, Dialthæas, oleo Chamæmelino, nũc hoc nũc illo, pro cauſarum uarietate. Calidius nihil dandũ, febris ne augeſcat. Temperatis ac moderatis omnibus, utẽdum. Per has quoq; febres diſperſa Exanthemata multis in corpore locis prodeunt, facilia curatu, ſi tertio, quinto, ſeptimo, die extiterint: necubi maleficus humor retineatur, ab eóq; defenſa ut uiſcera ſint, & prorũpenti exitus cõmodior pateat, bibẽdũ decoctũ Lentis, Caricarum, & Pulmonariæ, quã uulgo à maculis exanthemata referentibus uocauerũt l'herbe du Tac. Bibitur ramẽtum Monocerotis, ex aqua Buglosſi, Oxalidis, Arbuti, Spõgiæ decocto Chamæmeli, & florum

Roſm

Rosmarini, madefactæ imponũtur. Pãnis rubris æger uel coccineis inuoluitur. Spiraculis, quibus pertusa cutis est recludendis, loco tepido, sic cõmorandum, ut nusquã uentus aspiret, nusquã frigidior illabatur, quoad prauus humor totus, quod fere triduo fit, in Exanthemata cõsumptus sit, quo tẽporis interuallo, nec frigida manus lauandæ, nec Aceto: nec aliud quidquã nisi tepens sumẽdũ, sicut & decretorio quouis die, nihil extrinsecus admouendum, nihil intrinsecus sumendũ quod tepefactum nõ sit. Frigidis enim crassescit humor, qui solet in sudores liquescere, actioq; naturæ sic interpellatur, quamuis iuuenibus torosis, robustis, ualẽtibus, carnosis, aquam bibere consuefactis, eamq; postulantibus ac expetentibus, ijs ipsis diebus nuper exceptis, frigidã potare concedamus, quod tamen non nisi magno iudicio, cautioneq; diligenti, & accurata indulgẽdum est. Intercidunt & his febribus παραφρενίτις, λήθαργος, κάρος, defluxio, uel καλάρρους,

quibus auxiliamur, humoribus ualido clystere deorsum præcipitatis, & abstractis, uel glandibus uehementioribus, è Sapone solido, & Sale foßitio: frictionibus & religationibus artuum: lotis cruribus, decocto Rosarũ, Meliloti, Chamæmeli: impositis uirorũ testibus, fœminarũ mammis, sed circũspectè, ac prudenter, quæ & re ipsa & potestate frigida sint, quale hoc est. Rec. succi Solani, Sẽperuiui, Hyoscyami, Aceti, añ. unc. ß. Croci, opij añ. dr. 1. fiat unguẽtũ cũ oleo Mãdragorino Coma tõdetur: detõsũ caput lauatur, & irrigatur decocto Rosarũ, foliorum Salicis, Ordei, Glaucij, calycũ Papaueris, florũ uiolæ, ac Nymphææ. additis in morbi uigore, Chamæmeli p. 3. Peruigilibus somnus cõciliatur, puluisculo seminis Papaueris immisso iusculis: aut illitis naribus, hoc unguẽt. Re. olei Rosati, uiolati, è Nymphæa, & Mandragora, ana. unci. 1. Opij scrup. 1. misce, fiat unguentũ, ungitur & frons unguento Populeo, cum Aceto Rosaceo. Hanc con-

fectio

fectionem æger odorator. Reci. Opij dra. 1. Croci scrup. ß. Rosarũ, uiolarum Nymphææ, omnium Santalorum, ana. dra. 1. terantur in puluisculum, quem uel lintheolo illigatum, uel mucco Tragacanthi exceptum, & in globum figuratum æger sæpius olfaciat. Per morbi uigorem Veruecis, Arietis, ouis pulmo, ut è pecude mactata, & dilaniata calens auulsus est, fronti & syncipiti admouetur. Lauatur caput decocto Rosarum, Meliloti, Chamæmeli, Stœchados, & Rosmarini, ana. p. 3. Aeger ueste, ac stragulis probe contegendus, & contra frigiditatem aëris muniendus, ne uenenatus uapor, animæ frigidioris occursu intro ad cor refugiat. frigidis quæ supra nos recensuimus, in defluxionibus, ac Catarrhis nõ temere audacterq́; sõnus captãdus est. In Synanche, quæ has febres consequitur, hoc decocto, per initia, fauces colluuntur. Rec. Balaustiorũ, acaciæ, Hypocystidos, Gallarũ, malicorij, añ. un. 1. cũ morbus increscit, caricarũ, passarũ añ.

unc.

unc.1.ß. Ordei.p.4.fiat decoctum. reliqua petenda sunt ê nostro libro de curandis morbis.cap.de Synãche. Cœli & eilei cruciatus, qui nõnunquam has febres comittãtur, Clysteribus, glandibus, Cataplasmatibus impositis uentri, sacculis semine Lini, uel furfure impletis, & tepida maceratis, nisi febris hãc impediat curationẽ, mulcentur, ut & in libro nostro de curãdis morbis, latius nos persequuti fuimus. In Sopore, uel Caro, obrutos nos sõno, ægros expergefacimus, & remedijs supra cõmemoratis, et Aceti olfactu, & uoluptate αὐλήτȣ Citharistæ, Tibicinis, Musicorũ, qui placidius & suauius cõcinãt: & fabularum ac historiarũ narratione, quarũ expositio ægro iucunda sit. In Strãguria quæ per has febres cõtingit, decocto Meliloti, Chamæmeli, Maluæ, Althææ, Rosarũ, florũ Stœcadis, & Rosmarini, fouentur pecten, sumen, aqualiculus, perinæõ, pubes. Decocti magma cũ lintheolo ijsdẽ partibus admouetur. Pulex, Cimex, Asellus, in colem indunt

dūtur, qui ſcalptu, pruritu & titillatione, uim expellentem laceſſant. Bibitur aqua Melonum, Cucurbitæ, Halicacabi: Balneo æger inſidet. Remedia cætera, quæ nos alibi ſcriptis mādauimus, teſtātur, niſi febris obſtiterit. Aluus ſi profluit idq; per Criſeis accidat, minimè cohibēda eſt, niſi diuturniore, ac effreni purgatione, uires minuātur. Aliâs uerò ut in curatiōe διαῤῥοίας, λειεντερίας, & δυσεντερίας, nos docuimus, retinenda, & aſtringenda. Qui lumbrici noſtris in corporibus gignūtur, bilis ac calentiū humorū acrimonia & amarore fugati, repūt in os uentriculi, et Cardialgias inferunt. Eos nos prius occidimus, deinde per aluū decutimus, ne ſi diutius in uentre reſtiterint, uenenato ſpiritu, cor afflent, et uerberēt. Necātur ij ſi febris eſt, & in pueris, ſeminis Abſynthij, Santonici, horas quatuor, & 20. in Aceto macerati, dra. 1. & cochleari uno aquæ Portulacæ. In alijs Synapi trito & Aceto, diluto ſumpto per triduum cōdimēti uice: Pilulis cōmunibus

eſu

esu alliorũ, si nec febris, nec æstas est: semine Citrij, farina Lupinorũ, ramẽtis cornu Cerui, succo Absynthij, Abrotoni, Centaurij minoris. Quidã Mellis fauum in aqua Portulacæ, Graminis, & Absynthij decoquunt cum semine Citrij, Santonici, Aloe, Absynthijq́; succo, & decoctum bibendũ dãt, præsertim, cũ nulla febris est. Enecti hoc Clystere deturbatur. Re. foliorũ Persicæ, Absynthij, Abrotoni, Cẽtaurij minoris, ana m. 1. Lupinorũ, un. 1. seminis Citrij, et Sãtonici, añ. dr. 1. nucleorũ Persicorum, unc. ß. fiat decoctio, in colatura dissolue Hieræ Picræ, un. 1. olei Amygdalarũ amararũ, un. 2. fiat clyster. Paulo mitior, Clyster in febribus ad hunc modum edicitur. Rec. Ordei p. 2. seminis Citrij, & Sãtonici, pulueris, cõtra uermes, Malicorij, Balaustij, añ. un. 1. fiat decoctio, in qua misce succi Aizoi minoris seu uermicularis, succi foliorum Mali Persicæ, añ un. 1. ß. pulueris seminis Citri, Aloes, Tormentillæ añ. dr. 1. fellis tauri, un. 1. fiat Clyster. Oblinun

linuntur uenter, & uentriculus, hoc unguento. Rec. farinæ Ordei, pulueris Coriandri, Aloes, Tormentillæ, Colocynthidis, ana unc.ß. fellis Tauri, unc. 1. ſucci Abſynthij, foliorum Abrotoni, & Mali Perſicæ, ana un.ß. olei Amygdalarum amararum, drac. 6. fiat unguentum. Prodeſt, & quod ſequitur, Reci. pulueris contra, ſem. Santonici, Citrij, nucleorum Ceraſorum, & Perſicorum, ana unc.ß. cornu Cerui, uſti, Lupinorum ana dra. 3. Tormentillæ, dra. 2. radicis Tunici, dr. 1. ramentorum cornu Monocerotis, ſcru. 4. Sacchari Roſacei, quod ſufficiat, fiat puluiſculus: detur drachma una cum ouo ſorbili, aut iuſculis. Parantur Cataplaſmata, è folijs Mali Perſicæ, nucleis Perſicorum, folijs Abſynthij, & Abrotoni paneq; toſto, & in Aceto macerato, ac uentriculo imponuntur. Puluiſculi deſcripti proximè unc. una coquitur in aquis Portulacæ, graminis, Abſynthij, bibitur decoctum horis quatuor, anteaquã prandeatur. Victus imperandus, qua nulla Pit

la Pituita coaceruetur, calidus & siccus. Hactenus quæ ad rationem & curationem, morborum omnium pestilentium inquirendam, & explanandam pertinent, tractata sunto.

FINIS.

ERRATA ALIQVOT ITA CASTIGANDA,

Pagina 67. linea 8. lege feriantur. 78. 4. afficitur. 86.15. atque piscibus. 131.17. multis. 138.19. fœdat. 150.15. anteeunt. 154.5. Cardiaca. 157.15. quē. 224.7. Oxalidis succo, Crociq;.